

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DOSTOYEVSKİ BAŞKASININ KARISI

TÜRKÇESİ HAZAL YALIN

HEİ
KOP
TER

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

DOSTOYEVSKİ
BAŞKASININ KARISI

HELİKOPTER 68

Başkasının Karısı / Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

© 2017, Kitap Yayınevi Ltd.

Özgün Adı

Чужая жена и муж под кроватью (1848-1860)

Türkçesi

Hazal Yalın

Düzeltili

Fevzi Göloğlu

Kitap Tasarımı

Bülent Erkmen

Tasarım Danışmanlığı

BEK

Grafik Uygulama ve Baskı

MAS Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Kâğıthane Binası

Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi No. 3

34408 Kâğıthane-İstanbul

Sertifika no:12055

t: (0212) 294 10 00 f: (0212) 294 90 80

e: info@masmat.com.tr

1. Baskım

Ekim 2017, İstanbul

ISBN 978-605-5819-69-9

Helikopter

Kitap Yayınevi Ltd.

Kâğıthane Binası

Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi No. 3/1-a

34408 Kâğıthane-İstanbul

Sertifika no: 12348

t: (0212) 294 65 55 f: (0212) 294 65 56

e: kitap@kitapyayinevi.com

w: www.kitapyayinevi.com

DOSTOYEVSKİ
BAŞKASININ KARISI

TÜRKÇESİ
HAZAL YALIN

ÖYKÜ

HEİ
KOP
TER

İÇİNDEKİLER

Dokuz Mektupta Bir Aşk Öyküsü	5
Başkasının Karısı ve Karyolanın Altında Bir Koca	27
Bir Noel Çamı ve Bir Düğün	79
Polzunkov	89

DOKUZ MEKTUPTA BİR AŞK ÖYKÜSÜ¹

I

(Pyotr İvaniç'tan İvan Petroviç'e)

Muhterem beyefendi ve değerli dostum,
İvan Petroviç!

Üç gün oldu ki, değerli dostum, son derece gerekli bir hususta görüşmek için, deyim uygun düşerse, sizi devamlı arıyorum ama hiçbir yerde bulamıyorum. Dün karım, Semyon Alekseyiç'te bulunduğumuz sırada, hakkınızda çok yerinde bir şaka yaparak, sizinle Tatyana Petrovna'nın ele avuca sığmaz bir çift olduğunuzu söyledi. Evleneli üç ay olmadı ama şimdiden sizi evde bulmak mümkün olmuyor.

1 “Роман в девяти письмах” ilk defa Современник (Çağdaş) dergisinde, F. Dostoyevski imzasıyla yayınlandı (1847, № 1, c. 4). Öykü aslında 1845 Kasım'ının ilk yarısında, Зубоскал (Dalgacı) adlı bir derleme içinde yayınlanacaktı; ancak sansür yüzünden bu proje hayata geçmedi. Dostoyevski'nin kardeşine yazdığına göre öykünün konusu, yayınlanan öykülerinin parasını almak için Nekrasov'a gidip (eli boş döndüğü) sırada aklına gelmişti. Öyküyü çok kısa sürede tamamlamış, Nekrasov'dan peşinen 250 ruble kâğıt para almıştı. Turgenyev'in evinde yaklaşık yirmi kişiye okunan öykü de çok beğenilmişti. Ancak Зубоскал yayınlanmayınca, öykü, redaksiyonunda Nekrasov'un bulunduğu Современник'in ilk sayısında yayınlandı. Öykünün kahramanları İvan Petroviç ve Pyotr İvaniç, hem son derece sıradan, hem de birbirlerinin neredeyse kopyası isimler taşırlar; bu da ikilinin karakterleri hakkında bir fikir veriyor. Çistoganov, чистоган kökünden geliyor; bu da kâr, nakit para demek. Anlaşılan parası bol bir adam. Perepalkin, перепалка kökünden; genellikle kadınlar arasındaki hırğüre böyle denir. Uzun sözün kısası, isimlerdeki bu incelik, öyküdeki mizahi atmosferi güçlendiriyor.

Hepimiz çok güldük –kuşkusuz size karşı samimi hissiyatımızın sonucu olarak– ama şaka bir yana, paha biçilmez dostum, bana çok sıkıntı verdiniz. Semyon Alekseyiç bana, Birlik Kulübünde olabileceğinizi söyledi. Karımı Semyon Alekseyiç’in eşiyle birlikte bırakıp uçarcasına Birlik Kulübüne gittim. Hem gülünç, hem trajikti! Durumumu düşünsenize: baloya gidiyorum, karım yanımda değil! Vestiyerde karşıma çıkan Ivan Andreyiç beni yalnız görünce derhal danslı toplantılara alışılmadık bir tutkum olduğu kanaatine varıp (az çakal değildir!) koluma girdi ve Birlik Kulübünün, ateşli ruhunun sırlarını ortaya seremeyecek kadar kalabalık olduğunu, parfüm kokularından ve muhabbet çiçeklerinden başının ağrıdığını söyleyip beni zorla dans sınıfına sürüklemeye kalktı. Ama ne sizi, ne de Tatyana Petrovna’yı bulamadım. İvan Andreyiç ise sizin *Akıldan Bela* oyununu izlemek üzere Aleksandrinskiy Tiyatrosuna gitiş olduğunuza dair yemin etti.²

Uçarcasına Aleksandrinskiy Tiyatrosuna gittim: orada da yoktunuz. Bu sabah sizi Çistoganov’un yanında bulabileceğimi düşündüm, ama gene yoktunuz. Çistoganov beni Perepalkin’e gönderdi –orada da aynı şey. Uzun sözün kısası, düpedüz çile çektim; nasıl koşturduğumu da siz takdir edin! Şimdi de size yazıyorum (yapacak başka şey yok!). Meselem katiyen edebi bir iş değil (beni bilirsiniz); mümkün olduğunca çabuk yüz yüze konuşmak son derece önem taşıyor, bu nedenle sizden, Tatyana Petrovna ile birlikte bugün bana, akşam oturmasına gelmenizi rica

2 Aleksandrinskiy Tiyatrosu 1756’da İmparatoriçe Yelizaveta’nın talimatıyla, Trajedi ve Komedi Temsilleri Rus Tiyatrosu adıyla kuruldu. 1832’de, İmparator I. Nikolay’ın karısı Aleksandra Fyodorovna’nın adını aldı. 1920’de Devlet Drama Tiyatrosu adı verildi; 1990’da tekrar eski adını aldı. Tam adı Rusya Puşkin Akademik Drama Tiyatrosu, ancak günlük konuşmada Aleksandrinka ya da Puşkin Tiyatrosu denir. *Akıldan Bela* (*Gope om yma*, 1825), Griboyedov’un (1795-1829) ünlü eseri. 1840’larda Aleksandrinskiy Tiyatrosunun devamlı repertuarında bulunuyordu. Tahran’da büyükelçi iken öldürülen Griboyedov, suikasta uğrayan ilk Rus diplomatıydı.

ediyorum. Eşim Anna Mihaylovna da ziyaretinizle son derece mutlu olacaktır. Bu yüzden bana, hani denir ya, mezara kadar minnettar kalacaksınız.

Yeri gelmişken, kıymetli dostum, madem elimize kalemi aldık, her şeyi yazıya dökmek gerek: sizi, çok saygıdeğer dostum, bana oynadığınız açıkçası son derece masum oyununuzdan ötürü suçlamak ve hatta kınamak zaruretinde olduğumu hissediyorum –tam bir canı, vicdansız bir adamsınız siz! Geçtiğimiz ayın ortaları gibi evime bir tanıdığınızı, Yevgeniy Nikolaïç adlı birini getirdiniz; kendisini bana dostça ve benim için kuşkusuz ki kutsal olan tavsiyelerinizle asüre ettiniz;³ bense bu durumdan sevinç duydum, bu genç adamı kollarımı açarak karşıladım ve böylece başımı ilmiğe uzatmış oldum. Gerçi hiç de ilmik değil; hatta tersine, gayet hoş bir şey olduğu ortaya çıktı. Şimdi izah edecek vakit yok, zaten kâğıda dökmek de uygun olmaz, yalnız, meşum dostum ve ahababım benim, karşınızda eğilerek ricada bulunuyorum: sizin bu genç adama, başkentte bizimkinden başka da birçok ev olduğunu kibarca, laf arasında, dokundurarak, kimseye sezdirmeden bir şekilde söylemeniz mümkün değil mi acaba? Artık gücüm kalmadı kardeş! Ahababımız Simoneviç’in dediği gibi, *padam do nog*.⁴ Görüşelim, her şeyi anlatacağım. Yalnız, bu genç adamın, mesela edepsizlik yaptığı veya manevi niteliklerden yoksun bulunduğu ya da buna benzer bir kusuru bulunduğu manasında konuşmuyorum. Tersine, gayet kibar ve tatlı bir delikanlı; ama biraz sabredin, nasılsa görüşeceğiz; yalnız bu arada karşılaşacak olursanız, Tanrı aşkına saygıdeğer dostum, dediklerimi ona fısıldayın. Ben de yapardım bunu ama, biliyorsunuz ya, karakterim böyle: elimden gelmiyor. Hem siz tavsiye etmiştiniz onu.

3 Özgün metinde de Fransızcadan uydurulmuş asüre (*assurer*) kelimesi kullanılıyor. Burada ona kefil oldunuz anlamında.

4 Lehçede “ayağına kapandım” anlamında, saygı ifade eden bir söz. Lehçe ve Rusça aynı dil ailesinden oldukları için ne söylendiği anlaşılıyor; ama Lehçedeki saygı tınısı yerine gülünç bir anlam kazanıyor.

Gerçi her halükârda, akşam daha ayrıntılı görüşürüz. Şimdilik hoşça kalın. Daima sizin, ve saire.

Not: Benim ufaklık bir haftadan beri her geçen gün giderek daha kötü oluyor. Ağzından çok sıkıntısı var; diş çıkarıyor. Karım, zavalılık, sürekli onunla ilgilenip dertleniyor. Bekliyoruz. Hakikaten bizi çok sevindireceksiniz, çok değerli dostum.

II (İvan Petroviç'ten Pyotr İvanıç'a)

Muhterem beyefendi,
Pyotr İvanıç!

Dün mektubunuzu aldım, okudum ve şaşkına döndüm. Siz Tanrı bilir nerelerde aramışsınız beni, oysa ben evdeydim. Saat ona kadar İvan İvanıç Tolokonov'u bekledim. Derhal karımı yanıma aldım, bir araba kiraladım, paraya kıydım ve yaklaşık saat altı buçuk gibi size geldim. Evde yoktunuz, beni eşiniz karşıladı. Saat on buçuğa kadar sizi bekledim; daha fazla beklemem mümkün değildi. Karımı aldım, paraya kıydım, bir araba tuttum, karımı eve bıraktım, sizinle karşılaşırım diye düşünerek Perepalkinlere gittim; ancak gene yanılmıştım. Eve geldim, ama huzursuzdum, bütün gece uyuyamadım; sabah da üç defa, saat dokuz, on ve on birde uğradım size; üçünde de paraya kıydım, araba kiraladım, ancak üçünde de boşa gelmiş oldum.

Mektubunuzu okurken şaşırdım. Yevgeniy Nikolaïç hakkında yazıyorsunuz, ona bir şeyler fısıldamamı rica ediyorsunuz, ama nedenine değinmiyorsunuz. İhtiyatı takdir ederim, ama mektuptan mektuba fark vardır, ben de nihayetinde önemli evrakları bigudi yapsın diye karıma vermem. Netice itibariyle, bütün bunları lütfedip bana neden yazdığınızı da anlamadım. Yalnız iş buraya vardığına göre, neden bu işe beni de karıştırıyorsunuz? Ben burnumu herkesin işine sokmam. Onu kendiniz de geri çevirebilirdiniz;

BAŞKASININ KARISI

ancak size daha kısa ve kati bir izahatta bulunmam gerektiğini görüyorum, ne var ki zaman geçiyor. Ama ben de sıkıntıdayım ve anlaşılmamızı ihmal etmeye devam ederseniz ne yapacağımı bilmiyorum. Yolculuk yakın; her yolculuğun da bir maliyeti vardır, ama karım sızlanıp duruyor: yeni moda kadife bir sabahlık diktirmek istiyor. Yevgeniy Nikolaiç'e gelince, şunu gecikmeden belirteyim: dün, hiç vakit kaybetmeden, Pavel Semyonıç Perepalkin'in bulunduğu bir ortamda kendisini soruşturdum. Kendisinin Yaroslav Vilayeti'nde beş yüz canı bulunuyor, ayrıca Moskova civarında büyükannesinden de üç yüz can alma umudu var. Ne kadar parası olduğunu bilmem, ama sanırım siz daha iyi bilirsiniz. Son olarak sizden bana bir görüşme yeri bildirmenizi rica ediyorum. Dün İvan Andreyeviç'e rastlamışsınız ve onun size, benim karımla birlikte Aleksandrinskiy Tiyatrosunda olduğumu bildirdiğini yazıyorsunuz. Size şunu yazayım ki: yalan söylüyor; bu tür durumlarda kendisine inanmak mümkün değildir, üstelik de üç gün önce büyükannesinin sekiz yüz ruble kâğıt parasını yürüttü. Ziyaretinize gelmekten şeref duyarım.

Not: Karım bir bebek bekliyor; bu nedenle de ürkek ve zaman zaman melankoliye kapılıyor. Tiyatro temsillerinde ise bazen ateş ediyorlar ve makinelerle yapay şimşekler çakıyorlar. Karımı korkutmak istemediğimden tiyatroya götürmüyorum. Zaten kendim de tiyatro temsillerine fazla düşkün değilimdir.

III (Pyotr İvaniç'tan İvan Petroviç'e)

Çok değerli dostum,
İvan Petroviç!

Suçluyum, suçluyum ve bin defa suçluyum; ama kendimi tez elden aklayacağım. Dün saat altıyı biraz geçerken bütün içtenliğimizle sizi yad etmeye başlamıştık ki, Stepan Alekseiç Dayı'nın gönderdiği bir ulak, yengemin fenalaştığı haberiyle dörtmala geldi. Karımı endişelendirmekten korktuğum için ona tek kelime etmeden ziyadesiyle zaruri bir işim çıktığı pretekstine⁵ sığınarak teyzemin evine doğru yola koyuldum. Kendisini neredeyse ölmek üzereyken buldum. Saat tam beşte bir inme inmişti; bu, iki yıldır üçüncü inme oluyordu. Onların aile doktoru Karl Fyodorıç, belki de geceyi çıkartamayacağını söyledi. Durumumu değerlendirin, çok değerli dostum. Bütün gece ayakta, telaş ve keder içindeydim! Sabah, bütün kuvvetimi tüketmişken ve hem manevi hem de maddi olarak derin bir takatsizlik içinde, teyzemlerde bir divana uzandım; ancak beni zamanında uyandırmalarını söylemeyi unuttum ve ancak saat on bir buçukta uyandım. Teyzem daha iyiydi. Karımın yanına döndüm; zavallı, beni beklerken kendini yiyip tüketmişti. Birkaç lokma atıştırdım, küçük oğluma sarıldım, her şeyin

5 Özgün metinde de Fransızcadan uydurulmuş pretekst (*pretexte*/bahane) kelimesi kullanılıyor.

yolunda olduğuna karımı temin ettim ve size doğru yola koyuldum. Evde değildiniz. Yalnız sizin orada Yevgeniy Nikolaiç'le karşılaştım. Evin yolunu tuttum, kalemi kâğıdı aldım, şimdi de size yazıyorum. Hiç söylenmeyin ve kızmayın bana, samimi dostum. Bu suçlu başımı omzumun üzerinden koparın, ama lütfunuzdan beni mahrum bırakmayın. Eşinizden, akşam Slavyanov'larda olacağınızı öğrendim. Ben de muhakkak orada olacağım. Son derece büyük bir sabırsızlıkla sizi bekleyeceğim.

Daima sizin, ve saire.

Not: Bizim ufaklık yüzünden büyük bir umutsuzluğa sürüklendik. Karl Fyodorıç ona ravent kökünden bir ilaç yazdı. İnleyip duruyor, dün kimseyi tanımıyordu. Bugün tanımaya başladı ve boyuna baba, anne, böö diye şakıyıp duruyor... Karım bütün sabah gözyaşları içindeydi.

IV

(İvan Petroviç'ten Pyotr İvanıç'a)

Muhterem beyefendi, Pyotr İvanıç!

Size, sizin evinizde, sizin odanızda, sizin yazı masanızda yazıyorum; kalemi elime almadan evvel sizi hiç yoksa iki buçuk saat bekledim. Şimdi, Pyotr İvanıç, müsaadenizle, bütün bu uygunsuz vaziyet hususundaki görüşlerimi söyleyeyim. Bir önceki mektubunuzdan, sizi Slavyanovlarda bekledikleri sonucunu çıkarmıştım, beni de oraya çağırıyordunuz; gittim, beş saat oturdum, ama ortalıkta yoktunuz. Ne demektir bu, sizin görüşünüze göre ben insanları kendime güldürmek zorunda mıyım? Müsaade buyurun, kerim beyefendi... Sizi orada yakalamayı umut ederek sabah evinize uğradım; oysa, insanları uygun seçilen her vakitte evlerinde bulabilecekken Tanrı bilir nerelerde arayan malum sahtekâr kimselerin taklidini yapmaya soyunmuş da değilim. Evde sizden eser yoktu. Şimdi acı hakikati size ifade etmekten beni neyin alıkoyduğunu bilmiyorum. Yalnızca şu kadarını söyleyeyim ki, sanırım aramızdaki malum durumlar yüzünden benden uzak duruyorsunuz. Ancak şimdi, bütün bu olanları düşününce, kurnazlığından kesinlikle şaşkına döndüğümü itiraf etmeden yapamıyorum. Şimdi, çok eski zamanlardan beri düşmanca bir tavır geliştirdiğinizi de görüyorum. Sizin daha geçen hafta, neredeyse mazur görülemez bir suretle, bana yazılmış olan ve bizzat kendinizin, üstü kapalı ve tutarsız şekilde, sizin için

BAŞKASININ KARISI

son derece aşikâr olan aramızdaki anlaşmayı ortaya sermiş bulunduğunuz kendi mektubunuza el koymuş olmanız, bu düşünceme delil teşkil ediyor. Demek ki bir belge kalmasından korkuyorsunuz, onları yok ediyorsunuz, beni de aptal yerine koyuyorsunuz. Ama kimsenin beni aptal yerine koymasına izin veremem, zira bugüne kadar kimse benim hakkımda böyle düşünmedi ve bu bağlamda herkes benim hakkımda iyi düşünceler taşıdı. Artık gözlerimi açıyorum. Dikkatimi dağıtıyorsunuz, Yevgeniy Nikolaiç'ten söz ederek aklımı bulandırıyoryorsunuz ve bugüne kadar hâlâ anlayamadığım, bu ayın yedisinde gönderdiğiniz mektuptan ötürü açıklama istediğimde bana sahte randevular veriyor ve gizleniyorsunuz. Beyefendi, bütün bunları ayırt edecek idrakte olmadığımı mı sanıyorsunuz? Muhtelif kimseleri takdim etmemle ilgili sizce de gayet iyi bilinen hizmetlerime karşılık beni ödüllendirmeye söz veriyor, ama öte yandan, en son geçen hafta olduğu gibi, ne suretle olduğu anlaşılmaz şekilde, benden makbuz düzenlemeden yüklü miktarda para alıyorsunuz. Şimdiyse, parayı aldıktan sonra gizleniyorsunuz, hatta size Yevgeniy Nikolaiç hususunda yapmış bulunduğum hizmeti de inkâr ediyorsunuz. Belki de benim pek yakında Simbirsk'e gideceğimi hesap ediyor ve sizinle hesaplaşmaya zaman bulamayacağımı düşünüyorsunuz. Ama size şunu bütün ciddiyetimle ve şeref sözümün tanıklığıyla bildireyim ki, eğer iş o aşamaya varırsa, iki ay daha Petersburg'da kalmaya, buradaki işlerimi halletmeye, hedeflerime erişmeye ve sizi arayıp bulmaya hazırım. Yeri geldiğinde icap eden kimsenin hakkından gelmeyi de biliriz. Son olarak size şunu da bildireyim ki, eğer bugün bana, ilkin bir mektupla, sonra da yüz yüze tatminkâr iza-hatta bulunmaz, mektubunuzda aramızdaki mevcut bütün meseleleri ve münasebetimizin muhtevasını tekrar ortaya sermez, Yevgeniy Nikolaiç hakkındaki düşüncelerinizi izah etmezseniz, sizin için gayet hasmane ve benim için de üzüntü verici olacak tedbirlere başvurmak zorunda kalacağım.

Daima sizin, ve saire.

V (Pyotr İvanıç'tan İvan Petroviç'e)

11 Kasım

Sevgili, saygıdeğer dostum,
İvan Petroviç!

Mektubunuzu okuyunca ruhumun en derinlerinde büyük bir kedere kapıldım. Değerli, ama adaletsiz dostum; en iyi dostunuza böyle davranmaktan vicdanınız hiç sızlamamış. Böyle acele etmek, her şeyi tam olarak açıklamamak, ama beni böylesine incitici şüphelerle yaralamak! Ancak suçlamalarınıza derhal cevap veriyorum. İvan Petroviç, beni dün evde bulamadınız, çünkü dün ansızın ve beklenmedik şekilde ölüm döşeğindeki bir hastanın yanına çağırıldım. Teyzem Yevfimiya Nikolavna dün akşam, tam olarak saat on birde bu dünyadan göçtü. Ben, akrabaların oybirliğiyle, bütün matem ve cenaze merasiminden sorumlu olarak seçilmiştim. Öyle çok iş vardı ki, bu sabah sizinle görüşmeye yetişemedim, üstelik bu durumu bir satır olsun mektupla dahi bildiremedim. Aramızda ortaya çıkan bu yanlış anlaşılmadan ötürü bütün samimiyetimle üzüntü duyuyorum. Yevgeniy Nikolaiç ile ilgili şaka yollu ve laf arasında edilmiş sözlerimi tamamen aksi istikamette almış, bütün bu meseleye de beni derinden inciten bir mana vermişsiniz. Üstelik parayı hatırlatıyor ve bununla ilgili endişenizi ifade ediyorsunuz. Ama bütün arzu ve taleplerinizi

BAŞKASININ KARISI

hiç tereddütsüz karşılamaya hazır olsam da, bu vesileyle, geçen hafta üç yüz elli gümüş rubleyi sizden borç olarak değil belli şartlar altında almış bulunduğumu da hatırlatmadan geçemeyeceğim. Son defasında elbette ki bir makbuz düzenlenebilirdi. Mektubunuzda değinmiş olduğunuz diğer noktalarla ilgili izahatta bulunmaya ise tenezzül etmiyorum. Bunun bir yanlış anlama olduğunu, bunda sizin her zamanki tez canlılığınız, ateşli tavırlarınız ve hırçınlığınızın etkili olduğunu görüyorum. İyi yürekliliğinizin ve dürüst karakterinizin yüreğinizde hiçbir şüpheye yer bırakmayacağını ve nihayetinde bana ilk sizin yardım elinizi uzatacağınızı da biliyorum. Yanılıyorsunuz, İvan Petroviç, son derece yanılıyorsunuz!

Mektubunuzun beni derinden yaralamış olmasına rağmen, hemen bugün size gelip özür dilemeye hazırdım, ancak dünden beri öyle bir telaş içinde bulunuyorum ki, şu anda son derece yorgunum ve ayakta zor duruyorum. Bütün bu sıkıntılarımin üzerine bir de karım yatağa düştü; korkarım ciddi şekilde hasta. Ufaklığa gelince, Tanrıya şükür, daha iyice. Ama artık kalemi bırakıyorum... yapılacak bir sürü iş var.

Müsaadenizle değerli dostum, daima sizin, ve saire.

VI

(İvan Petroviç'ten Pyotr İvanıç'a)

14 Kasım

Muhterem beyefendi, Pyotr İvanıç!

Üç gün bekledim; bu günleri de yararlı şekilde kullanmaya çalıştım –yeri gelmişken, nezaket ve terbiyenin her insanın en temel özellikleri olduğunu düşündüğümünden, bu ayın onundaki size son mektubumdan beri, size ne bir sözle, ne de bir eylemle kendimi hatırlatmadım; bu kısmen, size teyzeniz hususunda Hristiyanlık ödevlerini sükûnet içinde yerine getirme fırsatı vermek, kısmen de malum meseleyle ilgili bazı mülahazalar ve araştırmalarda bulunmak için zamana ihtiyaç duyduğumdandı. Ancak şimdi, nihai ve kesin bir surette izahatta bulunacağım.

Size açıklıkla itiraf edeyim ki, ilk üç mektubunuzu okuduğumda ciddi şekilde benim neyi istediğimi anlamadığınızı düşünmüştüm; işte bu vesileyle sizinle görüşmeyi, karşılıklı anlaşmayı çok daha fazla arzu ediyordum, zira kalemimin kuvvetli olmadığından korkuyordum ve kendimi, düşüncelerimi açıklıkla kâğıda dökemiyor olmakla suçluyordum. Bildiğiniz gibi ben iyi bir eğitim ve öğretim almış değilim ve boş kibarlık özentilerinden de uzak durum, çünkü dış görünüşün bazen ne kadar yanıltıcı olabileceğini ve çiçeklerin altında bazen bir yılanın gizlendiğini

BAŞKASININ KARISI

acı tecrübelerle öğrendim.⁶ Ama siz beni anlıyordunuz; ne var ki bana icap ettiği gibi cevap vermiyordunuz, çünkü şeref sözünüze ve aramızdaki mevcut dostça ilişkilere ihanet etmeyi, o kalles ruhunuzla peşinen kafaya koymuştunuz. Son zamanlarda bana karşı hain davranışınızla; benim menfaatlerim için ölümcül olan, hiç ummadığım ve şu dakikaya kadar inanmak da istemediğim davranışınızla tamamen kanıtladınız bunu; zira, sizinle tanışmamızın en başında zekice tavırlarınızla, davranışlarınızdaki incelik ve sizinle yakın olmanın kazandıracağı avantajlarla büyülenmiş olan ben, nezdinizde hakiki bir dost, ahbap ve iyilik düşünen bir arkadaş bulduğumu sanmıştım. Şimdiye açıkça öğrendim ki, sokulganlığının ve parlak dış görünüşünün altında kalbinde zehir gizleyen, aklını yakınlarına karşı entrikalar ve affedilmez sahtekârlıklar düzenlemek için kullanan, bu sebeple kaleminden ve kâğıttan korkan, aynı zamanda da tarzını ve üslubunu yakınlarının ve vatanının hayrına değil de kendileriyle muhtelif iş ve münasebetlere girdikleri kimselerin zihnini köreltmek ve bulandırmak için kullanan bir sürü insan var. Bana hıyanetiniz, kerim beyefendi, benim cenahımdan aşağıdaki satırlarda açıkça görülebilir.

Evvela, kerim beyefendi, mektubumda net ve aşikâr ifadelerle vaziyetimi size bildirdiğimde ve bununla birlikte ilk mektubumda, esas itibariyle Yevgeniy Nikolaiç ile ilgili bazı ifadeleriniz ve tavırlarınızla ne anlatmak istediğinizi sorduğumda, siz daha ziyade susmaya çalıştınız ve beni şüphe ve endişeye sevk edip meseleyi sakince geçıştirdiniz. Sonra da başıma, edepli kelimelerle zikretmenin mümkün olmadığı sıkıntılar açıp sözlerimden incindiğinizi yazmaya koyuldunuz. Bu duruma siz ne derdiniz, kerim beyefendi? Sonra, benim için her dakikanın değerli olduğu bir sırada, siz beni şehrin her yerinde peşinizde koşmak zorunda

6 “Yılan, yılan, çiçeklerin içinde bir yılan.” *Romeo ve Juliet*, 3. perde, 8. sahneden, Juliet’in tiradı. Dostoyevski bu sözleri az bir değişiklikle *Budala*’da Totstkiy’e de söyler.

bırakmışken, dostluk maskesi altında, esas mesele hakkında bilhassa suskun kalarak tamamen ilgisiz meselelerden, benim her halükârda saygı duyduğum eşinizin sağlığından ve sizin ufaklığa revant kökü verdiğinizden, ayrıca da dış çıkardığından söz ettiğiniz mektuplar yazdınız. Her mektubunuzda da bunları haince ve beni incitecek şekilde mütemadiyen hatırlattınız. Şüphesiz, öz evladının çektiği acıların bir babaya ıstırap vereceğini kabul etmeye hazırım, ancak tamamen farklı, çok daha gerekli ve ilginç şeyler varken bunları hatırlatmak neden? Ben susuyor ve sabrediyordum; şimdiyse, bunca zaman geçmişken, size izah etmeyi vazifem sayıyorum. Beni birkaç defa sahte randevular vererek haince aldatan siz, belli ki katiyen olmak istemediğim budalanız ve maskaranız rolünü de oynamak zorunda bıraktınız. Sonra ilkin evinize davet edip arkasından aldattınız ve utanmaz bir dakiklikle saat tam beşte inme inen hasta teyzenizin yanına çağrıldığınızı bildirdiniz. Bense, kerim efendim, ne mutlu ki bu üç gün boyunca bazı soruşturmalar yaptım ve bunlardan, teyzenize daha ayın sekizinin arifesinde, gece yarısına az bir vakit kala inme inmiş olduğunu öğrendim. Bu vesileyle görüyorum ki, siz akrabalık ilişkilerinin kutsallığını, tamamen yabancı kimseleri aldatmak için kullandınız. Nihayet son mektubunuzda, her nasılsa tam da malum meselelerle ilgili görüşme için size geleceğim sırada bahis konusu olan bu akrabanızın öldüğünü bildiriyorsunuz. Ama hesaplarınızın ve icatlarınızın bütün inanırlılık sınırlarını aştığı yer de burası, zira benim için son derece büyük bir tesadüf eseri üstelik de tam zamanında eriştiğim güvenilir evraklardan, teyzenizin, mektubunuzda Tanrı korkusu bilmeksizin onun ölüm tarihi olarak belirttiğiniz günden tam olarak bir gün sonra hayatını kaybettiğini öğrendim. Bana karşı olan kalleşliğinizle ilgili öğrendiklerimin bütün işaretlerini sıralasam bu mektubu bitiremem.

Her mektubunuzda benden samimi bir dost olarak söz ediyor olmanız ve gayet kibar sıfatlarla anıyor olmanız da (ki bunu, kanaatime göre, benim vicdanımı uyut-

maktan başka bir amaçla yapmıyordunuz) peşin hükümsüz bir gözlemci için kâfi gelecektir.

Şimdi, bana karşı yaptığınız en büyük yalan ve hıyanete geliyorum ki bu, şunlardan ibarettir: aramızdaki karşılıklı münasebetle ilgili son zamanlardaki mutlak suskunluktan; muğlak ve benim için bütünüyle anlaşılır olmaktan uzak olmakla birlikte, ortağınız olarak benim tarafımdan makbuzsuz şekilde size temin edilmiş ve barbarca bir zorbalıkla benden aldığınız üç yüz elli gümüş rubleyle ilgili anlaşmaya konu karşılıklı şartlarımızı ve rızamızı izah ettiğiniz mektubu çalmanızdan; ve nihayet ortak tanıdığımız olan Yevgeniy Nikolaïç'e kallesçe kara çalmanızdan. Şimdi açıkça görüyorum ki, bu ayın altısı tarihli mektubunuzda yerin dibine batırdığınız onun, söylememe müsaade buyursanız, ne süt ne yün vermeyen bir keçi olduğunu, ne idüğü belirsiz bir şey, ne balık ne et olduğunu bana kanıtlamak istiyordunuz. Oysa ben, Yevgeniy Nikolaïç'in mütevazı ve ahlaklı bir genç olduğunu, toplumda saygı uyandırabileceğini, itibar bulabileceğini ve bunu hak edeceğini biliyorum. Ayrıca, iki haftadır her akşam palka ve banka oynarken Yevgeniy Nikolaïç'i ütüp cebinize birkaç onluk, hatta bazen yüz rubleyi bulan gümüşlükler koyduğunuzu da biliyorum.⁷ Şimdiyse bütün bunları inkâr ediyorsunuz ve çabalarımın otürü bana teşekkürlerinizi sunmayı kabul etmemekle kalmıyorsunuz, üstelik ileride ortak olacağımızı söyleyip, beni, payıma düşecek muhtelif kazançlarla da ayartarak bana ait parayı tamamen zimmetinize geçirdiniz. Benim ve Yevgeniy Nikolaïç'in parasını kanunsuz suretle zimmetinize geçirdikten sonra bile teşekkürlerinizi sunmaktan geri duruyor, bunun için de, büyük çabalar ve zorluklarla sizin evinize takdim ettiğim bir adama karşı gözlerimi kör eden iftiralara başvuruyorsunuz. Buna karşılık kendiniz de, ahpaplarımın anlattıklarına göre, bugüne kadar onu yağlayıp ballıyormuşsunuz ve bütün dünyaya onu en birinci dostunuz gibi gösteriyormuşsunuz ki, ger-

7 Palka (değnek) ve banka, dönemin revaçta iskambil oyunlarından.

çekte şu dünyada niyetlerinizin ne olduğunu ve dostluk ve yakınlık gösterdiğiniz ilişkilerinizin aslında sizin için ne anlama geldiğini derhal tahmin etmeyecek tek bir budala bile yoktur. Bu ilişkilerin yalan, kalleşlik, edepsizlik, Tanrı tanımazlık ve her türden rezillik anlamına geldiğini de söyleyeyim. Örnek ve delil olarak kendimi gösteriyorum. Sizi hiç incittiğim oldu mu, neden böyle bir kâfir gibi davranıyorsunuz bana?

Mektubu bitiriyorum. İzahatımı yaptım. Neticeyi bağlıyorum: eğer, kerim beyefendi, bu mektubu aldıktan sonra en kısa zamanda bana evvela benden almış bulunduğunuz üç yüz elli gümüş rublelik yekûnu ve ikincisi de verdiğiniz söz gereği benim payıma düşen bütün akarı ödemezseniz, açıktan zor kullanmak da dahil olmak üzere sizi bunu ödemek zorunda bırakacak bütün olası tedbirleri alacağım; ikincisi, kanunun korumasına sığınacağım ve son olarak, bu mütevazı hizmetkârınızın elinde, bütün sosyetenin gözünde sizin adınızı yerle bir edecek ve lekeleyecek bazı şahitler bulunmakta olduğunu da bildiririm.

Müsaadenizle, daima sizin, ve saire.

VII

(Pyotr İvaniç'tan İvan Petroviç'e)

15 Kasım

İvan Petroviç!

Sizin mujik işi ve aynı zamanda tuhaf mesajınızı alınca ilk anda içimden yırtıp paramparça etmek geldi, ama ender bulunan bir şey olarak sakladım. Öte yandan aramızdaki yanlış anlaşılma ve tatsızlıktan samimiyetle üzüntü duyuyorum. Size cevap vermeyi de istemiyordum. Ama bu bir zaruret. Bu vesileyle zatıâlinize bildirmeliyim ki, sizi günün birinde evimde görmek benim için olduğu gibi karım için de son derece tatsız olacaktır: kendisinin sıhhati çok zayıf ve sürdüğünüz katran kokusunun ona zararı dokunacaktır.

Karım, karınızın bizde kalan bir kitabını, *La Mança'lı Don Kişot*'u teşekkürleriyle birlikte eşinize yolluyor. Son ziyaretinizde güya bizde unuttuğunuz galoşlarınıza gelince, onları hiçbir yerde bulamadığımızı size bildirmekten üzüntü duyuyorum. Bunları halen arıyorlar; ama bulamayacak olurlarsa size yenilerini alacağım.

Gene de, daima sizin, ve saire.

DOSTOYEVSKİ

VIII

Pyotr İvaniç, kasımın on altısında şehir postasından adına gönderilmiş iki mektup aldı. İlk mektuptan açık pembe bir kâğıda özenle inci gibi yazılmış bir not çıktı. Not, karısının el yazısıyla yazılmıştı. 2 Kasım günü, Yevgeniy Nikolaiç'e hitaben kaleme alınmıştı. Zarfın içinde başka bir şey yoktu. Pyotr İvaniç notu okudu:

Tatlım Eugène! Dün bir türlü olmadı. Kocam bütün akşam evdeydi. Yarın saat tam on birde muhakkak geliver. Kocam saat on buçukta Tsarkoe'ye gidecek ve gece yarısı dönecek.⁸ Bütün gece sinirden kudurdum. Gönderdiğin haberler ve mektup için teşekkür ederim. Ne çok kâğıt vardı! Gerçekten hepsini de o kadın mı yazdı? Yalnız üslubu sağlamış; teşekkür ederim sana; beni sevdiğini görüyorum. Dün olanlar için kızma ve yarın mutlaka gel, Tanrı aşkına.

A.

Pyotr İvaniç, ikinci mektubun mührünü kırdı.

Pyotr İvaniç!

Ayağımı bir daha sizin evinize atmam; bana yazdığınız o kâğıdı boşuna kirletmişsiniz.

⁸ Petersburg ve ünlü Tsarkoe Selo (Çar Köyü) arasındaki demiryolu, 1838'de açılmıştı ve Rusya'nın ilk demiryoluydu.

Gelecek hafta Simbirsk'e gidiyorum; kıymet biçilmez ve son derece zarif dostunuz Yevgeniy Nikolaiç sizinle kalsın; başarılar dilerim, galoşlar için de endişe etmeyin.

IX

İvan Petroviç, kasımın on yedisinde, şehir postasından adına gönderilmiş iki mektup aldı. İlk zarftan özensiz ve aceleyle yazılmış bir not çıktı. Not, karısının el yazısıyla yazılmıştı; 4 Ağustos günü, Yevgeniy Nikolaiç'e hitaben kaleme alınmıştı. Zarfın içinde başka bir şey yoktu. Pyotr İvanoviç notu okudu:

Elveda, elveda, Yevgeniy Nikolaiç! Tanrı bunun için ödüllendirsin sizi. Siz bahtiyar olun, ama benim kaderim haşın, korkunç! Bunu siz istediniz. Teyzem olmasaydı öyle bir inanırdım ki size... Ne benimle, ne de teyzemle alay etmeyin. Yarın dünya evine giriyoruz. Teyzeciğim, iyi bir kismetim çıktığı ve kocam beni drahomasız aldığı için memnun. Bugün ilk defa gözlerimi ayırmadan baktım ona. Sanırım iyi biri. Beni aceleyle getiriyorlar. Elveda, elveda... tatlım! Arada bir hatırlayın beni; ben sizi asla unutmayacağım. Elveda. Bu son mektubumu da ilki gibi imzalayacağım... hatırlıyor musunuz?

Tatyana

İkinci mektup da şöyleydi:

İvan Petroviç!

Yeni galoşlarınızı yarın alacaksınız; benim başkalarının cebinden hiçbir şey tırtıklama adetim yoktur; hakeza

sokaktan başkalarının döküntülerini toplamayı da sevmem.

Yevgeniy Nikolaiç, dedesinin işleri için birkaç güne kadar Simbirsk'e gidecek; benden de kendisine bir yol arkadaşı bulmamı rica etti; ne dersiniz?

BAŞKASININ KARISI VE KARYOLANIN ALTINDA BİR KOCA⁹

(Alışılmadık Bir Hadise)

I

“Müsaade ederseniz, muhterem beyefendi, size bir şey sorabilir miyim...”

Yoldan geçen adam ürperdi ve akşamın sekizinde, sokağın ortasında teklifsizce yanına yaklaşan rakun kürklü beye biraz da korkuyla baktı. Malum, Petersburglu bir bey, kesinlikle tanımadığı başka bir bey eğer sokakta kendisiyle konuşmaya başlarsa muhakkak korkar.

Dolayısıyla, yoldan geçen adam ürperdi ve biraz da korktu.

“Size rahatsızlık verdiğim için affedin,” dedi rakun kürklü bey, “ama ben... ben, doğrusu, bilmiyorum... herhalde beni bağışlarsınız; görüyorsunuz ya, biraz endişeli bir haleti ruhiye içindeyim...”

9 “Чужая жена и муж под кроватью (Происшествие необыкновенное),” başlangıçta iki ayrı öykü olarak yayınlandı. İlki, “Чужая жена (Уличная сцена)” (Başkasının Karısı. Bir Sokak Sahnesi) adıyla ve F. Dostoyevski imzasıyla 1848’de Отечественные записки (Anavatan Notları) dergisinde (№ 1), ikincisi de aynı imzayla, “Ревнивый муж. (Происшествие необыкновенное)” (Kıskanç Bir Koca. Alışılmadık Bir Hadise) adıyla, aynı yıl aynı dergide (№ 11) yayınlandı. Yazar bu iki öyküyü 1860 tarihli Dostoyevski derlemesinin birinci cildinde birleştirdi. “Kıskanç Bir Koca”nın ilk satırları, onu “Başkasının Karısı”nın altına yerleştirmekle kalmaz, bu iki öyküyü “Bir Noel Çamı ve Bir Düğün” ve onun üzerinden de “Meçhul Birinin Notlarından” ile ilişkilendirir ki, “Şerefli Hırsız” bu genel başlık altında yayınlanmıştı. Ancak 1860 redaksiyonunda Dostoyevski ilk öyküde küçük değişikliklerle yetinirken ikincisinde, karyolanın altındaki adamın diyalog ve monologlarında epey kısaltma yaptı.

Kısa kaftanlı genç adam, rakun kürklü beyin hakikaten de endişe içinde olduğunu ancak o zaman fark etti. Kırış kırış yüzü epey solgundu, sesi titriyordu, düşünceleri karman çormandı, kelimeler düzgün şekilde akıyordu dilinden, sosyal olarak daha aşağı kademede birinden mütevazı bir ricada bulunmak zorunda kaldığı için büyük çaba gösterdiği belliydi. Nihayet, böyle göz dolduran bir kürkü olan, böyle muteber ve muazzam koyu yeşil bir frak giymiş, frakını süsleyen rengârenk nişanlar takmış biri açısından bu rica her halükârda çirkin, vakardan uzak, tuhaftı. Belli ki bu durum rakun kürklü beyi de utandırmış ve nihayet şaşkın bir ruh haliyle kendini tutamayarak heyecanını bastırmaya ve bizzat sebep olduğu bu tatsız sahneyi silmeye karar vermişti.

“Bağışlayın beni, kendimde değilim; ama siz belli ki beni tanıımıyorsunuz... Bağışlayın, sizi rahatsız ettim; boş verin.”

Bunu söyledikten sonra şapkasını nezaketle kaldırdı ve telaşla yoluna devam etti.

“Bir dakika, lütfederseniz...”

Ne var ki kısa boylu adam kısa kaftanlı beyi afallatıp bırakarak karanlıkta kaybolmuştu.

“Ne acayip adam!” diye düşündü kısa kaftanlı bey. Afallaması geçince, kendi işini hatırladı ve neredeyse gökyüzüne uzanan çok katlı bir binanın girişinden gözlerini ayırmadan ileri geri volta atmaya başladı. Bu arada sis çöküyordu ortalığa ve genç adam bundan biraz da memnun olmuştu, zira öbür türlü, bütün gün umutsuzca burada pinekleyen arabacı onu fark edebilirdi ama, sisin içinde dolaşması daha az fark edilirdi.

“Affedersiniz!”

Dolanan adam gene ürperdi; rakun kürklü bey gene karşısına dikilmişti.

“Affedersiniz, gene ben...” diye başladı beriki. “Ama siz, siz –belli ki asil bir adamsınız! Siz benim sosyal statüme aldırış etmeyin; yalnız kafam çok karışık; insani bir şey

olarak bakın... Sizin karşınızda, beyefendi, son derece mütevazı ricası olan biri bulunuyor...”

“Elimden gelirse... Ne arzu etmiştiniz?”

“Belki de sizden para isteyeceğimi düşündünüz!” dedi gizemli adam, dudaklarını kıvırdı ve histerik şekilde güldü, rengi daha da soldu.

“Hiç de değil...”

“Hayır, sizi bıktırdığımı görüyorum! Bağışlayın, şu halime katlanamıyorum; herhalde şaşkın bir haleti ruhiye içinde görüyorsunuz beni, neredeyse delirmiş gibi, ama bundan bir sonuca varmayın...”

“Ama sadede gelin artık!” diye cevap verdi genç adam, başını cesaret verircesine ve sabırsızlıkla sallayıp.

“A! İşe bakın! Sizin gibi genç bir adam, bana, ihmalkâr bir çocukmuşum gibi sadede gelmemi söylüyor! Hakikaten aklım başımda değil!... Kendimi küçük düşürdüğümü düşünüyorsunuz, öyle değil mi? Açık konuşun.”

Genç adam mahcup oldu ve sustu.

“Şunu açıkça sormama müsaade buyurun: bir hanım gördünüz mü burada? İşte bütün ricam bundan ibaret!” dedi sonunda rakun kürklü bey.

“Kadın mı?”

“Evet, bir kadın.”

“Gördüm... yalnız itiraf edeyim bir tane değil, birçoğu geçti buradan...”

“Tabii,” diye cevap verdi esrarlı adam, acı bir tebesümle. “İyice şaşırdım artık; bunu sormak istememiştim, bağışlayın beni; şöyle demek istiyordum: tilki kürkü giymiş, siyah peçeli, koyu renk kadife başlıklı bir kadın gördünüz mü?”

“Hayır, öyle birini görmedim... Hayır, sanırım fark etmedim.”

“A! Öyleyse bağışlayın beni!”

Genç adam bir şeyler sormaya davrandı, ama rakun kürklü bey, sabırlı dinleyicisini bir kez daha afallamış halde bırakarak ortadan kayboldu. “Öf, canı cehenne-

me!” diye düşündü kısa kaftanlı genç adam, belli ki sinirlenmişti.

Kunduz kürkünden yakasını kapadı ve neredeyse gökyüzüne uzanan çok katlı binanın girişinde gene ihtiyatla volta atmaya koyuldu. İyice hiddete kapılmıştı.

“Neden çıkmadı hâlâ?” diye düşünüyordu. “Saat neredeyse sekiz!”

Kuledeki saat sekizi vurdu.

“Öf! Şeytan alsın, gene mi!”

“Affedersiniz!...”

“Asıl siz affedersiniz, böyle konuştuğum için... ama böyle ansızın ayağıma dolanınca korkuttunuz beni,” dedi dolanan adam, kaşlarını çatıp özür dileyerek.

“Ben gene geldim yanınıza. Kuşkusuz huzursuz ve tuhaf biri gibi görünüyor olmalıyım.”

“Lütfedip kısa keserek bir an evvel açıklayın; ne arzu ettiğinizi hâlâ bilmiyorum?...”

“Aceleniz mi vardı? Görüyorsunuz ya... Size her şeyi açıklıkla, gereksiz tek kelime etmeden anlatacağım. Ne yaparsınız! Şartlar bazen tamamen farklı türden insanları da birbirleriyle ilişkilendiriyor... Ama sabırsızlandığınızı görüyorum, delikanlı... İşte böyle... Gerçi nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum: bir hanımı arıyorum (ne de olsa her şeyi anlatmaya karar verdim). Bu kadının nereye gittiğini öğrenmem gerekiyor. Kim mi? Adını bilmeniz gerektiğini sanmıyorum, delikanlı.”

“Peki peki, devam edin.”

“Devam edeyim! Ama şu bana karşı kullandığınız üslup! Affedersiniz, belki de delikanlı diyerek sizi incittim, ama özel bir şey kastetmemiştim... Uzun sözün kısası, eğer değerli hizmetinizden beni esirgemezseniz, mesele şu ki, bir kadın, yani şunu da söyleyeyim ki iffetli bir kadın, yüksek bir aileden, benim tanıdıklarımdan... bana verilen vazife icabı... Görüyorsunuz ya, ben kendim aile sahibi değilim...”

“Ee?”

“Durumumu anlamaya çalışın, delikanlı (ah, gene! affedersiniz, ben herkese delikanlı derim de). Geçen her dakika değerli... Düşünün ki, bu hanım... yalnız siz bana, bu evde kimin kaldığını söyleyebilir misiniz acaba?”

“Evet... Bir sürü insan kalıyor.”

“Evet, yani tamamen haklısınız,” diye cevap verdi rakun kürklü bey, vaziyeti kurtarmak için hafifçe gülmeye başlayarak. “Şaşkın görüldüğümü hissediyorum... Ama sizin şu üslubunuzun nedeni nedir? Görüyorsunuz ya, açık yüreklilikle şaşkınlığımı itiraf ediyorum; mağrur biriyseniz, küçük düştüğümü de yeterince görmüşsünüzdür... Diyorum ki, iffetli bir hanım, yani biraz hoppa-affedersiniz, hep şaşıyorum, sanki bir edebiyat escrinden söz ediyorum; neyse... Siz de Paul de Kock’un hoppalarından olduğunu sandınız; gerçi zaten bütün sıkıntı da bu Paul de Kock’tan çıkıyor... İşte böyle!”¹⁰

Genç adam, iyice afallamış görünen, susan ve anlamsızca gülümseyerek ona bakan, görünürde hiçbir sebep olmaksızın titreyen eliyle kısa kaftanının yakasına sarılmış bu beyefendiye acıyarak baktı.

“Burada kimin kaldığını mı soruyorsunuz?” diye sordu genç adam, birazcık geri çekilerek.

“Evet, bir sürü insan kalıyor demiştiniz.”

“Burada... Sofya Ostafyevna’nın da burada kaldığını biliyorum,” dedi genç adam fısıldayarak ve hatta bir çeşit merhamet gösterir gibi.

“İşte, görüyor musunuz, görüyor musunuz! Bildiğiniz bir şey mi var, delikanlı?”

“Sizi temin ederim ki hiçbir şey bilmiyorum... Bu şaşkın halinize bakınca düşündüm ki...”

“Aşçı kadından onun zaman zaman buraya geldiğini derhal öğrenmiştim zaten, ama yanıldınız, yani kendisi Sofya Ostafyevna’ya gelmedi... Onunla tanışmıyorlar...”

¹⁰ Charles Paul de Kock (1793-1871), Fransız yazar. Rusya’da hem edebiyat çevrelerinde, hem de halk arasında çok okunurdu. Romanlarında fingirdek kadınlar ve erotik anlatımlar çokça görülürdü.

“Öyle mi? Madem öyle, bağışlayın...”

“Belli ki bütün bunlar sizin ilginizi çekmiyor, delikanlı,” dedi tuhaf beyefendi, acı bir istihzayla.

“Beni dinleyin,” dedi genç adam, kısa bir tereddüdün ardından, “gerçi bu halinizin sebebini bilmiyorum ama, herhalde ihanete uğramış olacaksınız; dosdoğru anlatsanız?” Genç adam halden anlarcasına gülümsedi. “En azından birbirimizi anlarız,” diye ekledi ve bütün vücudu, hafifçe eğilip selam vermek için ulvi bir arzuyu yansıttı.

“Yıktınız, mahvettiniz beni! Ama samimiyetle itiraf edeyim ki size, aynen öyle... Yalnız kimin başına gelmez ki!... Gösterdiğiniz ilgi beni derinden etkiledi. Kabul edersiniz ki, gençler arasında... Gerçi ben genç değilim ama, biliyorsunuz, alışkanlıktan, bekâr hayatından, bekârlar arasında, malum...”

“Peki, malum, malum! Ama ben nasıl yardım edebilirim?”

“Kabul edersiniz ki, Sofya Ostafyevna’yı ziyaret etmek... Öte yandan, bu kadının nereye gittiğini de tam bilmiyorum; tek bildiğim, bu binada olduğu; ama sizi böyle volta atar görünce –ben de yolun karşısında volta atıyordum– düşündüm ki... Görüyorsunuz ya, bu hanımı bekliyorum... Burada olduğunu biliyorum, onunla karşılaşmak ve yaptığının ne kadar edepsiz ve iffetsiz olduğunu açıklamak istiyorum... Uzun sözün kısası, beni anlıyorsunuz...”

“Hım! Ee?”

“Bunu kendim için yapmıyorum; öyle bir şey düşünmeyin –başkasının karısı bu! Kocasını şurada, Voznesenksiye Köprüsü’nde; karısını yakalamak istiyor ama bir türlü karar veremiyor –her koca gibi, o da inanamıyor...” (Rakun kürklü bey bunu söyledikten sonra gülümsemeye çalıştı.) “Ben, adamın dostuyum; kabul edersiniz ki, toplumda itibarı olan bir kimseyim –olduğumu sandığınız kişi değilim yani.”

“Tabii, tabii. Ee?”

“İşte böyle, onu muhakkak yakalayacağım; bu vazife bana verildi (ah, talihsiz koca!); ama biliyorum: kurnaz, genç bir kadın bu (Paul de Kock devamlı yastığının altında

durur); yalnız bir yolunu bulup belli etmeden tüyeceğine eminim... İtiraf edeyim ki, onun buraya gelip gittiğini bana aşçı kadın söyledi; bu haberi alır almaz deli gibi buraya koşturdum; kendisini yakalamak istiyorum; zaten çoktandır şüpheleniyordum ve bu yüzden sizden ricada bulunmak istedim, burada dolanıyorsunuz ya... Siz, siz... bilmiyorum ki..."

"Peki ne istiyorsunuz?"

"Evet... Sizi tanıma şerefine nail olmadım; kimsiniz ve necisiniz diye soruşturmaya da kalkmayacağım... Her neyse, müsaadenizle tanışalım, fırsattan istifade!..."

Tir tir titreyen beyefendi, genç adamın elini sıcak bir tavırla sıktı.

"Bunu daha en baştan yapmalıydım," diye ekledi, "ama bütün adabı muaşeret kurallarını unuttuym!"

Rakun kürklü bey konuşurken olduğu yerde duramıyor, huzursuzlukla etrafına bakıyor, ayaklarının üzerinde yaylanıyor ve sanki boğuluyormuş da genç adam ona yardım eli uzatmış gibi tutuyordu elini.

"Görüyorsunuz ya," diye devam etti, "sizinle dostça görüşmek istiyordum... aşırı samimiyetimden ötürü bağışlayın... sizden, binanın arka kapısının olduğu öbür tarafında, yan sokakta dolaşmanızı isteyecektim, yani böylece üç tarafı kolaçan ederdiniz. Ben de ana girişin önünde dolanırdım, böylece kimseyi kaçırmazdık; beni atlatmasından korkuyorum da; kaçırmak istemiyorum. Siz onu görür görmez durur ve bana seslenirdiniz... Ama delilik benimkisi! Bu önerimin olanca aptallığını ve uygunsuzluğunu açıkça görüyorum şimdi!"

"Hayır, hiç de değil! Rica ederim!..."

"Kusuruma bakmayın; şaşkın bir haleti ruhiye içindeyim de, hiç böyle altüst olmamıştım! Sanki mahkemeye vermişler gibi! Size şunu da itiraf edeyim: samimi ve dürüst olacağım, delikanlı: sizin onun âşığı olduğunuzu bile sandım!"

"Yani, kısa yoldan söylersek, burada ne yaptığımı öğrenmek istiyorsunuz?"

“Asil bir insansınız siz, muhterem beyefendi; yalnız sizin o olduğunuz aklımın ucundan bile geçmedi; bu düşünceyle kirletmem sizi, ama... ama bana, şerefınız üzerine, onun âşığı olmadığınızı söyleyebilir misiniz?...”

“Peki, şerefim üzerine söyleyeyim, âşığıyım, ama sizin karınızın değil; yoksa şimdi sokakta değil, onunla birlikte olurum!”

“Karımın mı? Karım olduğunu size kim söyledi, delikanlı? Bekârım ben, yani, kendim onun âşığıyım...”

“Ama kocası olduğunu, Voznesenskiy Köprüsü’nde beklediğini söylemişsiniz...”

“Tabii, tabii, abuk sabuk konuşuyorum; ama başka durumlar da var! Kabul edersiniz ki, delikanlı, bazı zayıf karakterliler, yani...”

“Peki, peki!...”

“Yani, ben kocası filan değilim...”

“Size inanıyorum. Ama samimiyetle söyleyeyim ki, sizin kuşkularınızı dağıtırken kendimi de yatıştırmak istiyorum, sizinle samimiyetle konuşmam bu yüzden; heyecanlandırdınız beni, üstelik yolumun üzerindesiniz. Söz veriyorum, size sesleneceğim. Ama sizden, bütün içtenliğimle, yolumdan çekilmenizi rica ediyorum. Zira, ben de bekliyorum.”

“Elbette, elbette, şimdi gidiyorum, yüreğinizin bu ihtiraslı sabırsızlığına saygı duyuyorum. Gayet iyi anlıyorum bunu, delikanlı. Şimdi çok daha iyi anlıyorum!”

“Peki, peki!...”

“Hoşça kalın!... Yalnız bağışlayın delikanlı, bir şey daha var... Nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum... Bir kez daha şerefınız üzerine onun âşığı olmadığınızı söyleyin bana!”

“Öf, ulu Tanrım!”

“Bir sorum daha var, son sorum: sizinkinin kocasının soyadını biliyor musunuz... yani münasebetinize mevzu olanın?”

“Şüphesiz biliyorum; sizin soyadınız değil; mesele bitmiştir!”

“Ama nereden biliyorsunuz benim soyadımı?”

“Beni dinleyin, çekip gidin artık; burada zaman kaybediyorsunuz: şimdiye kadar bin defa kaçmış olabilir... Neyiniz var sizin? Sizinkisinin üzerinde tilki kürkünden atkıyla başında başlık var, benimkisinde ise ekose manto ve mavi, kadife bir şapka... Ee, başka bir şey var mı? Daha ne istiyorsunuz?”

“Mavi, kadife bir şapka! Onun da ekose bir mantoyla mavi bir şapkası var,” diye bağırды ısrarcı adam, ansızın dönerek.

“Ah, şeytan alsın! Evet, pekâlâ mümkün... Gerçi ne diyorum ben! Benimkisi buraya gelmez ki!”

“Peki nerede bu –sizinkisi yani?”

“Bunu mu öğrenmek istiyorsunuz? Size ne?”

“İtiraf edeyim ki, bana çok şey...”

“Öf, ulu Tanrım! Hiç utanmanız yok mu sizin! Benimkinin tanıdıkları var burada, üçüncü katta, sokağa bakan tarafta. Daha ne istiyorsunuz, adını da söyleyeyim mi onların?”

“Ulu Tanrım! Üçüncü katta, sokağa bakan tarafta benim de tanıdıklarım var. General...”

“General mi?”

“General. Hangi general olduğunu da söyleyeceğim size: General Polovitsın.”

“Gördünüz mü işte! Onlar değil! (Ah, şeytan alsın, şeytan alsın!)”

“Onlar değil mi?”

“Değil.”

İkisi de susmuş, şaşkınlıkla birbirlerine bakıyorlardı.

“Ee, ne bakıyorsunuz öyle bana?” diye bağırды genç adam can sıkıntısıyla, kapıldığı şaşkınlığı atıp üzerinden.

Beyefendinin iki ayağı bir pabuca girdi.

“Ben, ben, itiraf edeyim ki...”

“Hayır, müsaade ederseniz daha akıllı başında konuşalım. Ortak bir meselemiz var. Açıklayıverin bana... Sizden kim var burada?”

“Yani, tanıdıklarım mı?”

“Evet, tanıdıklarınız...”

“İşte, görüyor musunuz, görüyor musunuz! Her şeyi doğru tahmin ettiğimi gözlerinizden okuyorum!”

“Şeytan alsın! Değil, hiç de değil, şeytan alsın! Kör müsünüz siz, nesiniz? İşte burada, karşınızda duruyorum, yani onun yanında değilim; demek neymiş? Her neyse, bana göre hava hoş; siz istediğinizi söyleyin!”

Kısa kaftanlı genç adam topuğunun üzerinde iki defa döndü ve elini salladı.

“Hiçbir şey kastetmemiştim, yemin olsun; her şeyi anlatacağım size: karım ilkin yalnız gelip gidiyordu buraya; o dediklerimin akrabası olur; ben de hiç şüphelenmedim; yalnız dün sayın ekselanslarıyla karşılaştım; kendileri, üç hafta önce buradan başka bir daireye taşındıklarını söyledi, oysa karım... yani karım değil de, başkasının karısı, (Voznesenskiy Köprüsü’ndekinin), işte o hanım dedi ki, daha üç gün önce generallerdeymiş, yani bu dairedeymiş... Aşçı kadın da dedi ki, ekselanslarının dairesini Bobinitsın diye genç bir adam kiralamış...”¹¹

“Ah, şeytan alsın, şeytan alsın!...”

“Aziz beyefendi, dehşet içindeyim, korku içindeyim!”

“Öf, şeytan alsın! Dehşet içindeyseniz de korku içindeyseniz de bana ne? Ah! Şurada bir şey görünüp kayboldu, tam şurada...”

“Nerede? Nerede? Siz sadece ‘İvan Andreiç!’ diye seslenin, ben koşup gelirim...”

“Peki, peki. Ah, şeytan alsın, şeytan alsın! İvan Andreiç!”

“Burada,” diye bağırdı İvan Andreiç nefes nefese geri dönerek. “Ee, ne oldu? Ne? Nerede?”

“Hayır, şey vardı da... Yani o hanımın adını öğrenmek istemiştim.”

“Glafl...”

¹¹ Bobinitsın soyadı belli ki, Gogol’ün *Pratik Bir Adamın Sabahı* oyunundaki kahramanı Bubunitsın’dan türetilmiş.

“Glafira mı?”

“Hayır, katiyen Glafira değil... Müsaade ederseniz, ismini size söyleyemem.” Muteber adam bunu söylerken mendil gibi bembeyaz oldu.

“Evet, elbette; Glafira değildir; kendim de biliyorum, benimki de Glafira değil zaten; yalnız, kendisi kiminle birlikte?”

“Nerede?”

“Orada! Ah, şeytan alsın, şeytan alsın!” (Genç adam hiddetinden yerinde duramıyordu.)

“İşte, görüyor musunuz! Nereden biliyordunuz, adının Glafira olduğunu?”

“Öf, yeter ama, şeytan alsın! Hâlâ sizinle boğuşuyorum ya! Hem sizinkinin adının Glafira olmadığını söylüyorsunuz!...”

“Aziz beyefendi, bu nasıl bir üslûp!”

“Aa, şeytan alsın üslubunu da! Kimdir bu kadın, sizin karınız mı?”

“Değil, yani ben evli değilim... Ama talihsiz durumdaki muteber bir insana, her tür saygıya layık olduğunu söylemeyeceğim, ama en azından kültürlü bir insana söz vermeden edemezdim –oysa siz her adımınızda durmadan ‘şeytan alsın, şeytan alsın!’ deyip duruyorsunuz.”

“Aynen öyle, şeytan alsın! Anlıyor musunuz?”

“Öfke sizin gözünüzü kör etmiş; peki, susuyorum. Ulu Tanrım, bu da kim?”

“Nerede?”

Gürültü ve kahkaha sesleri geldi, iki hoş kız verandadan çıkıp onlara doğru koştu.

“Ah, bunlar da kim! Ne yapıyorsunuz burada?”

“Siz nereye böyle, hoplayıp zıplayarak?”

“Onlar değil!”

“Nereye gidiyordunuz? Arabacı!”

“Pokrov’a; otursana Annuşka, seni evine bırakayım.”¹²

12 Bugünkü Turgenyev Meydanı’nın o zamanki adı Pokrov Meydanı idi. (İsmi, meydandaki Pokrov Kilisesinden alıyordu.)

“Ben öbür tarafa oturayım; arabacı, gidelim! Yalnız hızlı sür...”

Araba uzaklaştı.

“Ulu Tanrım, ulu Tanrım!”

“Biz de oraya gitsek mi?”

“Nereye?”

“Bobınitsın’a.”

“Hayır, olmaz...”

“Neden?”

“Tabii giderdim gitmesine de, gitsem başka bir şey uydurur; her işten sıyrılmayı bilir, iyi tanırım! Beni biriy-le yakalamak için bilhassa geldiğini söyler, belayı da benim üstüme salar!”

“Yalnız biliyor musunuz, belki de oradadır! Bilmiyorum ama, generalin kapısına gitseniz iyi olurdu...”

“Ama taşındı ya!”

“Olsun, anlamıyor musunuz? Hanım oraya gitmiş, siz de gidiyorsunuz –anladınız mı? Generalin taşındığını bilmi-yormuş, evlerine karınız için gelmiş gibi filan yapın işte.”

“Peki sonra?”

“Sonrası da Bobınitsın’ın yanında kimi arıyorsanız bulup çıkarırsınız; öf, sen de amma mankafasın...”

“İyi de, benim onu bulup çıkarmamdan size ne? Bakın bakın, görüyor musunuz!...”

“Ne diyorsun, güzel kardeşim? Ne, ha? Gene aynı yerde misin? Ah, sen var ya, ulu Tanrım! Utanın, ne gülünç adamsınız siz, ne mankafa adamsınız!”

“Peki neden böyle ilgileniyorsunuz siz? Demek öğrenmek istiyorsunuz...”

“Neyi öğrenecekmişim? Neyi? Neyse, şeytan alsın, çekip gidin şuradan! Ben yalnız gidiyorum; siz uzaklaşın şuradan, defolup gidin; ne haliniz varsa görün!”

“Aziz beyefendi, kendinizi kaybettiniz galiba!” diye bağırdı rakun kürklü bey, umutsuzluk içinde.

“Ee, ne olmuş? Kendimi kaybettiysem ne olmuş?” dedi genç adam, dişlerini sıkıp rakun kürklü beyin üzeri-

ne kudurmuş gibi yürürken. “Ne olmuş? Kimin karşısında kaybetmişim kendimi?” diye kükredi, yumruklarını sıkarak.

“Ama, muhterem beyefendi, müsaade ederseniz...”

“Kimin karşısında kendimi kaybediyormuşum bakalım, nedir sizin soyadınız?”

“Delikanlı, nasıl olur, soyadımın nenize gerek olduğunu bilmiyorum... Açıklayamam... İyisi mi sizinle beraber geleyim. Gidelim; sizi yalnız bırakmayacağım, her şeye de hazırım... Ama inanın bana, daha saygılı ifadeleri hak ediyorum! İnsan katiyen kendini kaybetmemeli, eğer canınız bir şeye çok sıkıldıysa –neye sıkıldığını tahmin edebiliyorum– en azından lafına dikkat etmeli... Siz daha pek, pek gençsiniz!...”

“Sizin yaşlı olmanızdan bana ne? İşe bak! Çekilin şuradan; ne koşturuyorsunuz burada?...”

“Neden yaşlıymışım? Nerem yaşlıymış benim? Elbette, makam mevki itibariyle vaziyet başka türlü; ayrıca hiç de koşturmuyorum...”

“Belli oluyor. Hadi, defolup gidin...”

“Hayır, sizinle geliyorum, bana yasak koyamazsınız; ben de bu işin içindeyim, sizinle geliyorum...”

“Peki, sessiz olun o zaman, sessiz olun, susun!...”

Verandadan içeri girdiler ve merdivenden üçüncü kata çıktılar, ortalık karanlıktı.

“Durun! Kibritiniz var mı?”

“Kibrit mi? Ne kibriti?”

“Puro içmiyor musunuz siz?”

“Ah, evet! Var, var; işte burada, işte, durun biraz...”
Rakun kürklü bey telaşa aramaya koyuldu.

“Öf, amma mankafa... Şeytan alsın! Herhalde kapı şu...”

“O, o, o, o...”

“O, o, o... Ne böğürüyorsunuz? Sessiz olun!...”

“Muhterem beyefendi, yüreğim ağzıma geldi... Siz de pek cesur birisiniz!...”

Kibriti çaktı.

“Evet, burası, bakır isim levhası da burada! İşte, Bobinitsın; görüyor musunuz: Bobinitsın...”

“Görüyorum, görüyorum!”

“Ses... siz olun! Ne o, söndü mü?”

“Söndü.”

“Kapıyı çalalım mı?”

“Evet, çalalım,” diye karşılık verdi rakun kürklü bey.

“Çalın!”

“Hayır, niye ben çalıyormuşum? Siz başlattınız, siz çalın...”

“Ödle!”

“Sizsiniz ödle!”

“De-fo-lup-gi-din!”

“Sırrımı size açtığım için neredeyse pişman oluyorum; siz var ya...”

“Ben mi? Ne olmuş bana?”

“Siz benim şaşkınlığımdan istifade ettiniz! Şaşkın bir haleti ruhiye içinde olduğumu gördünüz...”

“Tüküreyim şaşkınlığınıza! Amma komik iş!”

“Siz neden buradasınız?”

“Size ne, nedense neden?...”

“Muazzam bir ahlak!” dedi rakun kürklü bey içerle-yerek...

“Peki, ne ahlakından söz ediyorsunuz siz?”

“İşte bu ahaksızlık!”

“Ne, ahaksızlık?”

“Size göre hakarete uğramış her koca boynuzlu!”

“İyi de, siz koca mısınız? Koca, Voznesenskiy Köp-rüsü’nde değil mi? Size ne? Ne burnunuzu sokuyorsunuz?”

“Bana öyle geliyor ki, siz onun âşığısınız!...”

“Beni dinleyin, eğer böyle devam ederseniz, sizin boynuzlu olduğunuzu kabul etmek zorunda kalacağım! Anladınız mı?”

“Yani benim koca olduğumu söylemek istiyorsunuz!” dedi rakun kürklü bey, kaynar suyla haşlanmış gibi geriye doğru sıçrayarak.

“Şşş! Sessiz olun! Duyuyor musunuz...”

“Bu o.”

“Değil!”

“Öf, amma karanlık!”

Her yer sessizdi; ama Bobınitsın’ın dairesinden gürültü geliyordu.

“Neden boyuna tartışıyoruz biz, aziz beyefendi?” diye fısıldadı rakun kürklü bey.

“Şeytan alsın, siz yok yere alındınız!”

“Ama siz de bütün sınırları aştınız.”

“Susun!”

“Kabul edersiniz ki daha çok gençsiniz.”

“Su-sun!”

“Kuşkusuz, böyle bir durumdaki kocanın boynuzlu olduğu şeklindeki görüşünüze katılıyorum.”

“Susacak mısınız siz? Öf!...”

“Yalnız, talihsiz kocaya karşı bu hırçınlığınızın nedeni nedir?... ”

“Bu, o!”

Ama içeriden gelen gürültü bir anda kesildi.

“O mu?”

“O! O! O! Neyiniz var, böyle telaşa kapıldınız! Mesele sizin meseleniz değil ya!”

“Aziz beyefendi, aziz beyefendi!” diye homurdandı rakun kürklü bey; yüzü solmuş, yutkunup duruyordu. “Kuşkusuz şaşkınlık içindeyim... Ne kadar küçük düştüğümü yeterince gördünüz; ama şimdi gece vakti, yarınsa... neyse, herhalde yarın karşılaşmayacağız, sizinle karşılaşmaktan korkmuyorum gerçi de –ayrıca söz konusu olan ben değilim, mevzubahis olan Voznesenksiy Köprüsü’ndeki ahbabım; gerçekten o! Mesele onun karısı, başkasının karısı yani! Talihsiz, zavallı adam! Sizi temin ederim. Kendisini iyi tanırım; müsaadenizle her şeyi anlatayım. Zatiâliniz de göreceğiniz gibi, arkadaşım olur; yoksa onun yüzünden bu eziyete katlanmazdım –görüyorsunuz ya... Kendisine birkaç defa söyledim: neden evleniyorsun, tatlı

dostum? Makam mevki sahibisin, her şeyin yeterince var, muteber bir adamsın, neden bütün bunları kadın cilvelerine değişiyorsun! Kabul edin dediklerimi! Yok, ille de evleneceğim dedi: aile saadeti... Al sana aile saadeti! Zamanında başkalarının kocalarını aldatırdı, şimdi aynı şerbetten kendi içiyor... Bağışlayın beni, ama bu izahat son derece zaruriydi!... Talihsiz bir adam, aynı şerbetten kendi içiyor!..." Rakun kürklü adam bunu söyledikten sonra sanki hakikaten gözyaşlarına boğulmuş gibi hıçkırdı. "Şeytan alsın hepsini! Az mı budala var şu dünyada! Peki siz kim-siniz?"

Genç adam öfkeden dişlerini gıcırdattı.

"Kabul edeceksinizdir ki... size karşı dürüst ve samimi oldum... Ama sizin bu üslubunuz!"

"Peki, bağışlayın beni... Neydi sizin soyadınız?"

"Soyadım nenize gerek?"

"Aa!"

"Soyadımı söylemem mümkün değil."

"Şabrin'i tanıyor musunuz?" dedi genç adam çabuk çabuk konuşarak.

"Şabrin!"

"Evet, Şabrin! Ya!" (Kısa kaftanlı beyefendi, rakun kürklü beyefendiyi biraz şaşırtmıştı.) Anladınız mı meseleyi?"

"Hayır, hangi Şabrin'miş bu!" diye cevap verdi rakun kürklü adam, dili dolanarak. "Benimkisi katiyen Şabrin değil; kendisi muteber biridir! Kıskançlığın ıstırapı altında yaptığınız bu nezaketsizliği bağışlıyorum."

"Düzenbazın biridir, satılmış, rüşvetçi, sahtekâr, devlet hazinesini soyup soğana çevirdi! Çok geçmez, mahkeme verirler!"

"Affedersiniz," dedi rakun kürklü bey, rengi solmuştu, "kendisini tanıımıyorsunuz; gördüğüm kadarıyla sizin açınızdan tamamen meçhul biri."

"Evet, gıyaben biliyorum, ama çok yakınımıdaki başka kaynaklardan tanıyorum."

“Aziz beyefendi, hangi kaynaklardan? Şaşkın bir haldeyim, görüyorsunuz ya...”

“Budala! Kıskaç! Karısına sahip çıkamıyor! Bilmek hoşunuza gidecekse, böyle biri işte!”

“Affedersiniz, korkunç bir yanılğı içindesiniz, genç adam...”

“Ah!”

“Ah!”

Bobınitsın’ın dairesinden bir gürültü koptu. Kapıyı açmaya davrandılar. Sesler geldi.

“Ah, bu o değil, o değil! Ben onun sesini tanırım; şimdi her şeyi anladım, bu o değil!” dedi rakun kürklü bey, mendil gibi bembeyaz olup.

“Susun!”

Genç adam duvara doğru eğildi.

“Aziz beyefendi, ben kaçıyorum: bu o değil, çok memnun oldum.”

“Peki, peki! Çekin gidin o halde!”

“Peki siz neden duruyorsunuz?”

“Ya siz?”

Kapı açıldı, rakun kürklü bey de dayanamayarak dörtlü merdivenlerden aşağı atıldı.

Genç adamın önünden bir erkekle bir kadın geçti, delikanlının yüreği buz kesti... Tanıdık bir kadın sesi geldi, sonra dinç bir erkek sesi, ama tamamen yabancı biri.

“Önemli değil, şimdi kızağını getirmelerini söyleyim,” dedi dinç olan.

“Ah! Peki, peki, kabul ediyorum; peki, öyle söyleyin...”

“Şimdi burada olurlar.”

Hanım, yalnız kaldı.

“Glaflra! Nerede ettiğin yeminler?” diye bağırdı kısa kaftanlı genç adam, hanımın kolundan tutarak.

“Ay, bu da kim? Siz misiniz, Tvorogov? Ulu Tanrım! Ne yapıyorsunuz?”

“Burada kiminle beraberiniz?”

“Benim kocamdır; hadi gidin buradan, şimdi çıkıp gelir... Polovitsınlara gelmiştik; gidin, Tanrı aşkına gidin.”

“Polovitsınlar taşınalı üç hafta olmuş! Her şeyi biliyorum!”

“Ay!” Hanım, verandaya doğru atıldı. Genç adam da onun peşinden.

“Kim söyledi size?” diye sordu hanım.

“Kocanız, hanımefendi, İvan Andreiç; kendisi burada, karşınızda, hanımefendi...”

İvan Andreiç gerçekten de verandada dikiliyordu.

“Ay, siz misiniz?” diye bağırdı rakun kürklü bey.

“A! *C'est vous?*”¹³ diye bağırdı Glafira Petrovna, hiç de sahte olmayan bir mutlulukla ona doğru atılırken. “Ulu Tanrım! Neler oldu bana! Polovitsınlardaydım; düşünebiliyor musun... Biliyorsun, şimdi İzmaylovskiy Köprüsü’nün yanında oturuyorlar; sana söylemiştim, hatırlıyor musun? Oradan bir kızak tuttum. Atlar bir an ürküp dörtnala kalktılar, kızıağı parçaladılar, ben de buradan yüz adım mesafede yere düştüm; arabacıyı alıp götürdüler, kendimden geçmişim. Talihim varmış ki, *Monsieur Tvorogov*...”

“Nasıl?”

Bu sırada *Monsieur Tvorogov*, kendisinden daha ziyade onun fosiline benziyordu.

“*Monsieur Tvorogov* beni orada gördü ve evine götürmek için kaldırdı; ama madem artık buradasın, size sadece en sıcak şükran duygularımı açıklamakla yetinmem gerek, İvan İlyiç...”

Hanım elini, afallamış duran İvan İlyiç’e uzattı ama onun elini sıkmadı da, adeta çimdikledi.

“*Monsieur Tvorogov*! Kendisi ahabımdır; Skorpovlardaki baloda görüşme bahtıyarlığına nail olmuştuk: bahsettim herhalde? Gerçekten hatırlamıyor musun, Koko?”

“Ah, elbette, elbette! Ah, hatırlıyorum!” dedi, Koko diye seslenilen rakun kürklü bey. “Çok memnun oldum, çok memnun oldum.”

13 Siz misiniz? (*Fran.*)

Ve Sayın Tvorogov'un elini hararetle sıktı.

O anda "Kiminle konuşuyorsun? Ne demek oluyor bu? Bekliyorum..." dediği duyuldu, dinç bir sesin.

Boyu minare gibi bir adam, grubun önünde dikilmiş duruyordu; saplı opera dürbününü çıkarıp dikkatle, rakun kürklü beye baktı.

"Ah, *Monsieur* Bobınitsın!" diye cıvıldadı hanım. "Nereden böyle? Tesadüfün böylesi! Düşünsenize, az kaldı atların altında kalıyordum... İşte, kocam! Jean! *Monsieur* Bobınitsın, Karpovlardaki baleda..."

"Ah, çok, çok memnun oldum!... Ama dur, ben şimdi bir kupa arabası tutayım, hayatım."

"Tut, Jean, tut: hâlâ dehşet içindeyim ben, tir tir titriyorum; pek fenayım... Bugün maskeli baloda," diye fısıldadı Tvorogov'a... "Hoşça kalın, hoşça kalın, Sayın Bobınitsın! Herhalde yarın, Karpovların balosunda karşılaşırız..."

"Hayır, bağışlayın, yarın gelmeyeceğim ben; yarın da şimdiki gibi olursa..." Sayın Bobınitsın dişlerinin arasından bir şeyler daha homurdandı, çizmelerini gıcırdattı, kızağa bindi ve uzaklaştı.

Kupa yanaştı, hanım oturdu. Rakun kürklü bey yerinden kıpırdamadı; anlaşılan yürüyecek hali kalmamıştı ve bomboş gözlerle kısa kaftanlı beye bakıyordu. Kısa kaftanlı bey de saf saf gülümsüyordu.

"Bilmem ki..."

"Bağışlayın, tanıştığımıza çok sevindim," diye cevap verdi genç adam, merak ve biraz da ürküntüyle eğilip selam verirken.

"Çok, çok memnun oldum..."

"Sanırım galoşunuzun teki düşmüş..."

"Benim mi? Ah, evet! Teşekkür ederim, teşekkür ederim; gerçi lastik galoş almak istiyorum ama..."

"Lastik galoşlarda ayaklar çok terliyor," dedi genç adam, sanki çok ilgisini çekmiş gibi.

"Jean! Geliyor musun?"

“Hakikaten terletiyor. Hemen, hemen hayatım, ilginç bir konuda sohbet ediyorduk da! Gerçekten, sizin de ifade ettiğiniz gibi ayakları terletiyor... Neyse, affedersiniz, ben...”

“Çok rica ederim.”

“Çok, çok, çok memnun oldum tanıştığımıza...”

Rakun kürklü bey kupaya oturdu; kupa hareket etti; genç adam daha uzun süre yerinde kaldı, şaşkınlık içinde gözleriyle onları takip etti.

II

Ertesi akşam İtalyan Tiyatrosu'nda bir temsil vardı.¹⁴ İvan Andreyeviç, salona bomba gibi daldı. Bugüne kadar kimse, onun böyle bir *furore*,¹⁵ böyle bir müzik tutkunu olduğunu fark etmemişti. Hiç değilse, İvan Andreyeviç'in İtalyan Tiyatrosunda bir iki saat şekerleme yapmayı sevdiğinden emindiler; kendisi bunun gayet hoş ve tatlı olduğunu birkaç defa da açıklamıştı. "O primadonna dedikleri," derdi arkadaşlarına, "beşik başında ninni söyleyen beyaz bir kedi yavrusu gibi miyavlayıp duruyor."¹⁶ Ama çok önceydi bu, geçen sezondur; şimdiyse, heyhat! İvan Andreyeviç geceleri evde uyuyamıyordu. Ancak gene de bomba gibi dalmıştı tıklım tıklım dolu salona. Yer gösterici bile şüpheyle süzmüştü onu ve göz ucuyla da, ne olur ne olmaz diye gizlenmiş bir hançerin sapını görme umuduyla, yan cebine bakmıştı. Şunu da belirtmek gerek ki, bu sırada seyirciler iki kampa ayrılmıştı ve bu grupların her biri kendi primadonnasını destekliyordu. Bunlardan birine ...ciler,

14 St. Petersburg'daki Tiyatro Meydanı'nda, Rimski-Korsakov Konservatuarının yerinde, o sırada Büyük Tiyatro bulunuyordu. İtalyan Tiyatrosu dediği bu yapıdır.

15 Coşkun. (*İtal.*)

16 İtalyan opera şarkıcısı Erminia Frezzolini'yi (1818-1884) kastediyor. Frezzolini, 1847-1848 sezonunda Petersburg'a gelmişti. Dostoyevski, dostu Yanovskiy'in dediğine göre, Frezzolini'den hiç hoşlanmamış ve onun için "sesi güzel bir kukla" demişti. Frezzolini sarışındı.

BAŞKASININ KARISI

diğerine de ...ciler deniliyordu.¹⁷ İki grup da müziği öyle bir seviyordu ki, yer göstericiler, bu iki primadonnanın vücut verdiği ihtişam ve sanatsal yüceliğın ihtiraslı bir aşka evrileceğinden ve âşıkların da o ihtirasın cinnetine kapılıp büyük bir patırtı kopacağından kokmaya başlamışlardı. İşte bu yüzden, saçları kırışmış (gerçi tamamen de kırışmamış) ihtiyar, ellili yaşlarında, tepesi açılmış, gayet vakur görünüşlü bir adamın böyle, bir genç gibi içeri dalmasına rağmen, yer gösterici elinde olmaksızın, Danimarka Prensi Hamlet'in ulvi sözlerini hatırladı:

Yaşlılık böyle korkunç varınca,
Gençlik neye yarar?¹⁸

Ve yukarıda da söylenmiş olduğı gibi, bir hançer görme umuduyla göz ucuyla frakın yan cebine baktı. Yalnız orada bir cüzdandan başka bir şey yoktu.

Tiyatroya uçarcasına giren İvan Andreyeviç, ikinci kattaki bütün localara çabucak bir göz gezdirdi –oh, ne korkunç şey! Yüreğı duruverdi: oradaydı! Locada oturuyordu! General Polovitsın'ın karısı ve baldızı da oradaydı; generalin yaveri de oradaydı (son derece marifetli, genç bir adamdı bu), bir de sivil vardı... İvan Andreyeviç bütün dikkatini topladı, görüşünün bütün keskinliğiyle orayı süzdü –oh, korkunç! Sivil adam alçakça saklanmıştı yaverin arkasına ve karanlıkta kim olduğı anlaşılmıyordu.

Hanım, buradaydı, oysa katiyen burada olmayacağını söylemişti!

Belli bir zamandır, Glafıra Petrovna'nın her adımında görülen işte bu müphemlikti İvan Andreyeviç'i kahreden.

17 Gerçekten de, Teresa De Giuli Borsi (1817-1877; o da 1847-1848 sezonunda Petersburg'a gelmişti) tutkunlarıyla Frezzolini tutkunları arasında böyle bir rekabet vardı.

18 Shakespeare, *Hamlet*, III. perde, 3. sahneden. N. A. Polevoy'un (1796-1846) 1837 tarihli çevirisinden; bu da aslında yer yer serbest bir çeviriydi.

Şu sivil kıyafetli delikanlı da tam bir umutsuzluğa kapılmasına neden oluyordu. Yıkılır gibi koltuğa düştü. Ama neden? Oysa pek basit bir olaydı...

Şuna da dikkat çekmek gerek ki, İvan Andreyeviç'in koltuğu, *baignoire*'ın¹⁹ tam yanındaydı ve üstelik, ikinci kattaki o hain loca da koltuğun tam tepesindeydi; yani kafasının üzerinde olup biteni katiyen göremiyordu ki, tatsızlığın bu kadarı da olacak şey değildi. Öfkeden köpürmüş, semaver gibi kaynıyordu. Birinci perde, hiç farkına varmadan bitiverdi, yani tek bir notayı bile işitmemişti. Müziğin en iyi tarafının, her tür ruh haline uygun bir müzikal tesir tesis edebilmesinde yattığını söylerler. Mutlu bir insan bu seslerde mutluluk, kederli bir insan da keder bulur; İvan Andreyeviç'in kulaklarında ise bir fırtına uğultusu vardı. Ve bütün bu can sıkıntısını tamamlamak ister gibi, arkasından, önünden, yanlarından öyle korkunç seslerle bağıyorlardı ki, İvan Andreyeviç'in kalbi korkudan parçalanıyordu. Nihayet perde kapandı. Ama tam perdeyi indirdikleri sırada, kahramanımızın başına öyle bir iş geldi ki, bunu hiçbir kalem tasvir edemez.

Bazen üst katlardaki localardan aşağı tiyatro programlarının uçtuğu olur. Oyun sıkıcıysa ve seyirciler de esniyorlarsa, bu onlar için tam bir eğlencedir. Bu son derece hafif, yumuşak kâğıtların üst kattan aşağı uçuşuna ilgiyle bakarlar ve bunların zikzaklı bir yolculuğun ardından, böyle bir olaya kesinlikle hazır olmayan bir kafanın üzerine yerleşeceği (muhakkak birinin kafasına düşer çünkü) koltuklara kadar erişmesini takip etmekten de keyif duyarlar. Gerçekten de böyle bir kafanın mahcubiyeti izlenmeye değerdir (çünkü muhakkak mahcubiyete kapılır). Hanımların genellikle locaların bordürlerine koydukları opera gözlükleri de bana daima pek korkunç gelir: sanki her an, böyle bir olaya hazırlıksız bir kafanın üzerine düşüverecek gibidirler. Ama böyle trajik bir hususa değinmemin yersiz

19 Baignoire: Parterin iki tarafında, aşağı yukarı sahne hizasındaki localar. (*Fran.*)

olduğunu görüyorum, bu yüzden bu meseleyi, insanları aldatılmaktan, vicdansızlıktan, hamamböceklerinden esirgeyen gazetelerin sayfalarına havale ediyorum (eğer evde bu hamamböceklerinden bulunuyorsa, yeryüzündeki bütün hamamböceklerinin, hem de sadece Rus hamamböceklerinin değil, yabancılarının, mesela Prusyalıların vb. en yaman düşmanı ve hasmı olan ünlü, Sayın Principe'nin tavsiyesine kulak vermek gerekir).²⁰

Ama İvan Andreyeviç'in başına gelen, bu zamana kadar hiçbir yerde anlatılmamış türden bir şeydi. Onun kafasına –söylenmiş olduğu gibi, epeyce tepesi açık bir kafaydı– tiyatro programı düşmedi. İtiraf edeyim ki, kafasına neyin düştüğünü söylemeye vicdanım el vermiyor, çünkü kıskanç, öfkeli İvan Andreyeviç'in muteber ve çıplak, yani kısmen kel kafasına ahlaksız bir nesne, mesela hoş kokulu bir aşk pusulası düştüğünü açıklamak hakikaten de utanç verici. Böylesine öngörülemez ve çirkin bir olaya karşı tamamen hazırlıksız olan zavallı İvan Andreyeviç, sanki kafasının üzerinde bir fare veya başka bir vahşi hayvan yakalamış gibi ürperdi.

Pusulanın bir aşk mektubu olduğu hususunda hata etmek mümkün değildi. Hoş kokulu bir kâğıda yazılmıştı ve tıpkı böyle aşk maceralarında olduğu gibiydi: kat kat katlanmış, ufacık olmuştu ki hayın emeller beslediği belliydi, bu haliyle onu bir kadın eldiveninin içine dahi gizlemek mümkündü. Herhalde elden ele iletilirken tesadüfen

20 Санктпетербургские ведомости (St. Petersburg Haberleri) ve Ведомости СПб. полиции (St. Petersburg Şehir Haberleri) gazeteleri kastediliyor. "Yalandan esirger" ifadeleri, Ведомости СПб. полиции'nin reklamlarında kullanılıyordu. Keza, bir kozmetik firması olan A. Roland ve Oğulları'nın verdiği reklamlarda da "saygıdeğer okurları yalan ve zarardan esirger" deniyordu. Bu son gazetede haşerelere karşı Micael Principe adlı "Roma uyruğundan" birinin ilanları da vardı: "Prusyalıları yarım saatte avlayıp tüketen tozlar," "hamamböceklerine karşı tozlar." Üstelik bu ikisinin iki rubleyi bulan fiyatları, Principe'nin diğer ürünlerinden daha pahalıydı. Prusya ile çekişmeler yüzünden bu sırada haşerelere "Prusyalı" deniyordu.

düşmüştü: mesela tiyatro programı istenmiş de pusula aceleyle bu programın arasına sıkıştırılmış, malum ellere verilmiş, ama galiba bir anda yaverin farkına varmadan çarpmasıyla (kendisi bu sakarlığından ötürü son derece zarif şekilde özür dilemişti) pusula da şaşkınlıktan titreyen minik elden kayıvermiş, sabırsız elini uzatmış olan sivil kıyafetli genç ise pusula yerine, ne yapacağını katiyen bilmediği tiyatro programını almıştı. Kesinlikle doğru: tatsız, tuhaf bir olay! Ama, kabul edersiniz ki, İvan Andreyeviç için daha da tatsızdı.

“*Prédestiné!*”²¹ diye mırıldandı soğuk ter döküp avucunda sıkarken pusulayı. “*Prédestiné!* Kurşun suçluyu bulurmuş!” sözleri geçti kafasından. “Hayır, doğru değil! Neden suçlu olacaktım ki? Başka bir atasözü daha var: gökten para yağsa...”

Ama böyle ani bir olayla çarpılmış bir kimsenin aklına neler gelmez ki! İvan Andreyeviç koltuğunda taş kesmiş gibi, hani derler ya, yarı ölü yarı diri oturuyordu. Bu sırada salonda şarkıcıyı sahneye çağırmak için büyük bir patırtı başlamış olmasına rağmen, herkesin bu durumun farkına varmış olduğuna emindi. Başına beklenmedik bir tatsızlık gelmiş, sayısız insandan oluşan bu kalabalıkla bir ahenksizliğe düşmüş gibi mahcup, kıpkırmızı olmuş, gözlerini kaldırmaya cesaret edemeden oturuyordu. Nihayet gözlerini kaldırmaya karar verdi.

“Güzel söylediler!” dedi solunda oturan züppe kılıklı birine.

Son derece coşmuş bulunan ve ellerini çırpıp, ama tepinip duran züppe kılıklı adam öylesine ve şaşkın gözlerle baktı İvan Andreyeviç’e ve daha iyi duyulsun diye ellerini ağzına borazan yapıp bağırarak şarkıcının adını söyledi. Ömründe böyle dinç bir ses duymamış olan İvan Andreyeviç büyük bir hazza kapıldı. “Hiçbir şey fark etmemiş!” diye düşündü ve arkasına baktı. Arkasında oturan şişman bey de, ona arkasını dönmüş, opera gözlüğüyle

21 Alnımıza yazılmış. (Fran.)

localara bakıyordu. “Bu da iyi!” diye düşündü İvan Andreyeviç. Öndekiler de bir şey görmüş olamazlardı. Mahcup bir tavırla ve mutlulukla, koltuğunun bitişik olduğu *baaignoire*’a da göz ucuyla baktı ve son derece tatsız bir duyguyla ürperdi. Orada, ağzını mendiliyle kapamış ve koltuğunun arkasına yaslanmış bir hanım, kendinden geçmiş gibi kahkahalarla gülüyordu.

“Ah bu kadınlar!” diye mırıldandı İvan Andreyeviç ve seyircilerin ayaklarına basarak çıkışa yöneldi.

Şimdi okurdan, benim ve İvan Andreyeviç’in durumuna bakarak bizatihi kendisinin karar vermesini rica ediyorum. Bu dakikada gerçekten haklı mıydı? Büyük tiyatro, bilindiği gibi, dört kat loca ve bir kat da galeriden mürekkeptir. Söz konusu pusulanın neden muhakkak belli bir locadan, başka birinden (mesela beşinci kattan, zira orada da hanımlar vardı) değil de tam şundan düşmüş olduğu sonucuna varıyoruz? Ama ihtiras istisnai bir duygudur, kıskançlık ise yeryüzündeki en istisnai ihtirastır.

İvan Andreyeviç fuayeye koştu, lambanın altında durdu, pusulanın mührünü kırdı ve okudu:

“Bugün, temsilden sonra, G. Caddesi’nde, X Sokağı’nın köşesinde, K.nın evinde, üçüncü katta, merdivenin solundaki dairede. Giriş ön taraftan. Tanrı aşkına orada ol, *sans faute*.”²²

İvan Andreyeviç el yazısını tanıyamadı, ama hiç kuşku yoktu: bir randevu veriliyordu. “Peşine düşmeli, yakalamalı ve şer’i işlenmeden önlemeli,” oldu İvan Andreyeviç’in ilk düşüncesi. Rezaleti şimdi, şuracıkta ortaya çıkarmak da geldi aklına, ama bunu nasıl yapacaktı? İvan Andreyeviç bu sırada ikinci kata çıkmıştı, ama sağduyulu davranarak geri döndü. Nereye gideceğini bilmiyordu. Yapacak bir şey olmadığından öbür tarafa koştu ve açık bir kapıdan karşı taraftaki başka birinin locasına baktı. Evet, evet! Beş katın beşinde de diklemesine şekilde genç hanımlar ve adamlar oturuyorlardı. Pusula bu beş katın herhangi birinden düş-

22 Muhakkak. (Fran.)

müş olabilir, zira İvan Andreyeviç, bunların hepsinin kendisine karşı bir komplo içinde olduğundan ciddi şekilde şüpheleniyordu. Ama gördüklerine bakarak nereden düştüğünü tahmin edemiyordu. İkinci perde boyunca koridorlarda koşturdu ve ruhuna hiçbir yerde huzur bulamadı. Kasiyerden, dört kattaki locaları tutan şahısların isimlerini öğrenme umuduyla aşağı indi, ama gişe kapanmıştı. Nihayet şiddetli bağırışlar ve alkış sesleri yükseldi. Temsil sona ermişti. Şarkıcıları sahneye çağırmaya başlamışlardı; ama en yukarıdan gelen iki ses, diğerlerini bastırıyordu –iki primadonnanın hayran gruplarının mareşalleri. Ne var ki İvan Andreyeviç’in bunlarla ilgisi yoktu. Bundan sonraki davranışlarının yönüne dair de kafasında bir fikir çıkmıştı. Kısa kaftanını giydi ve orada baskın vermek, açığa çıkarmak, maskelerini düşürmek ve esas itibarıyla de dünkünden daha enerjik davranmak için G. Caddesi’ne doğru yola koyuldu. Çok geçmeden apartmanı buldu; tam girişe yönelmişti ki, paltolu züppe kılıklı bir adam arkadan yetişti, yanından rüzgâr gibi geçti, üçüncü katın merdivenlerine atıldı. Adam, İvan Andreyeviç’e, o vakit yüzünü ayırt edememiş olsa da, tiyatrodaki gördüğü züppeymiş gibi geldi. Yüreği buz kesti. Züppe kılıklı adam iki merdiven sahanlığı önündeydi. Nihayet üçüncü katta bir kapının açıldığını, hem de geleni bekliyorlarmış gibi zili çalmadan açıldığını işitti. Genç adam dairenin içinde kayboldu. İvan Andreyeviç, daha kapı kapanmadan üçüncü kata erişti. Kapının önünde dikilmek, makul şekilde ne yapacağını düşünmek, ihtiyatlı davranmak, sonra da çok kararlı olarak her ne yapacaksa ona karar vermeye niyetliydi ki, tam bu anda apartmanın girişine bir kupa arabasının çekildiğini işitti, arabanın kapısı gürültüyle açıldı ve birinin üst kata doğru aksırıp tıksırarak ağır adımlarla çıktığını duydu. İvan Andreyeviç fazla düşünmedi; kapıyı açtı ve hakarete uğramış bir kocanın muzaffer edasıyla daireye daldı. İlk heyecan içinde oda hizmetçisi kız çıktı karşısına, sonra bir uşak; ama İvan Andreyeviç’i durdurmanın mümkünatı yoktu.

İki odayı geçip top mermisi gibi uçarcasına yatak odasına girdi, ansızın kendisini genç, güzel, korkudan tır tır titreyen, etrafında olup bitenleri anlamamış gibi dehşet içinde ona bakan bir hanımın karşısında buldu. Bu anda ağır ayak sesleri duyuldu yan odadan ve doğruca yatak odasına yöneldi: bunlar merdivenlerden çıkan ayak seslerinin ta kendisiydi.

“Ulu Tanrım! Bu benim kocam!” diye inledi hanım, ellerini çırparak; yüzü geceliğinden bile beyazdı.

İvan Andreyeviç, yanlış yere düştüğünü, budalaca ve çocukça bir şey yaptığını, adımını etraflica düşünmediğini, merdivende yeterince ihtiyatlı davranmadığını anlamıştı. Ama yapacak bir şey yoktu. Kapı açılmıştı ve ağır ayak seslerine bakıp değerlendirmek gerekirse ağır bir koca odaya girmişti... İvan Andreyeviç bu dakikada şahsi durumu hakkında ne düşündü, bilmiyorum! Dosdoğru kocanın karşısına geçip bir yanlışla düştüğünü açıklamasına, farkına varmaksızın böyle çirkin bir suretle davranmış olduğunu itiraf etmesine, özür dilemesine ve toz olmasına, böylece, kuşkusuz çok onurlu olmayan, kuşkusuz çok ihtişamlı olmayan, ama en azından asil ve samimi bir suretle ayrılmasına neyin engel olduğunu da bilmiyorum. Ama hayır: İvan Andreyeviç gene, kendisini adeta Don Juan ya da Lovelace²³ sayan bir çocuk gibi davrandı! İlk yatağın yanındaki perdelerin arkasına gizlendi, ama sonra, içinde bulunduğu umutsuz durumu hissedince, yere atılıp hiç düşünmeden karyolanın altına süründü. Korku, sağduyudan daha güçlü bir etkide bulunmuştu üzerinde ve kendisi de hakarete uğramış, ya da en azından kendini öyle sayan bir koca olan Ivan Andreyeviç, belki de varlığıyla diğerini incitmekten korktuğu için başka bir kocayla karşılaşmaya katlanamazdı. Sebebi ne olursa olsun, bu işin nasıl olduğunu bile anlamadan kendini karyolanın altında bulmuştu.

23 Robert Lovelace: İngiliz yazar Samuel Richardson'ın (1689-1761) ilk defa 1748'de yayınlanan *Clarissa, or, the History of a Young Lady* adlı romanından, şehvet düşkünü bir karakter.

Ama hepsinden de şaşırtıcı olanı, evin hanımı hiçbir muhalefette bulunmamıştı. Son derece tuhaf ve yaşlı bir adamın yatak odasında bir sığınak aradığını görünce bağırması. Herhalde öyle çok korkmuştu ki, dili tutulmuştu.

Koca oflayıp puflayarak içeri girdi, yaşlılara has şarkı söyler gibi bir sesle, karısıyla selamlaştı ve kendini öyle bir attı ki koltuğun üzerine, sanki sırtında koca bir kütük taşıyordu. Uzun uzun, kuru kuru öksürdü. Öfkeli bir kaplandan kuzuya dönüşüveren İvan Andreyeviç ise, gerçi kendi tecrübelerinden hakarete uğramış her kocanın ısırmayacağını biliyor olabilirdi ama (bu, ya hayal gücünün eksikliğinden, ya da kapıldığı başka bir tür heyecandan ötürü, aklına gelmemişti), kedinin karşısında cesaretini kaybedip sinen bir fare gibi, korkudan neredeyse nefes almaya bile cesaret edemiyordu. Biraz daha rahat şekilde uzanabilmek için karyolanın altında dikkatle, sessizce, eliyle yoklayarak ilerlemeye başladı. Eli kırıdayıp duran bir şeye dokununca çok büyük bir şaşkınlığa kapıldı! Karyolanın altında başka biri daha vardı...

“Sen de kimsin?” diye fısıldadı İvan Andreyeviç.

“Nasıl söyleyeyim size kim olduğumu!” diye fısıldadı tuhaf yabancı. “Böyle tatsız bir durumda olduğunuza göre yatın ve sesinizi çıkarmayın!”

“Ama...”

“Sesinizi çıkarmayın!”

Yabancı (çünkü karyolanın altında bir kişi için ancak yer vardı) İvan Andreyeviç’in elini avucunda öyle bir sıktı ki, beriki acıdan neredeyse bağıracaktı.

“Muhterem beyefendi...”

“Şşş!”

“Sıkmayın elimi, yoksa bağıracağım.”

“Hele bir deneyin bağırmayı!”

İvan Andreyeviç utançtan kıpkırmızı oldu. Yabancı, sert ve sinirliydi. Belki kaderin oyununa daha önce de gelmiş ve buna benzer sıkışık durumlarda daha önce de kalmış biriydi; öte yandan İvan Andreyeviç acemiydi ve

sıkışıklıktan boğuluyordu. Kafası zonkluyordu. Ama yapacak bir şey yoktu: böyle sırtüstü yatmak gerekiyordu. Ivan Andreyeviç de boyun eğdi ve sesini kesti.

“Hayatım, ben,” diye başladı koca, “ben, Pavel İvanıç’la birlikteydim. Oturup preferans²⁴ oynadık, ansızın-ö-hö, ö-hö, ö-hö!” (Öksürmeye başlamıştı.) “Ansızın... ö-hö! sırtım... ö-hö! sırtımı... ö-hö! ö-hö! ö-hö!”

İhtiyar öksürük nöbetine tutulmuştu.

“Sırtım...” dedi sonunda, gözlerinde yaşlarla, “sırtım öyle bir ağrımaya başladı ki... Lanet olası basur! Ne ayakta durabiliyorsun, ne oturabiliyorsun... ne oturabiliyorsun! öh-hö, öh-hö, öh-hö!”

Tekrar başlayan bu öksürük, buna kapılan ihtiyarın kalan ömründen bile uzun sürecek gibiydi. İhtiyar, arada bir şeyler homurdanıyor, ama söylediklerinden hiçbir şey anlaşılmıyordu.

“Muhterem beyefendi, Tanrı aşkına, biraz öte gidin!” diye fısıldadı talihsiz İvan Andreyeviç.

“Nereye gitmemi emredersiniz? Yer yok.”

“Ama siz de kabul edersiniz ki bu halde durmam mümkün değil. İlk defa böyle çirkin bir duruma düşmüş bulunuyorum.”

“Ben de böyle tatsız bir komşuyla birlikte ilk defa bulunuyorum.”

“Ama, delikanlı...”

“Sessiz olun!”

“Sessiz mi olayım? Yalnız siz de son derece nezaket-siz davranıyorsunuz, delikanlı... Eğer yanılmıyorsam daha çok gençsiniz, ben sizden yaşlıyım.”

“Sessiz olun!”

“Muhterem beyefendi! Kendinize gelin, kiminle konuştuğunuzun farkında değilsiniz siz!”

“Karyolanın altında uzanmış bir beyle...”

“Ama beni buraya bir sürpriz... bir yanılğı getirdi, ancak yanılmıyorsam sizi ahlaksızlık getirmiş.”

24 Preferans: dönemin moda iskambil oyunlarından.

“İşte bunda da yanılıyorsunuz.”

“Muhterem beyefendi! Ben sizden yaşıyım, size söylüyorum...”

“Muhterem beyefendi! Biliyorsunuz, aynı teknede bulunuyoruz. Rica ediyorum, elinizi yüzüme atmayın!”

“Muhterem beyefendi! Hiçbir şey anlamıyorum. Bağışlayın beni, hiç yer yok.”

“Neden böyle şişmansınız ki siz?”

“Ulu Tanrım! Bütün ömrümce hiç böyle aşağılayıcı bir durumda olmamıştım!”

“Evet, daha aşağısı yoktur.”

“Muhterem beyefendi, muhterem beyefendi! Sizin kim olduğunuzu bilmiyorum, bütün bunların başıma nasıl geldiğini anlamıyorum; ama bir hata sonucu düştüm buraya; düşündüğünüz gibi biri değilim ben...”

“Yanıma sıkışmamış olsaydınız sizinle ilgili hiçbir şey düşünmezdim. Yeter, susun artık!”

“Muhterem beyefendi! Eğer biraz öteye gitmezseniz kriz geçireceğim. Ölümünden sorumlu olacaksınız. Sizi temin ederim... muteber biriyim ben, aile babasıyım. Böyle bir vaziyette kalamam!...”

“Kendiniz girdiniz bu duruma. Peki, kıpırdayın bakalım! İşte size yer; daha fazlası yok!”

“Asil delikanlı! Muhterem beyefendi! Sizin hakkınızda yanıldığımı görüyorum,” dedi İvan Andreyeviç, biraz yer kazanmış olmanın ulvi minnet duygusuyla ve uyuşan uzuvlarını gererek, “durumunuzun sıkışıklığını anlıyorum, ama elden ne gelir? Benim hakkımda fena düşündüğünüzü de görüyorum. Müsaadenizle itibarım hakkındaki görüşünüzü yükseltelim; kim olduğumu söylememe müsaade buyurun; sizi temin ederim ki istemeyerek geldim buraya, sandığınız şey için değil... Büyük bir dehşet içindeyim.”

“Susacak mısınız siz? Bizi duyacak olurlarsa büyük bir rezillik olacak, anlıyor musunuz? Şşş. Kocası konuşuyor.” Gerçekten de, ihtiyarın öksürüğü dinmeye başlamıştı.

“İşte böyle hayatım,” dedi hırıldayarak, ağlamaklı bir sesle şakır gibi, “işte böyle hayatım, ö-hö!... Ö-hö! Ah, ne bahtsızlık! Fedosey İvanoviç dedi ki: siz, dedi, bir de civanperçemi kaynatıp içmeyi denesenize, dedi; işitiyor musun, hayatım?”

“İşitiyorum sevgilim.”

“Diyor ki: siz, diyor, civanperçemi deneyin, diyor. Ben de dedim ki, sülük yapıştırdım dedim. Dedi ki: yok yok, Aleksandr Demyanoviç, dedi, civanperçemi daha iyidir: ciğerlerinizi açar, dedi... Ö-hö, ö-hö! Oh, ulu Tanrım! Sen ne dersin, hayatım? Ö-hö, ö-hö! Ah, yarabbim! Ö-hö, ö-hö!... Civanperçemi daha mı iyi sence?... Ö-hö, ö-hö, ö-hö! Ah! Ö-hö!...”

“Bence onu da denemenin ziyanı yok,” diye cevap verdi eşi.

“Evet, ziyanı yok! Sizin diyor, ö-hö, ö-hö, vereminiz var diyor! Ben de dedim ki: yok, dedim, gut var, bir de mide bozukluğu var dedim, ö-hö, ö-hö! Dedi ki: belki de, dedi, veremdir. Ne dersin? Ö-hö, ö-hö! Ne dersin, hayatım, verem midir?”

“Ah, ulu Tanrım, neler söylüyorsunuz siz?”

“Evet, verem! Hayatım, iyisi mi soyunup da yat uyu sen, ö-hö, ö-hö! Bugün bir de, ö-hö, ö-hö, nezle olmuşum.”

“Uf!” dedi İvan Andreyeviç, “Tanrı aşkına, biraz öte gidin!”

“Gerçekten, size hayret ediyorum, neyiniz var sizin, sakince yatamıyor musunuz...”

“Bana karşı çok zalimsiniz, delikanlı; beni incitmek istiyorsunuz. Görüyorum bunu. Herhalde siz bu hanımın âşığısınız?”

“Sessiz olun!”

“Olmayacağım! Bana emir verme hakkını nereden alıyorsunuz bakalım! Ha, herhalde bunun âşığısınız? Bizi burada bulurlarsa, ben hiçbir şey bilmiyorum.”

“Eğer susmazsanız,” dedi genç adam dişlerini gıcırdatarak, “beni buraya sizin getirdiğinizi söyleyeceğim; diye-

ceğim ki: bu zat, varını yoğunu har vurup harman savuran dayımdır. O zaman hiç değilse bu hanımın âşığının ben olduğumu düşünmezler.”

“Aziz beyefendi! Siz benimle alay ediyorsunuz. Sabrımı sınıyorsunuz.”

“Şşş! Yoksa sesinizi kesmesini bilirim! Başıma bela oldunuz! Peki, söylesenize, sizin ne işiniz var burada? Siz olmasaydınız sabaha kadar böyle yatar, sonra da çıkar giderdim.”

“Ama ben sabaha kadar böyle yatamam; muteber biriyim ben; tabii, bir sürü ilişkim de var... Ne dersiniz, gerçekten geceyi burada mı geçirecek?”

“Kim?”

“Şu ihtiyar...”

“Şüphesiz öyle yapacak. Bütün kocalar sizin gibi değil. Geceyi evlerinde geçiriyorlar.”

“Muhterem beyefendi, muhterem beyefendi!” diye bağırdı İvan Andreyeviç, korkudan buz keserek. “Emin olun ki ben de evimde kalırım, bu ilk; ama, ulu Tanrım, görüyorum ki beni tanıyorsunuz. Kimsiniz siz, delikanlı? Derhal söyleyin bana, dostluğumuzun hatırına yalvarıyorum, kimsiniz siz?”

“Beni dinleyin! Zor kullanacağım...”

“Ama müsaade buyurun, müsaade buyurun, aziz beyefendi, müsaade buyurun, bütün bu rezaleti izah edeyim...”

“Hiçbir izahatı dinlemiyorum, hiçbir şey bilmek istemiyorum. Susun, yoksa...”

“Ama böyle duramıyorum ki...”

Karyolanın altında ufak bir kavga çıktı, sonunda İvan Andreyeviç sustu.

“Hayatım! Kedi tısladı sanki?”

“Ne kedisi? Neler uyduruyorsunuz siz?”

Belli ki kadın, kocasıyla ne konuşacağını bilmiyordu. Öyle şaşkındı ki, bir türlü kendisini toparlayamıyordu. Şimdiye ürpermiş ve kulak kesilmişti.

“Ne kedisi?”

“Kedi işte, hayatım. Demin buraya gelirken Vaska çalışma odamda yatmış, mır mır mırıyordu. Dedim ki: neyin var, Vasenka, dedim. O gene: mır mır da mır mır! Sanki bir şeyler fısıldarmış gibi. Düşündüm: ah, babacığım! Ölümüm yaklaştı da onu mu mırıyordu acaba?”

“Ne aptalca şeyler konuşuyorsunuz bugün! Kendinizden utanmalısınız, gerçekten.”

“Neyse, önemli değil; kızma hayatım; bakıyorum da ölecek olmam hoşuna gitmedi, kızma; sadece öylesine konuşuyorum işte. Yalnız hayatım, sen soyun da yatıp uyu artık, ben de sen yatarken burada oturayım.”

“Tanrı aşkına, yeter artık, sonra...”

“Neyse, kızma, kızma! Yalnız hakikaten, sanki fare var burada.”

“Demin kediymiş, şimdi fare! Sizinle ne yapacağımı bilemiyorum.”

“Peki, önemli değil, ben... Ö-hö! Ben... Ö-hö, ö-hö, ö-hö! Ah, ulu Tanrım, ö-hö!”

“Bakın işte, öyle bir patırtı çıkardınız ki, işitti,” diye fısıldadı genç adam.

“Ama halimi bir bilseydiniz... Burnum kanıyor.”

“Kanarsa kanasın, susun; bekleyin, şimdi gider.”

“Delikanlı, anlayın ama şu halimi; burada kiminle yattığımı bile bilmiyorum.”

“Öğrenince daha mı kolay olacak? Mesela ben sizin soyadınızla hiç ilgilenmiyorum. Peki, nedir soyadınız?”

“Hayır, soyadı nenize gerek... Sadece izah etmek istiyorum ki, böyle bir anlamsız suretle...”

“Şşş... Gene konuşuyor.”

“Gerçekten, hayatım, mırıyorlar.”

“Yok öyle bir şey; kulaklarınızdaki pamuklar yerinden kaymış olmalı.”

“Ah, şu pamuklar meselesi. Biliyor musun, burada, üst katta... ö-hö! Üst katta, ö-hö, ö-hö, ö-hö!”

“Üst katta!” diye fısıldadı genç adam. “Ah, şeytan alsın! Ben de buranın en üst kat olduğunu sanmıştım, bir kat daha mı var?”

“Genç adam,” diye fısıldadı İvan Andreyeviç ürperek, “neden bahsediyorsunuz? Tanrı aşkına, neden ilgilendiriyor bu durum sizi? Ben de en üst kat sanmıştım. Tanrı aşkına, hakikaten bir kat daha mı var?...”

“Gerçekten, bir tıkırtı var,” dedi ihtiyar; öksürmesi nihayet dinmişti.

“Şşş!” diye fısıldadı genç adam, İvan Andreyeviç’in iki elini birden sıkarak.

“Muhterem beyefendi, ellerimi çok sıkı tutuyorsunuz. Bırakın beni.”

“Şşş...”

Bunu küçük bir kavga takip etti, sonra gene bir sessizlik çöktü.

“Sık sık sevimli bir bayanla karşılaşıyorum...” diye başladı ihtiyar.

“Sevimli bir bayanla mı?” diye sözünü kesti karısı.

“Evet, öyle... Galiba merdivende hoş bir hanımla karşılaştığımı söylemişim sana, yoksa unuttum mu söylemeyi? Hafızam da zayıfladı. Koyunkıranotu var ya... ö-hö!”

“Ne?”

“Koyunkıranotu çayı içmek lazım: dediklerine göre iyi ediyormuş... Ö-hö, ö-hö, ö-hö! Daha iyi ediyormuş!”

“Adam lafını sizin yüzünüzden kesti,” dedi genç adam, gene gıcırdatarak dişlerini.

“Bugün sevimli bir bayanla mı karşılaştım dedin?” diye sordu karısı.

“Ha?”

“Sevimli bir bayanla mı karşılaştın?”

“Kim görmüş?”

“Sen görmüşsün?”

“Ben mi? Ne zaman? Ah, evet!...”

“Nihayet! Adam bildiğin mumya!” diye fısıldadı genç adam, unutkan ihtiyara içinden lanet ederek.

“Aziz beyefendi! Dehşetten titriyorum. Ulu Tanrım! Neler işitiyorum? Aynen dünkü gibi; tıpatıp aynısı!...”

“Şşş.”

“Evet, evet, evet! Hatırladım, bir içim suydu! Hele bir gözleri var... Başında mavi şapka...”

“Mavi şapkalı! Ay, ay!”

“Bu, o! Onun da mavi bir şapkası var. Ulu Tanrım!” diye bağırdı İvan Andreyeviç.

“O mu? O kim?” diye fısıldadı genç adam, İvan Andreyeviç’in elini bütün gücüyle sıkıp.

“Şşş!” dedi bu defa İvan Andreyeviç. “Kocası konuşuyor.”

“Ah, ulu Tanrım! Ulu Tanrım!”

“Hem canım, kimin yok ki mavi şapkası...”

“Öyle bir cilveli ki!” diye devam etti ihtiyar. “Burada bir tanıdığının yanına geliyormuş. Gözleri fır fır dönüyor. Bu tanıdıklarına başka tanıdıkları da geliyor...”

“Öf, amma da sıkıcı,” diye sözünü kesti hanım, “nelerle ilgileniyorsun sen?”

“Peki peki, kızma!” dedi ihtiyar, şarkı söyler gibi. “Eğer istemiyorsan konuşmam ben de. Bugün hiç keyfin yok.”

“Peki siz nasıl düştünüz buraya?” dedi genç adam.

“Ah, görüyor musunuz, görüyor musunuz! Şimdi ilgileniyorsunuz, oysa demin dinlemek bile istemiyordunuz!”

“Peki, hiç umurumda değil! Madem öyle, konuşmayın! Şeytan alsın, çattık!”

“Delikanlı, kızmayın; ne diyeceğimi bilmiyorum ki; ben böyleyimdir; böyle ilgi gösterdiğinizize göre sebepsiz değildir herhalde, demek istemiştım sadece... Peki kimsiniz siz, delikanlı? Yabancı olduğunuzu görüyorum; ama yabancı olarak kimsiniz? Ulu Tanrım, ne konuşacağımı bilmiyorum!”

“Öf, kesin şunu, lütfen!” diye sözünü kesti genç adam, bir şeyler düşünüyormuş gibi.

“Ama size her şeyi anlatacağım, her şeyi. Belki de anlatmayacağımı, size hınç duyduğumu düşünüyorsunuz-

dur, ama hayır! İşte buyurun, elim. Yalnızca elem içindiyim, hepsi bu. Ama Tanrı aşkına, önce her şeyi anlatın bana: siz nasıl düştünüz buraya? Ne vesileyle? Bana gelince, yemin olsun kızmıyorum. İşte elim burada. Yalnız burası tozlu; ama bu da yüksek duygular için bir şey ifade etmez.”

“Öf, çekin şu elinizi! Burada dönecek yer yok, adam bana elini uzatıyor!”

“Ama, muhterem beyefendi! Siz, müsaadenizle söyleyeyim, ihtiyar bir namussuzmuşum gibi davranıyorsunuz bana,” dedi İvan Andreyeviç, son derece narin bir umutsuzluğa kapılmış, yakarış işitilen bir sesle. “Bana karşı daha kibar olun, hiç değilse azıcık daha kibar, ben de size her şeyi anlatacağım! Aslında birbirimizi sevebilirdik, hatta sizi yemeğe davet etmeye bile hazırım. Yalnız böyle yan yana yatmamız olmaz, açıkça söyleyeyim size. Hata ediyorsunuz, delikanlı! Bilmiyorsunuz ki...”

“Ne zaman karşılaşmış o kadınla?” diye homurdandı genç adam, belli ki son derece heyecan içindeydi. “Belki de şimdi beni bekliyordur... Kesinlikle çıkıyorum buradan!”

“O kadın mı? Kim o? Ulu Tanrım! Kimden bahsediyorsunuz, delikanlı? Size göre o, üst katta... Ulu Tanrım! Ulu Tanrım! Ne günah işledim de böyle cezalandırdın?”

İvan Andreyeviç, umutsuzluğun işareti olarak arkasını dönmeye çalıştı.

“Kim olduğundan size ne? Şeytan alsın! Ne olursa olsun, ben çıkıyorum!...”

“Muhterem beyefendi! Ne yapıyorsunuz siz! Ben ne yapacağım bir başıma?” diye fısıldadı İvan Andreyeviç, umutsuzluk krizi içinde komşusunun frakına yapışmıştı.

“Bana ne? Kalın bir başınıza. Yoksa, ihtiyar beni karısının âşığı sanmasın diye, sizin malını yoğunu har vurup harman savuran dayım olduğunuzu söylerim.”

“Ama delikanlı, olacak şey değil bu; sizin dayınız olmam gerçekçi değil. Kimse inanmaz size. Şu kadarcık çocuk bile inanmaz buna,” diye fısıldadı İvan Andreyeviç, umutsuzluk içinde.

“Gevezeliği bırakın da çarşaf gibi uslu uslu yatın! Geceyi burada geçirin, sabah da bir yolunu bulup çıkarsınız; kimse sizi fark etmez; hem ben bir başıma çıkarsam, başka birinin daha olduğunu düşünmezler. Bir düzine adam olacak değil ya! Gerçi siz tek başınıza bir düzine adama bedelsiniz. Öte gidin, yoksa çıkarım!”

“Yaralıyorsunuz beni, delikanlı... Peki ya öksüresim gelirse? Her şeyi düşünmek gerek!”

“Şşş!...”

“Ne oldu? Sanki üst kattan gene patırtı sesi işitiyorum,” dedi, bu sırada anlaşılan uyuklamaya fırsat bulmuş olan ihtiyar.

“Üst kattan mı?”

“Duyuyor musunuz, delikanlı, üst kattan!”

“Evet, duyuyorum!”

“Ulu Tanrım! Delikanlı, ben çıkıyorum.”

“Öyleyse ben çıkmıyorum! Bana göre hava hoş! Eğer bir tatsızlık olursa da hiç karışmam! Neden şüpheleniyorum, biliyor musunuz? Sizin de aldatılan bir koca olmanızdan şüpheleniyorum!...”

“Tanrım, nasıl bir kinizm!... Gerçekten bundan mı şüpheleniyorsunuz? Ama neden ille de koca... Evli değilim ki ben.”

“Nasıl yani evli değilsiniz? Zırva!”

“Belki ben de birinin âşığıyım!”

“Ne âşık ya!”

“Muhterem beyefendi, muhterem beyefendi! Peki, size her şeyi anlatacağım. Kulak verin umutsuz hikâyeme. Söz konusu olan ben değilim, zira evli değilim. Ben de sizin gibi bekâрім. Bir dostum var, çocukluk arkadaşım... yalnız ben âşığıм... Dedi ki bana: ‘Ben talihsiz bir adamım,’ dedi, ‘kaderin acı şarabını içiyorum, karımdan şüpheleniyorum,’ dedi. Bense, makul şekilde, ‘ama,’ dedim, ‘nesinden şüphe ediyorsun?...’ Ama siz beni dinlemiyorsunuz. Dinleyin, dinleyin! ‘Kıskançlık gülünç bir şeydir,’ dedim, ‘zaaftır,’ dedim. ‘Yok,’ dedi, ‘ben talihsiz bir ada-

mım! Ben acı şarabı... yani, şüpheleniyorum.' 'Sen,' dedim, 'dostumsun, tatlı çocukluk yıllarımın yoldaşısın. Haz çiçeklerini birlikte kopardık, zevk yataklarına birlikte daldık.' Ulu Tanrım, ne dediğimin farkında değilim. Siz de gülüp duruyorsunuz, delikanlı. Deli edeceksiniz beni."

"Siz zaten deli olmuşsunuz!..."

"İşte, işte, böyle diyeceğinizi hissetmiştim... delilikten söz edince. Gülün, gülün bakalım, delikanlı! Zamanında ben de aynını yapardım, ben de baştan çıkardım. Ah! Beynimde iltihaplanma başlayacak!"

"Ne o, hayatım, biri hапşırdı sanki?" diye şakıdı ihtiyar. "Hayatım, sen mi hапşırdın?"

"Oh, ulu Tanrım!" dedi eşi.

"Şşş!" sesi yükseldi karyolanın altından.

"Üst kattan geliyor, herhalde kapıyı çalıyorlar," dedi kadın; korkmuştu, çünkü hakikaten de yatağın altındaki gürültü artmaya başlamıştı.

"Evet, üst kattan!" dedi kocası. "Üst kattan! Diyordum ya, züppe kılıklı birine-ö-hö, ö-hö! bıyıklı bir züppe-ö-hö, ö-hö! Oh, ulu Tanrım, sırtım!... Bıyıklı, züppe kılıklı birine rastladım!"

"Bıyıklı mı! Ulu Tanrım, galiba sizsiniz bu," diye fısıldadı İvan Andreyeviç.

"Tanrım, ne biçim adamsınız siz! Ben burada, sizin yanınızda yatmıyor muyum? Nasıl rastlamış olabilir bana? Çekin elinizi yüzümden!"

"Ulu Tanrım, şimdi bayılacağım."

Bu anda gerçekten de üst kattan bir gürültü geldi.

"Ne oldu orada?" diye fısıldadı genç adam.

"Muhterem beyefendi! Dehşet içindeyim, korku içindeyim. Yardım edin bana."

"Şşş!"

"Gerçekten de hayatım, bir gürültü geldi; büyük bir kargaşa var yukarıda. Hem de senin yatak odanın tam üzerinde. Birini yollasak mı acaba öğrensin diye?"

"Ne fikirler geliyor senin de aklına!"

“Peki, yollamam; sen de bugün pek sinirlisin!...”

“Oh, Tanrım! Gidip uyusanıza siz.”

“Liza! Sen beni hiç sevmiyorsun.”

“Ah, seviyorum! Tanrı aşkına, çok yorgunum.”

“Peki, peki! Gidiyorum.”

“Ah, hayır, hayır! Gitmeyin!” diye bağırdı karısı. “Ya da, hayır; gidin, gidin!”

“Neyin var senin? Bir git diyorsun, bir gitme! Ö-hö, ö-hö! Gerçekten, uyku... Ö-hö, ö-hö! Panafidin’lerin kızında... Ö-hö, ö-hö! kızında... Ö-hö!... kızında Nürnberg işi bir oyuncak bebek gördüm, ö-hö, ö-hö...”

“Oyuncak bebeğin de tam zamanı!”

“Ö-hö, ö-hö! Güzel bir bebektir, ö-hö, ö-hö!”

“Kalkıyor,” dedi genç adam, “o çıksın, biz de hemen çıkar gideriz. İşitiyor musunuz? Bir şeyden de memnun olun!”

“Oy, Tanrının yardımıyla!”

“Bu da size ders olsun...”

“Delikanlı! Neye ders olacaktı bu? Durumu anlıyorum... Ama siz henüz çok gençsiniz; bana ders veremezsiniz.”

“Veririm, veririm. Dinleyin.”

“Ulu Tanrım! Hapşirasım geldi!...”

“Şşş! Hele bir cüret edin!”

“Ama ne yapayım? Burası öyle bir fare kokuyor ki dayanamıyorum; şu cebimdeki mendil çıkartın benim için, Tanrı aşkına; yerimden kıpırdayamıyorum... Ah, Tanrım, Tanrım! Ne günah işledim de böyle cezalandırdın!”

“Alın size mendil! Ne günah işlediğinizi söyleyeceğim şimdi size. Kıskançsınız. Neye dayanarak olduğunu Tanrı bilir, mangalda tutuşmuş gibi sağa sola koşturuyor, başkalarının mekânlarına dalıyor, rahatsızlık yaratıyorsunuz...”

“Delikanlı! Rahatsızlık filan yaratmadım ben.”

“Sessiz olun!”

“Delikanlı, siz bana ahlak dersi veremezsiniz, ben sizden daha ahlaklıyım.”

“Sessiz olun!”

“Oh, Tanrım! Ulu Tanrım!”

“Huzursuzluk yaratıyorsunuz, genç bir hanımı, mahcup bir kadını korkutuyorsunuz, korkudan nereye kaçacağını bilemiyor, hatta belki hasta olacak; basuru yüzünden ıstırap çeken, oysa her şeyden evvel huzura ihtiyacı olan muteber bir ihtiyara da huzursuzluk veriyorsunuz; peki ne için bütün bunlar? Aklınıza bir saçmalık geldi de o yüzden kendinizi sokaklara attınız diye! Anlıyor musunuz, ha, burada nasıl berbat bir durumda olduğunuzu anlıyor musunuz? Bunu hissediyor musunuz?”

“Muhterem beyefendi, peki! Haklı olduğunuzu hissediyorum...”

“Sessiz olun! Hakla ne ilgisi var? Bu işin trajik şekilde bitebileceğini anlıyor musunuz? Karısını seven şu ihtiyarın, sizin karyolanın altından sürünerek çıktığınızı gördüğünde aklını yitirebileceğini anlıyor musunuz? Ama hayır, siz bir trajedi yaratacak çapta değilsiniz! Bence, siz sürünerek çıkarken size bakan herkes kahkahalarla gülmeye başlar. Şamdan tutup bakmak isterdim size; herhalde çok gülünçsünüzdür.”

“Ya siz? Bu durumda siz de gülünçsünüz! Ben de size bakmak isterdim.”

“Bu ne cüret!”

“Siz sırtınızda ahlaksızlığın damgasını taşıyor olmalısınız, delikanlı!”

“Ah! Ahlaktan mı bahsediyorsunuz! Hem benim neden burada olduğumu nereden biliyorsunuz bakayım siz? Ben bir hata sonucu buradayım, katları karıştırdım. Beni neden içeri aldıklarını da şeytan bilir! Herhalde bu hanım da birini bekliyordu (tabii ki sizi değil). Sizin bir budala gibi içeri daldığınızı duyunca, hanımın korktuğunu da görünce, ben karyolanın altına gizlendim. Hem ortalık da karanlıktı. Peki kendimi aklamak için mi anlatıyorum bunu size? Beyefendi, siz gülünç, kıskanç bir ihtiyarsınız. Öte yandan, neden çıkmıyorum buradan?

Belki de çıkmaktan korktuğumu düşünüyorsunuzdur? Hayır beyefendi, ben çoktan çıkardım da, sadece size acıdığımдан kalıyorum. Ben olmasam siz ne yapacaksınız burada? Onların karşısında kütük gibi kalırsınız siz, kendinize gelemesiniz...”

“Hayır, neden kütük gibi kalacaktım? Niye böyle bir örnek veriyorsunuz? Başka bir şeyle karşılaştıramaz mıydınız, delikanlı? Neden kendime gelememişim? Hiç de değil, gelirim.”

“Ah, Tanrım, köpek havlıyor!”

“Şşş! Ah, gerçekten... Çünkü çenenizi kapamak bilmiyorsunuz. Görüyor musunuz, köpeği de uyandırdınız. Şimdi belayı bulduk.”

Hakikaten de, ev sahibesinin bunca zaman boyunca köşedeki kırlentin üzerinde uyuyan minik köpeği ansızın uyanmış, yabancıların kokusunu almış ve havlayarak kar-yolanın altına atılmıştı.

“Ah, Tanrım! Ne aptal bir köpek!” diye fısıldadı İvan Andreyeviç. “İkimizi de ele verecek. Açığa çıkaracak her şeyi. Tanrım, ne işledim de bu cezayı verdin!”

“Tabii, siz böyle ödleğ olduğça daha neler gelir başınıza.”

“Ami, Ami, buraya gel!” diye bağırdı ev sahibesi. “*İci, ici.*”²⁵

Ama köpek laf dinlemiyor ve dosdoğru İvan Andreyeviç’e doğru sürünüyordu.

“Nedir bu, hayatım, neden havlayıp duruyor Amişka?” dedi ihtiyar. “Herhalde fare var orada, ya da Vaska geziniyor olabilir. Yalnız, sanki biri hapsirip duruyor... Galiba Vaska da bugün nezle olmuş.”

“Uslu uslu yatın!” diye fısıldadı genç adam. “Dönmeyin! Herhalde birazdan çeker gider.”

“Muhterem beyefendi, muhterem beyefendi! Bırakın kolumu! Neden tutuyorsunuz beni?”

“Şşş! Sessiz olun!”

25 *Ami*: Arkadaş, *ici*: buraya. (*Fran.*)

“Ama af buyurun, delikanlı: hayvan burnumu ısırıyor! Siz benim burunsuz kalmamı mı istiyorsunuz?”

Bunu bir kavga takip etti; İvan Andreyeviç kollarını kurtardı. Köpeğin havlamaları kesildi, ansızın inlemeye başladı.

“Ay!” diye bağırdı evin hanımı.

“Canavar! Ne yapıyorsunuz?” diye fısıldadı genç adam. “İkimizi de mahvediyorsunuz! Neden yakaladınız onu? Tanrım, hayvanı boğuyor! Boğmayın, salın şunu! Canavar! Bunu yaptığınıza göre kadın yüreğinden zerre kadar anlamıyorsunuz! Köpeği boğarsanız kadın ikimizi de ele verir.”

Ama İvan Andreyeviç’in kulağı bir şey işitmiyordu. Köpeği yakalamayı başarmış, kendini kurtarmak için nöbet geçirir gibi boğazını sıkıyordu. Köpek inledi ve son nefesini verdi.

“Mahvolduk!” diye fısıldadı genç adam.

“Amişka! Amişka!” diye bağırmaya başladı hanım. “Tanrım, ne yapıyorlar benim Amişka’ma? Amişka! Amişka! *İci!* Ah, canavarlar! Barbarlar! Tanrım, fena oluyorum!”

“Bu da nesi? Bu da nesi?” diye bağırmaya başladı ihtiyar, koltuğundan sıçrayıp. “Neyin var hayatım? Amişka burada! Amişka, Amişka, Amişka!” diye bağıırıyordu ihtiyar; parmağını şaklatarak, dudaklarını çaklatarak Amişka’yı karyolanın altından çağırıyordu. “Amişka! *İci! İci!* Vaska da yiyemez ki bunu, büyük... Vaska’yı bir güzel pataklamak gerek hayatım; kerata bir aydır dayak yemedi. Ne dersin? Ben yarın Praskovya Zaharyevna ile konuşurum. Aman Tanrım; hayatım senin neyin var? Bembeyaz oldun, ah! Ah! Hizmetçiler! Hizmetçiler!”

İhtiyar, odada koşturmaya başlamıştı.

“Alçaklar! Canavarlar!” diye bağıırıyordu hanım, kanepenin üzerinde debelenirken.

“Kim? Kim? Kim o dediğin?” diye bağıırıyordu ihtiyar.

“Şurada birileri var, yabancılar!... Şurada, karyolanın altında! Ah, ulu Tanrım! Amişka! Amişka! Ne yaptılar sana?”

“Ah, Tanrım, ulu Tanrım! Kim varmış burada! Amişka... Hizmetçiler, hizmetçiler, buraya gelin! Kim var orada? Kim var?” diye bağırmaya başladı ihtiyar, elinde şamdanla karyolanın altına eğilerek. “Kim oradaki? Hizmetçiler, hizmetçiler!...”

İvan Andreyeviç, Amişka’nın cesedinin yanında yarı ölü yarı diri yatıyordu. Ama genç adam, ihtiyarın her hareketini takip ediyordu. İhtiyar ansızın öte, duvar tarafına geçti ve eğildi. Genç adam da göz açıp kapayana kadar karyolanın altından sürünerek çıktı ve kaçmaya davrandı, bu arada koca, misafirlerini öbür yanda arıyordu.

“Tanrım!” diye fısıldadı hanım, genç adama dikkatle bakarak. “Siz de kimsiniz? Ben de sanmıştım ki...”

“Canavar orada kaldı,” diye fısıldadı genç adam. “Amişka’nın ölümünün sorumlusu o!”

“Ay!” diye bağırdı hanım.

Ama genç adam, odadan fırlamıştı.

“Ay! Burada biri var. Birinin çizmesini gördüm!” diye bağırdı koca, İvan Andreyeviç’in ayağını yakalayıp.

“Katil! Katil!” diye bağıırıyordu hanım. “Ah, Ami, Ami!”

“Çıkın oradan, çıkın!” diye bağıırıyordu ihtiyar, halının üzerinde tepinerek. “Çıkın; kimsiniz siz? Kim olduğunuzu söyleyin! Tanrım! Ne tuhaf bir adam!”

“Bir haydut bu!”

“Tanrı aşkına, Tanrı aşkına!” diye bağırdı İvan Andreyeviç sürünerek çıkarken. “Tanrı aşkına, ekselansları, hizmetçileri çağırmayın! Ekselansları, hizmetçileri çağırmayın! Bu son derece lüzumsuz. Ben öyle biri değilim! Kendi halimde... Ekselansları, bir hata oldu! Şimdi size izah edeceğim, ekselansları,” diye devam etti İvan Andreyeviç, hıçkırarak ağlıyordu. “Hep karım yüzünden, yani benim karım değil, başkasının karısı; ben evli değilim,

ben... Kendisi benim dostum ve çocukluk arkadaşım olur...”

“Hangi çocukluk arkadaşından bahsediyorsunuz!” diye bağıırıyordu ihtiyar tepinerek. “Hırsızısınız siz, bizi soymaya gelmişsiniz... çocukluk arkadaşı filan değilsiniz...”

“Hayır, hırsız değilim ekselansları; ben hakikaten çocukluk arkadaşım... Sadece büyük bir hata yaptım, girişleri karıştırdım.”

“Evet, görüyorum beyefendi, görüyorum, hangi girişten çıktığınızı.”

“Ekselansları! Ben öyle biri değilim. Hata yapıyorsunuz. Korkunç bir yanlışlığa kapıldığımı söylüyorum, ekselansları. Bana bir bakın, halimden ve tavırlarımdan hırsız olamayacağımı göreceksiniz. Ekselansları! Ekselansları!” diye bağıırıyordu İvan Andreyeviç, ellerini önünde birleştirmiş, genç hanıma dönerek. “Siz bir hanımsınız, beni anlarsınız... Amişka’yı ben öldürdüm... Ama suçlu değilim, ant olsun suçlu değilim... Her şeyin suçlusu karım. Ben talihsiz biriyim, kaderin acı şarabını içiyorum!”

“Bağışlayın da, kaderin acı şarabını içiyorsanız bana ne; belki de içtiğiniz bir tek bu kadeh değildir; durumunuza bakınca apaçık görülüyor bu; ama buraya nasıl geldiniz, muhterem beyefendi?” diye bağıırdı ihtiyar, heyecandan tir tir titriyordu, ama bazı hal ve tavırlarından İvan Andreyeviç’in hırsız olamayacağına hakikaten kanaat getirmişti. “Size soruyorum: nasıl düştünüz buraya? Siz, bir haydut gibi...”

“Haydut değilim, ekselansları. Yanlış girişten girdim, hepsi bu; gerçekten, haydut değilim! Hep benim kıskançlığımdan. Size her şeyi anlatacağım ekselansları, samimiyetle anlatacağım, öz babama anlatır gibi, çünkü yaşıınıza bakılırsa sizi babam yerine koyabilirim.”

“Ne yaşından söz ediyorsunuz?”

“Ekselansları! Yoksa gücendirdim mi sizi? Hakikaten, böyle genç bir hanım... sizin yaşıınızda... ekselansları,

böyle bir çift görmek hakikaten çok memnuniyet verici, hakikaten... ömrünüzün baharında... Ama hizmetçileri çağırmayın... Tanrı aşkına, hizmetçileri çağırmayın... Hizmetçiler gülüşür... Ben onları bilirim... Yani hizmetçilerin hallerini bildiğimi söylemek istemedim; benim de hizmetçilerim var, ekselansları, her şeye gülerler... Eşekler! Ekselansları... Eğer yanılmıyorsam bir prensle konuşuyorum...”

“Hayır, muhterem beyefendi, prens değilim ben, kendi halimde biriyim... Lütfen, şu ekselansları lafıyla yağ çekmeyi de bırakın. Nasıl düştünüz buraya, muhterem beyefendi? Anlatın, nasıl düştünüz?”

“Devletlüm, yani ekselansları... Bağışlayın, sizin prens olduğunuzu sanmıştım. Etrafıma bakınca... düşündüm de... ama olur böyle şeyler. Tanıdığım olan Sayın Puzıryov’un evinde görme şerefine nail olduğum Prens Korotkouhov’a öyle benziyorsunuz ki... Gördüğünüz gibi prenslerle de tanışıklığım vardır; tanıdığımın evinde bir prens görüyorum: yani olduğumu sandığınız kişiymişim gibi davranamazsınız bana. Ben hırsız değilim. Ekselansları, hizmetçileri çağırmayın; yani çağırırsanız ne anlamı olur ki?”

“Nasıl düştünüz buraya?” diye bağırdı hanım. “Kim-siniz siz?”

“Evet, kimsiniz siz?” diye onu destekledi kocası. “Hayatım, ben de herhalde Vaska karyolanın altında, aksırıp duruyor diye düşünüyordum. Meğer buymuş. Ah seni hovarda, seni hovarda!... Kimsiniz siz? Söyleyin!”

Ve ihtiyar halının üzerinde gene tepinmeye başladı.

“Söyleyemem, ekselansları. Sizin söyleyeceklerinizi bitirmenizi bekliyorum... Zekice şakalarınızdan da büyük keyif alıyorum. Bana gelince, gülünç bir hikâye benimkisi, ekselansları. Size her şeyi anlatacağım. Her husus patırtıya lüzum kalkmaksızın anlaşılabilir, yani demek istiyorum ki: hizmetçileri çağırmayın, ekselansları! Benim de beyefendi olduğumu göze alarak davranın... Karyolanın altında yatıyor olmamda mühim bir şey yok... Öyle yaptım

diye itibarımı kaybetmedim. Bu, son derece komik bir hikâye, ekselansları!” diye bağırdı İvan Andreyeviç, yalvaran gözlerle hanıma bakarak. “Hanımefendi, bilhassa siz çok güleceksiniz! Karşınızda kıskanç bir koca görüyorsunuz. Görüyorsunuz ya, kendim küçülüyorum, gönüllü olarak küçülüyorum. Elbette, Amişka’yı ben öldürdüm, ama... Tanrım, ne dediğimi bilmiyorum ben!”

“Peki, buraya nasıl geldiniz?”

“Gecenin karanlığından yararlanarak, ekselansları, gecenin karanlığından yararlanarak... Suçluyum! Bağışlayın beni, ekselansları! Karşınızda küçük düşerek af diliyorum! Sadece hakarete uğramış bir kocayım ben, hepsi bu! Birinin âşığı olduğumu düşünmeyin, ekselansları, kimse-nin âşığı değilim! Eğer ifade etmeme müsaade buyurursanız, karınız çok erdemli bir kadın. Saf ve masum!”

“Ne? Ne? Ne cüretle?” diye bağırdı ihtiyar, gene tepinerek. “Delirdiniz mi siz? Ne cüretle karım hakkında konuşabiliyorsunuz?”

“Bu bir canı, katil, Amişka’yı öldürdü!” diye bağııyordu eşi, gözyaşları sel olmuştu. “Bir de şu cesarete bak!”

“Ekselansları, ekselansları! Saçmaladım ben,” diye bağırdı afallayan İvan Andreyeviç, “saçmaladım, hepsi bu! Sayın ki aklım başımda değil... Tanrı aşkına, aklı başında değil deyin... Bütün şerefimle yemin ediyorum size, bana son derece büyük bir iyilik yapmış olacaksınız. Elimi size uzatırdım, ama uzatmaya cüret edemiyorum... Yalnız değildim, ben şeyin dayısıyım... Yani demek istiyorum ki, beni birinin âşığı sanmayın. Tanrım! Gene saçmalıyorum! Yanılmayın, hanımefendi,” diye bağııyordu İvan Andreyeviç. “Siz bir hanımsınız, aşkın ne olduğunu anlarsınız—çok ince bir duygudur... Gene saçmalıyorum! Yani demek istiyorum ki, ben yaşlı biriyim, yani orta yaşlıyım, ama ihtiyar değilim —ben sizin âşığınız olamam, âşık dediğin Richardson, yani Lovelace... Saçmaladım, ama görüyorsunuz ya, ekselansları, bilgili biriyim ben, edebiyatı da bilirim. Gülüyorsunuz, ekselansları! Gülmenizi provoke

ettiğime memnun oldum, ekselansları. Gülmenizi provoke ettiğime öyle memnun oldum ki!”²⁶

“Ulu Tanrım! Ne gülünç bir adam!” diye bağıırıyordu hanım, kahkahadan iki büklüm olmuştu.

“Evet, gülünç, üstelik kafası darmadağın bir adam,” dedi ihtiyar, karısı güldü diye mutluydu. “Hayatım, bu adam hırsız olamaz. Ama nasıl düşmüş buraya?”

“Hakikaten tuhaf! Hakikaten tuhaf, ekselansları, roman gibi! Nasıl mı? Gecenin köründe, başkentte, bir adam karyolanın altında? Gülünç, tuhaf! Rinaldo Rinaldini gibi bir şey.”²⁷ Ama bu da önemli değil, ekselansları, hiç önemli değil. Size her şeyi anlatacağım... size de yeni fino getireceğim hanımefendi, ekselansları... harika bir fino! Tüyleri upuzun, kuyruğu minicik, iki adım atamayan bir şey: koşuyor ya, kendi tüylerine dolanıp düşüyor. Bir tek şekerle besleniyor. Size onu getireceğim, hanımefendi, ekselansları, muhakkak getireceğim.”

“Ha-ha-ha-ha-ha!” Hanım divanın üzerinde kahkahadan bir o yana bir bu yana dönüyordu. “Tanrım, sinirlerim bozuldu! Oh, ne gülünç adam!”

“Evet, evet! Ha-ha-ha! Hi-hi-hi! Öyle gülünç ve şaşkın ki, hi-hi-hi!”

“Ekselansları, ekselansları, şu anda son derece mutluyum! Size elimi uzatırdım ama cesaret edemiyorum, ekselansları; şirazeyi dağıttığının farkındayım, ama şimdi açacağım gözlerimi. İnaniyorum ki karım saf ve masum! Boş yere şüphelendim ondan.”

“Karısı, karısı!” diye bağıırıyordu hanım, gülmekten gözyaşları şarıl şarıl akıyordu.

“Evliymiş! Gerçekten mi? İşte bunu hiç düşünmemiştim!” diye onu destekledi ihtiyar.

26 Provoke etmek fiilini, Rusçada olduğu gibi değil, Fransızcadan bozarak kullanıyor.

27 Alman yazar Christian August Vulpius’un (1762-1827) *Rinaldo Rinaldini, der Räuberhauptmann* (Türkçeye *Soyguncu Kaptan* diye çevrilmişti) adlı romanının kahramanı. Romanın konusu ortaçağda İtalya’da geçer. Rinaldo Rinaldini, shevi, haydut, kötü şöhretli bir adamdır.

“Ekselansları, her şeyin suçlusu karımdır; yani benim suçlu; kendisinden şüphelendim; burada bir randevu ayarladıklarını biliyordum –burada, yani üst katta; pusulasını ele geçirdim, ama katları karıştırdım, sonra da karyolanın altına yatıverdim...”

“He-he-he-he!”

“Ha-ha-ha-ha!”

“Ha-ha-ha-ha!” diye gülmeye başladı sonunda İvan Andreyeviç de. “Oh, nasıl da mutluyum! Hepimizin de anlaştığını ve mutlu olduğunu görmek ne hoş! Üstelik karım da tamamen masum! Bu hususta neredeyse eminim. Öyle değil mi, ekselansları?”

“Ha-ha-ha, hi-hi! Hayatım, kimden bahsediyor, biliyor musun?” dedi nihayet ihtiyar, kahkahadan kurtularak.

“Kimden? Ha-ha-ha! Kimden?”

“Gözleri fır fır dönen, züppe kılıklı adamla birlikte gördüğüm sevimli kadından. Bu, o! Bahse girerim ki o kadın, bunun karısı!”

“Hayır, ekselansları, o olmadığına eminim; kesinlikle eminim.”

“Ama, Tanrım! Vakit kaybediyorsunuz,” diye bağırdı hanım, kahkahalarını zapt ederek. “Koşun, üst kata çıkın. Belki orada yakalarsınız...”

“Hakikaten hanımefendi, ekselansları, hemen gidiyorum. Ama hiç kimseyi yakalamayacağım, ekselansları; o değil, peşinen biliyorum. Kendisi şimdi evde! Hepsi benim suçum! Hep benim kıskançlığımdan... Ne dersiniz, gerçekten orada yakalayabilir miyim onları, ekselansları?”

“Ha-ha-ha!”

“Hi-hi-hi! Hi-hi!”

“Koşun, koşun! Geri dönerken de uğrayıp anlatın bize,” diye bağıırıyordu hanım, “ya da boş verin: yarın sabah gelin en iyisi, karınızı da getirin; kendisiyle tanışmak istiyorum.”

“Hoşça kalın, ekselansları, hoşça kalın! Muhakkak getireceğim, tanıştığımıza çok memnun oldum. Her şeyin

böyle beklenmedik şekilde bitip tatlıya bağlanmasından çok mutlu ve mesudum.”

“Finoyu da getirin! Unutmayın! Muhakkak getirin!”

“Getireceğim, ekselansları, muhakkak getireceğim,” dedi İvan Andreyeviç tekrar odaya girerek; zira bu sırada ev sahiplerinin karşısında eğilip çıkmış bulunuyordu. “Muhakkak getireceğim. Öyle hoş bir şey ki! Sanki bildiğiniz şekerlemeci şekerlemeden yapmış. Bir de görseniz: yürüyor ya, kendi tüylerine takılıp düşüyor. Aynen öyle, gerçekten! Karıma derim ki: ‘Nesi var bunun hayatım, boyuna düşüp duruyor?’ ‘Evet, öyle tatlı bir şey ki!’ der. Ekselansları, yemin olsun, şekerden yapmışlar! Hoşça kalın, ekselansları, tanıştığımıza çok memnun oldum, çok memnun oldum!”

İvan Andreyeviç nezaketle eğilip çıktı.

“Ey, siz! Muhterem beyefendi! Durun, geri dönün!” diye bağırdı ihtiyar, dışarı çıkan İvan Andreyeviç’in peşinden.

İvan Andreyeviç üçüncü defa döndü.

“Bizim kedi Vaska’yı bulamıyorum bir türlü. Karyolanın altında kendisine rastladınız mı?”

“Hayır, rastlamadım ekselansları; neyse, tanıştığımıza çok memnun oldum. Büyük bir şeref...”

“Nezle de olmuş, boyuna aksırıyor! Bir güzel pataklamak lazım!”

“Evet ekselansları, elbette; ev hayvanlarını ıslah etmek için cezalandırmak şarttır.”

“Nasıl?”

“Diyorum ki, ev hayvanlarının uysallığını temin etmek için böyle ıslah etmeye yönelik cezalandırmalar şarttır.”

“Ah!... Neyse, bunu soracaktım; yolunuz açık olsun.”

İvan Andreyeviç sokağa çıkınca, sanki şimdi inme incekmiş gibi bir halde, uzun vakit öylece dikildi. Şapkasını çıkardı, alındaki soğuk teri sildi, gözlerini kıstı, bir şeyleri düşündü ve evin yolunu tuttu.

Evde, Glafira Petrovna'nın tiyatrodan çoktan geldiğini, çoktandır dışının ağrıdığını, doktora adam gönderdiğini, sülük getirttiğini, şimdi de yatağında yatıp İvan Andreyeviç'i beklemekte olduğunu öğrenince epey şaşırdı.

İvan Andreyeviç ilkin alnına vurdu, sonra kendisine sabunla havlu getirmelerini buyurdu, temizlendi ve sonunda karısının yatak odasına gitmeye karar verdi.

“Bunca zamandır neredeydiniz bakayım siz? Kendinize bir bakın, ne hale gelmişsiniz. Yüzünüzde can kalmamış! Nerelere kayboldunuz? Merhamet edin, beyefendi: karınız ölüyor, ama koca şehirde sizden ses yok. Neredeydiniz? Gene beni yakalamaya, kime verdiğimi bilmediğim randevuyu açığa çıkarmaya mı gittiniz? Utanın beyefendi, ne biçim kocasınsız siz! Yakında parmakla gösterip alaya alacaklar sizi!”

“Hayatım!” diye cevap verdi İvan Andreyeviç. Ama bu anda tamamen afalladı! Zira mendilini almak için elini cebine atması ve bu sebeple başladığı konuşmayı kesmesi gerekmişti; çünkü aklına ne bir fikir, ne bir kelime gelmediği gibi, nefesi de kesilmişti... Cebinden mendille birlikte müteveffa Amişka'nın naaşı düşünce öyle bir şaşkınlığa, dehşete, korkuya kapılmıştı ki! İvan Andreyeviç karyolanın altından umutsuzluk içinde dışarı süzülmesi gerekirken dehşetin sonucu bir refleksle, cenazesini uzaklarda bir yerde toprağa verme, suç delilini gizleme ve hak ettiği cezadan bu suretle kurtulma umuduyla Amişka'yı da cebine tıktırdığını fark etmemişti.

“Bu da nesi?” diye bağırdı karısı. “Ölü bir köpek! Tanrım! Nereden... Ne yaptınız siz? Neredeydiniz? Derhal söyleyin, neredeydiniz?”

“Hayatım!” diye cevap verdi İvan Andreyeviç, şimdi Amişka onun yanında daha diri görünüyordu, “hayatım...”

Ama kahramanımızı bir dahaki sefere kadar orada bırakalım –zira tam bu aşamada tamamen kendine has ve

yeni bir macera başlıyor. Kaderin acı ve felaketlerini başka bir zaman anlatırız, beyler. Ama siz de kabul edersiniz ki, kıskançlık, affedilmez bir ihtiras, dahası mutsuzluktur!...

BİR NOEL ÇAMI VE BİR DÜĞÜN²⁸

(*Meşhul Birinin Notlarından*)

Geçenlerde bir düğündeydim... ama hayır! İyisi mi size Noel çamını anlatayım. Düğün güzeldi, pek de hoşuma gitti, ama diğer olay daha iyi. Bu düğünü izlerken nasıl oldu da Noel çamını hatırladım, bilmiyorum. Olay şöyle gerçekleşti: Bundan tam beş sene evvel, yeni yıl arifesinde, bir çocuk balosuna davet edilmiştim. Davetçi kişi, ilişkileriyle, tanıdıklarıyla, entrikalarıyla meşhur, iş bilir bir kimseydi, dolayısıyla bu çocuk balosunun ailelerin bir araya gelmesi ve ilginç bazı meselelerin masum, tesadüfi, bilinçsizce yapılmış gibi konuşmak için bahane olduğunu düşünmek mümkündü. Ben bir yabancıydım; konuşacak bir mevzum da yoktu ve bu yüzden balo akşamını epeyce serbest şekilde geçirdim. Anlaşılan ne bir yakını, ne de unvanı olmayan, ama bu aile ortamına tıpkı benim gibi düşüvermiş bir bey daha vardı... Gözüme herkesten önce o takılmıştı. Uzun boylu, zayıfça bir adamdı, gayet ciddi ve gayet düzgün giyimliydi. Ama eğlenmekle ve aile saadetiyle hiç ilgisinin olmadığı belliydi, bir köşeye çekilir çekilmez tebessüm etmeyi bırakıyor ve sık, siyah kaşlarını çatıyordu. Baloya ev

28 “Елка и свадьба” ilk kez 1848’de Отечественные записки (Anavatan Notları) dergisinde (№ 9/8) yayınlandı. Herhalde bu öyküde Dostoyevski’nin yaratıcılığı açısından en önemli olan unsur, toplumda zenginler ve fakirler arasındaki eşitsizliği çok erken yaşta düşünen çocuk temasıdır. Bu temaya daha sonra *Netoçka Nezvanova*’da (1849), *Ezilenler*’deki (1861) Nelly’de, *Delikanlı*’daki (1875) Arkadiy Dolgorukoy’da ve *Karamazov Kardeşler*’deki (1879-1880) İlyuşa Snegiryov karakterlerinde rastlanır.

sahipliği yapanların dışında katılanlardan tanıdığı tek kimse yoktu. Acayip sıkıldığı, ama son derece neşeli ve mutlu bir adam rolüne sonuna kadar cesaretle katlandığı belliydi. Daha sonra bu beyin, başkente son derece önemli, karmaşık bir iş için gelmiş, ev sahibimize bir tavsiye mektubu getirmiş, ancak ev sahibimizin *con amore*²⁹ yardımında bulunmayı esirgediği ve bu çocuk balosuna sırf nezaketen davet edilmiş taşralı biri olduğunu öğrendim. Belki de ta uzaktan kıyafetinden anlıyorlardı bunu: iskambil oynamıyorlardı onunla, puro ikram etmiyorlardı, kimse onunla sohbet etmiyordu, bu yüzden de söz konusu bey, sırf ellerini bir yere atma ihtiyacından, bütün akşam favorilerini sıvazlayıp durmuştu. Favorileri de hakikaten pek hoştu. Ama onları öyle ustalıkla sıvazlıyordu ki, yüzüne bakıldığında favorilerinin kendisinden önce meydana geldiğini ve bu beyin de onları sıvazlamak için favorilerin yanına daha sonra eklendiğini düşünmek pekâlâ mümkündü.

Karınları tok sırtları pek beş oğlu bulunan ev sahibimizin davetine bu suretle icabet eden bu adamdan başka, bir bey daha hoşuma gitmişti. Ama bu, tamamen başka türlü biriydi. Önemli bir şahsiyetti. Adı Yulian Mastakoviç idi. Daha ilk bakışta, muteber bir misafir olduğu ve ev sahibine karşı, tıpkı ev sahibinin favorilerini sıvazlayan adamlar münasebeti türünden bir münasebet içinde olduğu görülebiliyordu. Ev sahibi ve ev sahibesi onunla kibarlıktan eriyecekmiş gibi konuşuyorlar, peşinden ayrılmıyorlar, çayını içkisini eksik etmiyorlar ve tanıştırmak için misafirlerini ona götürüyorlardı, ama onu hiç kimseye götürmüyorlardı. Yulian Mastakoviç, gecedен bahsedip de pek nadiren böyle hoş vakit geçirdiğini söylediğinde ev sahibinin gözlerinde yaşların parladığını fark ettim. Böyle önemli bir şahsiyetle aynı ortamda bulunmaktan adeta dehşete kapıldım ve bu yüzden, çocukları biraz methettikten sonra, tamamen boş olan küçük misafir odasına geçtim ve ev sahibesinin, odanın neredeyse yarısını kaplayan çiçekliğinde oturdum.

29 Sevgiyle, severek. (*Ital.*)

Çocuklar inanılmaz tatlıydılar, mürebbiyelerinin ve annelerinin bütün tembihlerine rağmen büyüklere benzemeyi kesinlikle istemiyorlardı. Noel ağacını göz açıp kapayana kadar asılı son şekerlemesine varana kadar talan etmişlerdi ve hangi oyuncağın kime getirildiğini öğrenmeden onların yarısını kıracak kadar vakit de bulmuşlardı. Kara gözlü, kıvrıkcık saçlı, bana devamlı tahta tüfeğiyle ateş edip duran bir oğlan, özellikle sevimliydi. Ama benim dikkatimi asıl çeken, onun kız kardeşiydi; bu, *Cupido*³⁰ kadar muhteşem, sakin, düşünceli, solgun, iri ve dalgın gözleri fırlak, on bir yaşında bir kızdı. Çocuklar her nasılsa üzmüşlerdi onu, bu yüzden benim oturduğum misafir odasına gelmişti şimdi, bir köşede bebeğiyle ilgileniyordu. Misafirler saygıyla, kızın babası olan zengin bir mültezimi gösteriyorlardı ve kimileri, kızın drahomasının üç yüz bin rubleyi bulduğunu fısıldıyordu. Dönüp bu tür şeylerle ilgili olanlara bakıyordum ki Yulian Mastakoviç gözüme takıldı: ellerini arkasına bağlamış, başını hafifçe yana eğmiş, son derece büyük bir dikkatle bunları söyleyen beylerin boş laflarına kulak veriyordu. Sonra, ev sahiplerinin çocukların hediyelerini dağıtırkenki bilgeliklerini şaşkınlıkla izledim. Şimdiden üç yüz bin ruble drahoması olan kız, en pahalı oyuncak bebeği aldı. Sonra, bütün bu şanslı çocukların ailelerinin sosyal mevkilerindeki düşmeyle orantılı, değerleri gitgide düşen hediyeler onları takip etti. Nihayet, on yaşlarında, zayıf, kısa boylu, sivilceli, kızıl saçlı bir oğlan olan son çocuk, tabiatın harikalarından, fedakârların gözyaşlarından vb. söz eden, resimsiz, hatta bölüm başlarında süslemeleri bile olmayan bir hikâye kitabı aldı sadece. Ev sahibelerinin çocuklarının mürebbiyeliğini yapan zavallı dulun oğluydu bu ve son derece ezik ve ürkek bir oğlandı. Kaba nankin kumaşından kısa bir ceket giymişti. Kitabını aldıktan sonra uzun süre diğer oyuncakların etrafında dolandı; öbür çocuklarla oynamak için can atıyor ama cesaret edemiyordu; durumunu şimdiden bildiği, hissettiği belliydi. Ben çocukları gözlemeyi çok severim. Onların hayata attıkları ilk bağımsız

30 Aşk Tanrısı, amor. (Lat.) Eski Yunan'da eros.

adımlar son derece merak uyandırıcıdır. Kızıl saçlı oğlanın, diğer çocukların pahalı oyuncaklarıyla, özellikle bir rol almak istediği tiyatro oyunları ile büyülenip onurunu bir kenara bırakmaya karar verdiğini de fark etmiştim. Diğer çocuklara gülümsüyor ve sırnaşıyordu, heybe gibi bağladığı mendili oyuncaklarla dolu şişko bir oğlana vermişti elmasını, hatta sırf tiyatro oyunundan kovalamasınlar diye sırtına alıp dolaştırmaya bile razı olmuştu bir diğerini. Ama bir dakika geçmeden haylazın teki bir temiz pataklamıştı onu. Çocuk ağlamaya cesaret edememişti. Tam bu sırada mürebbiye olan annesi ortaya çıkmış ve diğer çocukların oyununu bozmamasını söylemişti. Çocuk da, kızın bulunduğu misafir odasına gitmişti. Kız, ona ses çıkarmamış ve ikisi birden pahalı bebeği büyük bir ustalıkla giydirmeye koyulmuşlardı.

Yarım saattir sarmaşıklarla sarılı çiçeklikte oturuyor ve bebekle uğraşan kızıl saçlı oğlanla üç yüz bin rublelik drahomalı güzel kızın tatlı sohbetine kulak verirken neredeyse uyukluyordum ki, ansızın Yulian Mastakoviç girdi odaya. Çocukların arasındaki büyük bir tartışmadan istifade ederek salondan ayrılmıştı. Bir dakika önce, geleceğin zengin gelininin daha yeni tanıştığı babasıyla bir memuriyetin bir diğerine üstünlüğü üzerine epeyce heyecanlı şekilde konuştuklarını fark etmiştim.

Şimdiyse dalgın biçimde duruyor, parmaklarıyla bir şeyleri hesap ediyordu sanki.

“Üç yüz... üç yüz,” diye mırıldanıyordu. “On bir... on iki... on üç,” diye devam etti. “On altıya beş sene! Diyelim ki yüzde dört; on iki yapar; beşle çarparsak altmış, bu altmışa eklersek... evet, diyelim ki toplam beş sene dört yüz. Evet! İşte... Ama dolandırıcı herif, yüzde dörde razı olmaz! Belki yüzde sekiz ya da on alır. Öyleyse beş yüz diyelim, en azından beş yüz bin, garantili; üstündeki küsuratı saymıyorum, hım...”³¹

31 Kız çocuklarının reşit olma yaşı on altıydı. Yulian Mastakoviç, kız beş sene sonra on altı yaşına geldiğinde drahomasının ne kadar olacağını hesap ediyor.

Hesabını bitirip sümkükdü, odadan çıkmaya davranıyordu ki kızı fark edip durdu. Saksıların arkasındaydım, beni göremiyordu. Son derece heyecanlanmış gibiydi. Ya hesabı heyecanlandırmıştı onu, ya da başka bir şey; ellerini ovuşturuyor, yerinde duramıyordu. Durup da geleceğin gelinine tekrar, kararlı bir bakış fırlattığında heyecanı *nec plus ultra*³² büyümüştü. Öne doğru hareketlendi, ama ilkin etrafına bakındı. Sonra, sanki kendini suçlu hissediyormuş gibi, parmak uçlarında yürüyerek kıza yaklaşmaya koyuldu. Yüzünde bir tebessümle yanına geldi, eğildi ve kızın başını öptü. Bu saldırıyı beklemeyen kız korkuyla bir çığlık attı.

“Ne yapıyorsunuz burada, tatlı çocuk?” diye sordu fısıltıyla, etrafına bakınıp kızın yanağını okşayarak.

“Oynuyoruz...”

“Öyle mi? Onunla mı?” Yulian Mastakoviç yan gözle oğlana baktı.

“Hadi canım, sen salona git,” dedi ona. Oğlan susmuş, gözlerini kocaman açmış, Yulian Mastakoviç’e bakıyordu. Yulian Mastakoviç tekrar etrafı kolaçan etti ve gene kıza doğru eğildi.

“Peki ne var elinizde, bebek mi, sevimli çocuk?” diye sordu.

“Bebek,” diye cevap verdi kız, yüzünü buruşturdu, biraz da korktu.

“Bebek demek... Biliyor musunuz peki, sevimli çocuk, neden yapılmış bu bebeğiniz?”

“Bilmiyorum...” diye cevap verdi kız fısıldayıp başını iyice önüne eğerek.

“Eski püskü bezlerden, canım. Sen salona, yaşıtalarının yanına gitsene oğlum,” dedi Yulian Mastakoviç, sertçe bakarak oğlana. Kızla oğlan yüzlerini buruşturdular ve birbirlerine daha sıkı tutundular. Ayrılmak istemiyorlardı.

“Peki neden bu bebeği hediye ettiler size, biliyor musunuz?” diye sordu Yulian Mastakoviç, sesini gitgide alçaltarak.

32 Son haddinde. (Lat.)

“Bilmiyorum.”

“Bütün hafta boyunca tatlı ve uslu bir çocuk olun diye.”

Yulian Mastakoviç bu anda, çok daha heyecanlı bir tavırla etrafına bakındı ve sesini daha da alçaltıp işitilmeyen, heyecan ve sabırsızlıktan neredeyse dibe vurmuş bir sesle sordu:

“Peki tatlı kız, sizin eve misafir olarak geldiğimde beni sevecek misiniz?”

Yulian Mastakoviç bunu sorduktan sonra tekrar öpmeye davrandı tatlı kızı, ama kızıl saçlı oğlan, kızın neredeyse ağlayacağını görüp elinden tuttu ve onunla aynı duyguları paylaştığından kendi de sızlanmaya başladı.

“Defol, defol buradan, defol!” dedi oğlana, Yulian Mastakoviç. “Hadi, salona! Salona git, yaşıtlarının yanına!”

“Hayır, olmaz, olmaz! Esas siz gidin,” dedi kız, “rahat bırakın onu, rahat bırakın!” diye devam etti, neredeyse ağlayacaktı.

Kapıda birinin gürültüsü duyuldu. Yulian Mastakoviç korktu ve heybetli gövdesini doğrulttu hemen. Ama kızıl saçlı oğlan, Yulian Mastakoviç’ten çok korkmuştu; kızını bıraktı ve misafir odasından sessizce, duvarın kenarından yürüyerek yemek odasına gitti. Şüphe uyandırmamak için Yulian Mastakoviç de yemek odasına geçti. Kerevit gibi kıpkırmızı olmuştu; aynaya baktıktan sonra kendinden utandı sanki. Belki ateşli karakteri ve sabırsızlığı yüzünden canı sıkılmıştı. Belki de parmaklarıyla yaptığı o ilk hesap öyle cezbetmiş ve esinlendirmişti ki onu, vakarına ve bulunduğu önemli mevkie rağmen, çocuk gibi davranmaya karar vermiş ve onun aslında hakiki bir hedef haline en azından beş yıl sonra gelecek olmasına rağmen, hedef unsura aborde etmişti.³³ Bu muteber adamın arkasından ben de yemek odasına gittim ve tuhaf bir seyirlikle karşılaştım. Yulian Mastakoviç, can sıkıntısı ve öfkeyle kıpkır-

33 Fransızca *aborder* (yönelmek, yaklaşmak, yanaşmak) fiilinden bozarak kullanıyor; gerçekte böyle bir kelime yok.

mızı olmuş, karşısında devamlı geri çekilen ama dehşet içinde nereye kaçacağını bilmeyen oğlanı korkutuyordu.

“Defol, ne yapıyorsun burada, defol seni sefil, defol! Burada meyve tırtıklıyorsun, ha? Meyve mi tırtıklıyorsun burada? Defol, sefil şey, seni sümüklü, defol, yaşlıtlarının yanına çek git!”

Korkudan afallamış olan oğlan çaresizlik içinde masanın altına sürünmeye çalıştı. O zaman, artık öfkeden yanan işkencecisi uzun, patiska mendilini çıkardı ve masanın altındaki, sesi hiç çıkmayan çocuğa bununla vurmaya girişti. Şunu da belirtmek gerek ki, Yulian Mastakoviç biraz şişmancaydı. Etine dolgun, kırmızı yanaklı, geniş, göbekli, kalçaları kocaman, uzun sözün kisası eti budu yerinde dedikleri, ceviz gibi yusuvarlak biriydi. Ter içindeydi, nefes nefeseydi ve korkunç kızarmıştı. Öfkesi, belki de (kim bilir?) kıskançlığı öyle büyüktü ki, alçalmanın neredeyse dibine vurmuştu. Kahkahalarla gülmeye başladım. Yulian Mastakoviç döndü ve mevkiinin verdiği olanca vakara rağmen büyük bir şaşkınlığa kapıldı. Tam bu sırada karşı kapıdan da ev sahibi içeri girdi. Oğlan, masanın altından sürünerek çıktı ve dizleriyle dirseklerini ovaladı. Yulian Mastakoviç, bir ucundan tuttuğu mendilini telaşla burnuna götürdü.

Ev sahibi biraz şaşkınlıkla üçümüze de baktı; ama hayatı bilen ve ona ciddiyet noktasından bakan biri olarak misafirini yalnız yakalamış olmasından derhal yararlanmaya koyuldu.

“Kendisi hakkında sizden ricada bulunduğum oğlan işte bu,” dedi kızıl saçlı oğlanı göstererek.

“Öyle mi?” diye cevap verdi Yulian Mastakoviç, henüz tamamen toplayamamıştı kendini.

“Benim çocukların mürebbibesinin oğlu,” diye devam etti ev sahibi, arzuhalde bulunur gibi bir sesle, “zavallı bir kadın, dul, şerefli bir memurun karısıydı; bu yüzden... Yulian Mastakoviç, eğer mümkünse...”

“Ah, hayır, hayır,” diye bağırdı Yulian Mastakoviç aceleyle, “hayır, bağışlayın beni, Filip Alekseyeviç, kati-

yen mümkün değil. Kısa bir araştırma yaptım: hiç boş yer yok, hem olsaydı bile bundan çok daha fazla hak edecek on aday birden çıkardı... Çok üzgünüm, çok üzgünüm...”

“Yazık,” dedi ev sahibi de, “mütevazı bir çocuktur, sakın, sessiz...”

“Benim gördüğüm, az kerata değil,” diye cevap verdi Yulian Mastakoviç, ağzını isterik bir tavırla büzüp, “defol git çocuk, ne duruyorsun burada, yaşlıtlarının yanına git!” dedi oğlana dönüp.

Tam bu anda, galiba artık dayanamayıp göz ucuyla bana baktı. Ben de dayanamayıp onun gözlerine bakarak kahkahalarla gülmeye başladım. Yulian Mastakoviç derhal öte tarafa döndü ve epey öfkeli bir tavırla, beni kastederek, kim bu tuhaf, genç adam diye sordu. Fısıldaşarak odadan çıktılar. Daha sonra da, Yulian Mastakoviç’in ev sahibini dinlerken başını şüpheyle sallayıp durduğunu gördüm.

Katılırcasına güldüm; nihayet sakinleştikten sonra salona döndüm. Etrafını aile babalarının ve annelerinin, ev sahibinin ve ev sahibesinin sardığı yüceler yücesi koca adayı, şimdi yanına getirdikleri bir hanıma heyecanla bir şeyler anlatıyordu. Hanım, Yulian Mastakoviç’in on dakika önce misafir odasında baş başa olduğu kızın elinden tutuyordu. Yulian Mastakoviç, bu tatlı çocuğun güzelliği, yetenekleri, zarafeti ve terbiyesiyle ilgili coşkun övgüler yağıdırıyordu. Bunu, annenin karşısında özellikle yaptığı belliydi. Anne, mest olmuş gibi, gözlerinde neredeyse yaşlarla dinliyordu Yulian Mastakoviç’i. Babanın dudaklarında da bir tebessüm vardı. Bütün misafirler ortak bir mutluluğa eriştikleri için ev sahibi de mutluydu. Bütün misafirler aynı duyguyu paylaşıyorlardı, hatta çocukların oyunları bile sohbeti bölmemek için durmuştu. Hava hürmetle doluydu. Daha sonra, ilginç kızın, yüreğinin en derinlerinde duygu seline kapılmış annesinin, özenle seçilmiş kelimelerle, Yulian Mastakoviç’ten kendilerine de şeref vermesini, değerli varlıklarıyla evlerini onurlandırmasını rica ettiğini işittim; Yulian

Mastakoviç'in ise hiç de sahte olmayan bir coşkunklukla bu daveti kabul ettiğini ve sonra da, misafirler dağılırken dört yandan, adabı muaşeretin gereği olarak, mültezime, mültezimin karısına, kıza ve bilhassa da Yulian Mastakoviç'e son derece tatlı iltifatlar yağdırdıklarını da işittim.

"Bu bey evli mi?" diye sordum, Yulian Mastakoviç'e herkesten daha yakın duran bir tanıdığımı, adeta bağırarak.

Yulian Mastakoviç keskin ve meşum bir bakışla baktı bana.

"Hayır!" diye cevap verdi, bilerek yaptığım patavatsızlığımdan dolayı yüreğinin derinlerinde eleme kapılan tanıdığım...

* * *

Geçenlerde *** kilisesinin yanından geçiyordum; insanların ve arabaların kalabalığı beni şaşırtmıştı. Etrafta, bir düğünden bahsediyorlardı. Kasvetli bir gündü, yağmur çiseliyordu; kalabalığın arasından geçip kiliseye girdim ve damadı gördüm. Kısa boylu, yusuvarlak, dolgun, göbekli, göz kamaştırıcı şekilde giyinmiş bir adamdı bu. Sağa sola koşturuyor, talimatlar yağırdırıyordu. Niha yet gelini getirdikleri haberi dolaştı kalabalıkta. Kalabalığı yardım ve ömrünün ilk baharında, masalsı bir güzel gördüm. Ama bu güzel, solgun ve kederliydi. Dalgın gözlerle bakıyordu; hatta gözleri, yakında dökülmüş yaşlardan ötürü kızarıklık gibi geldi bana. Yüzünün her bir çizgisindeki Yunan heykellerini anımsatan sertlik, güzelliğine mana ve vakar katıyordu. Ama bu sertlik ve mananın arkasında, bu hüznün arkasında çocuksu ve masum bir yüz parlıyordu; inanılmaz derecede naif, henüz durulmamış, genç, merhamet için adeta sessizce yakaran bir şeyler vardı bu yüzde.

On altısını daha yeni doldurduğunu konuşuyorlardı. Damada dikkatlice bakınca, tam beş senedir görmediğim Yulian Mastakoviç'i tanıdım. Geline baktım... Ulu Tanrım! Bir an önce çıkmak için kalabalığı yarmaya koyuldum.

Etraftakiler, gelinin zengin olduğunu, beş yüz bin ruble drahoması olduğunu söylüyorlardı... bir sürü de öte beri...

“Ama hesabını sağlam yapmış,” diye düşündüm, kalabalığı yarıp sokağa çıkınca...

Dikkatle süzmeye başlamıştım bu adamı. Dış görünüşünde bile kendine has, ne kadar dalgın olursanız olun bakışlarınızı ansızın elinizde olmaksızın üzerine çeken ve derhal, arkası kesilmeyen kahkahalar kopartan bir şeyler vardı. Bana da öyle olmuştu. Şunu da belirtmek gerek, bu ufak tefek beyin gözleri öyle hareketliydi ki –ya da belki, üzerine dikilmiş olan bakışların manyetizmasına karşı öyle hassastı ki, adeta içgüdüsel olarak gözetlendiğini seziyor ve derhal gözlemcisine dönüp huzursuzlukla onun bakışlarını inceliyordu. Devamlı hareket halinde, tetikte oluşu yüzünden tam bir *girouette*'e³⁵ benziyordu. Tuhaf şey! Ekmeğini neredeyse sırf herkesin soytarısı olmakla çıkarıyor olmasına ve nasıl bir ortamda olduğuna bakarak başını bütün bu fiskelelere manevi ve hatta fiziki anlamda uysalca uzatıyor olmasına rağmen, alaylardan korkuyor gibiydi. Gönüllü soytarılar acınası değildir. Ama bu tuhaf varlığın, bu gülünç insancığın aslında hiç de meslekten soytarı olmadığını fark etmiştim. Asil bir şeyler kalmıştı onda. Huzursuzluğu, kendi kendinden ebedi korkusu onun lehine tanıklık ediyordu. Ondaki bu hizmette bulunma arzusu, maddi gelirden ziyade yüreğinin saflığından kaynaklanıyor

34 “Ползунков” ilk defa 1848’de, sansür tarafından yasaklanan Иллюстрированный альманах, изданном И. Панаевым и Н. Некрасовым (İ. Panayev ve N. Nekrasov tarafından yayınlanan Resimli Almanak) içinde, F. Dostoyevski imzasıyla yayınlandı.

35 Rüzgârgülü. (Fran.)

gibi geliyordu bana. İnsanların kendisine göbeklerini tutarak, hem de en edepsiz şekilde gülmelerine izin veriyor, ama aynı zamanda –bunun üzerine yemin edebilirim– yüreği sızlıyordu ve dinleyicilerinin yaptığı ve söylediği şeylerle değil de bizatihi onunla, onun varlığıyla, yüreğiyle, başıyla, dış görünüşüyle, bütün eti ve kanıyla alay edecek kadar alçak ve zalim oldukları düşüncesinden ötürü kahroluyordu. Bu anda durumunu olanca aptallığıyla kavradığına eminim; ama protestosu, her defasında muhakkak son derece asil bir suretle doğuyor olmasına rağmen, boğulup gidiyordu göğsünde. Eminim ki, bulunduğu yerden kovulmasının uygunsuz düşeceğinden, bu yüzden de kimseden borç para alamayacağından değildi bu: sırf iyi yürekliliğindendi. Borç dedim ya; bu bey daima borçlanıyordu: yani işin aslı, yüzünü şekilden şekle sokup herkesi kendine güldürdükten sonra her türlü yoldan borç almaya hakkı bulunduğunu hissettiğinde, sadaka kabilinden dileniyordu. Ama, ulu Tanrım! Hem de nasıl bir borçtu bu! Ne acayip borçlanıyordu. Bu insancığın kırışık, köşeli suratı kadar ufak bir mekânda hem bir tek hem de böylesine çeşit çeşit surat ekşitmelerin, böylesine tuhaf ve değişik türden hislerin, böylesine ölümcül ifadelerin kendine yer bulabilmesini aklım almıyordu. Neler, neler yoktu ki bu ifadelerde! Utanç, sahte bir küstahlık, yüzünü aniden kızartan can sıkıntısı, hiddet, başarısızlık korkusu, verilen sıkıntıdan ötürü affedilme ricası, kişisel erdeminin farkındalığı, kişisel düşkünlüğünün tam bir farkındalığı –bütün bunlar, şimşek gibi geçerdi yüzünden. Şu yeryüzünde altı senedir bu şekilde yuvarlanıp gidiyordu ama, bu vakte kadar o enteresan borç alma anlarında hiç de borç verilebilecek biri gibi görünmemişti! Kendiliğinden anlaşılacağı gibi, duygularını asla tamamen kaybetmemiş ve sefilleşmemişti. Yüreği fazlasıyla hassas ve coşkuluuydu! Daha fazlasını da söyleyeceğim, benim görüşüme göre o, şu dünyadaki en şerefli ve asil adamdı, ama küçük bir zaafı vardı, sırf bir yakınına memnun etmek için, gönüllü ve bencillikten uzak şekilde,

herhangi birinin arzusuyla alçaklık etmeye hazırdı. Uzun sözün kısası, hani derler ya, tam bir paçavra-adamdı. En gülünç olanı da, kimseden ne daha kötü ne daha iyi, herkes gibi, temiz, hatta biraz da titizlikle ve kişisel itibar ve ciddiyetini öne çıkarmak için özel bir çaba göstererek giyinmesiydi. Dış görünüşündeki başkalarıyla bu denklik ve eşitlik, gerçekteyse eşitsizlik, kendine karşı duyduğu bu huzursuzluk ve aynı zamanda da devamlı surette kendini aşışılması –bütün bunlar son derece dramatik bir tezat oluşturunuyordu ve gülmeye de, acımaya da elverişliydi. Eğer bütün dinleyicilerinin, onun buna mahkûm şahsiyetine değil, sadece gülünç olaylara gülen, yeryüzünün en iyi insanları olduklarına yürekten inansaydı (gerçi tecrübelerine rağmen her dakika hissediyordu bunu), zevkle çıkartırdı frakını, ters yüz edip giyerdi ve sırf velinimetlerini eğlen-dirmek, kendine de hoşnutluk vermek için, başkalarının arzularını tatmin ederken kendisine de zevk verecek bu kıyafetle dolaşmaya çıkardı sokaklarda. Ama hiçbir zaman, hiçbir suretle erişemiyordu eşitliğe. Bir şey daha: mağrur ve hatta, eğer ortada bir tehlike yoksa, asil ruhlu biriydi bu tuhaf adam. Kimi zaman velinimetlerinden o vakte kadar hiç olmadığı kadar onu hiddetlendiren birine, kendine de acımadan, dolayısıyla risk alarak, neredeyse kahramanca ağzının payını verdiği olurdu. Ama bunlar yanlış şeylerdi... Uzun sözün kısası, kelimenin tam anlamıyla bir çilekeşti o, ama en işe yaramaz ve dolayısıyla en gülünç türden bir çilekeş.

Misafirler arasında bir tartışma çıkmıştı. Ansızın, benim tuhaf adamın sandalyenin üzerine fırladığını ve sözü sadece kendisine vermeleri arzusuyla avazı çıktığıınca bağırıldığını gördüm.

“Dinleyin,” diye fısıldadı ev sahibi bana. “Bazen son derece ilgi çekici şeyler anlatır... Kendisiyle ilgili misiniz?”

Başımı salladım ve kalabalığın arasına süzüldüm.

Gerçekten de, sandalyenin üzerine tünemiş ve avazı çıktığıınca bağırın bu temiz kıyafetli beyin görünüşü, her-

kesin ilgisini uyandırmıştı. Bu tuhaf adamı tanımayan çokları şaşkınlıkla birbirlerine bakıyor, diğerleri de göbeklerini tutarak gülüyorlardı.

“Ben Fedosey Nikolaiç’i tanıyorum! Fedosey Nikolaiç’i herkesten iyi tanıyor olmalıyım!” diye bağıırıyordu tuhaf adam, coşkunun içinde. “Beyler, anlatmama izin verin. Fedosey Nikolaiç ile ilgili güzel bir hikâye anlatacağım size! Nefis bir hikâye biliyorum!...”

“Anlatın, Osip Mihaylıç, anlatın.”

“Anlatın!”

“Dinleyin o halde...”

“Dinleyin, dinleyin!”

“Başlıyorum; ama beyler, özel bir hikâye bu...”

“Güzel, güzel!”

“Komik bir hikâye.”

“Çok güzel, harika, muhteşem –hadi, anlatın artık!”

“Bu, karşınızdaki hizmetkârınız bendenizin şahsi hayatından bir kesit...”

“Peki neden zahmet edip de komik olduğunu söylediniz!”

“Biraz da trajiktir!”

“Ya?”

“Uzun sözün kısası, bu, şimdi beni dinlemekten bah-tiyar olacağınız bir hikâyedir beyler –neticesinde benim için gayet ilginç bir ortama düşmemle ilgili bir hikâye.”

“*Calembour*’lara lüzum yok!”³⁶

“Bu hikâye...”

“Uzun sözün kısası, bu hikâye –mukaddimeyi bitirin bir an evvel– para edecek bir hikâye,” diye bastırdı onu bıyıklı, sarışın bir bey, gür bir sesle, elini redingotunun cebine soktu ve sanki kazaen yapmış gibi, mendil yerine cüzdanını çıkardı oradan.

“Bu hikâye, beyler, pek çoğunuzu kendini benim yerimde görmeyi arzu edeceğim türden bir hikâye. Ve nihayet bu hikâye, neticesinde evlenemediğim bir hikâye!”

36 Kelime oyunu, cinas. (*Fran.*)

“Evlenecekmiş!... karısı olacakmış... Polzunkov evlenmek istemiş!”

“İtiraf edeyim ki, Madame Polzunkov’u görmek istedim şimdi!”

“Müsaade ederseniz, çoktan mazide kalmış bu *Madame* Polzunkov’un adı neydi acaba?” diye ciyakladı bir genç, anlatıcıya doğru sokulup.

“İşte ilk bölüm, beyler: bundan tam altı sene evvel, bahar vakti, otuz bir martta –tarihe dikkatinizi çekerim beyler– yani...”

“1 Nisan arifesi!” diye bağırdı kıvırcık saçlı bir genç.

“Alışılmadık ölçüde hızlı bir tahminde bulundunuz. Akşam vaktiydi. N. Kazası’nın üzerine akşam karanlığı çöküyor, ay ağır ağır salınıyordu... Yani her şey olması gerektiği gibiydi. Gecenin en karanlık vaktinde küçük dairemizden sessizce dışarı süzüldüm –eve kapanık müteveffa babaannemden rica ettikten sonra, elbette. Bağışlayın beyler, Nikolay Nikolaiç’ten son defasında işittiğim böyle moda bir ifadeyi kullanıyorum. Ama babaannem gerçekten de tamamen eve kapanıktı, kör, sağır ve budalaydı –ne ararsanız vardı!... İtiraf edeyim ki içim kıpır kıpırdı, muazzam bir olay için hazırlanmıştım; yüreciğim ise birinin kocaman pençesiyle ensesinden yakaladığı kedininki gibi çarpıyordu.”

“Müsaadenizle, *Monsieur* Polzunkov!”

“Ne talep etmiştiniz?”

“Daha basit anlatın, kendinizi fazla zorlamayın lütfen!”

“Emredersiniz,” dedi biraz mahcup olan Osip Mihaylıç. “Fedosey Nikolaiç’in küçük evine gittim (namusuyla kazandığı parayla almıştı bunu). Fedosey Nikolaiç, bildiği gibi, sadece bir meslektaş değil, en büyük amirimizdi. Kendisini benim geldiğimden haberdar ettiler ve beni derhal içeri aldılar. Şimdi gibi gözlerimin önünde: tamamen, tamamen karanlık bir oda, mum da getirmiyorlar. Baktım, Fedosey Nikolaiç içeri giriyor. Orada, karanlıkta kalmışsınız...”

“Aranızda bir şey olmuş muydu?” diye sordu bir subay.

“Sizin bu hususta kanaatiniz nedir?” diye sordu Polzunkov derhal dönerek kıvrıkcık saçlı gence; yüzündeki bütün kaslar çekiliyordu. “Vaziyet böyleydi, beyler. Bu anda tuhaf bir olay meydana geldi. Yani tuhaf değildi aslında da; hani denir ya, dünyevi bir olay –elimi cebime atıp dosdoğru bir tomar kâğıt çıkardım, o da kendi cebinden bir tomar çıkardı, ama bunlar üzerinde sadece devletlülerinin suretleri olan cinsten kâğıtlardı...”

“Kâğıt para mı?”

“Kâğıt para; ve bunları değiştik.”

“Bahse girerim, bu işte rüşvet kokusu var,” dedi vakur giyimli, saçları kırpık, genç bir bey.

“Rüşvet kokusu demek!” diye karşılık verdi Polzunkov. “Eh!

İsterse liberal olayım,

*Öyle çok şey gördüm ki!*³⁷

Eğer size de taşrada memuriyet çıkacak olursa, ellerinizi... kendi ocağınızda ısıtmayın... Bir edebiyatçının dediği gibi:

*Vatanın dumanı da tatlı ve hoştur bize!*³⁸

Vatan anamızdır beyler, öz anamızdır, biz de onun memedeki yavruları, emeriz onu!...”

Kahkahalar yükseldi.

37 Bu dizelerin kimden alındığı belirsiz; demek ki, Rus liberalizmine tiksintisini hiç gizlemeyen Dostoyevski alayla yazmış. Dostoyevski’nin liberalizme karşı hasmane tutumu, en çok *Budala*’nın şu satırlarında ortaya çıkar: “Rus liberalizmi, şeylerin mevcut düzenine bir saldırı değildir; bizim olan şeylerin dosdoğru ruhuna, bizzat kendisine, sadece düzenine değil, sadece şeylerin Rus işi düzenlerine değil, bizzat Rusya’ya bir saldırıdır. Bizim liberal bizatihi Rusya’yı reddetme noktasına varmıştır, yani anasından nefret eder ve döver onu. Her talihsiz ve başarısız Rus olgusu, onda kahkahalar ve neredeyse coşkunluk uyandırır. Halkın âdetlerinden, Rus tarihinden, her şeyden nefret eder.”

38 *Akıldan Bela*’da (1. perde, 7. sahne) Çatskiy’in repliği; aslında G. R. Derjavin’in (1743-1816) *Arfa* (1798) şiirinden bir dizi. Latince bir atasözünden türetilmiştir: “*Dulcis fumus patriae.*”

“Yalnız, bilmem inanır mısınız beyler, ben hiç rüşvet almadım,” dedi Polzunkov, şüpheyile süzerek toplananları.

Polzunkov’un sözleri Homerik, ardı kesilmeyen bir kahkaha salvosu altında kalmıştı.

“Gerçekten öyle, beyler...”

Ama bunu söyleyip dururken yüzünde tuhaf bir ifadeyle etrafı süzmeye devam ediyordu. Belki de –kim bilir– bu anda aklına, bu şerefli toplulukta bulunanların çoğundan daha şerefli olduğu gelmişti... Yalnız yüzündeki bu ciddi ifade, izleyicilerin ortak neşesi dinene kadar kaybolmadı.

“Evet,” diye başladı Polzunkov, herkes susunca. “Hiçbir zaman rüşvet almamış olsam da, bu defa günah işlemiştim: rüşveti rüşvetçiden aldım... cebime koydum... Yani, birine göndermeye kalksam, Fedosey Nikolaiç’in başını belaya sokacak birtakım kâğıtlar vardı elimde.”

“Yani o kâğıtları sizden satın aldı?”

“Evet, satın aldı.”

“Çok mu verdi?”

“Zamanımızda bir başkasının vicdanını bütünüyle, her şeyiyle satacağı kadar verdi... tabii, artık buna alıcı da çıkmıyor, veren de. Ama paracıkları cebime koyar koymaz kaynar suda haşlanmış gibi oldum. Gerçekten, nasıl oluyor da aynı şey hep başıma geliyor bilmiyorum, beyler –işte öyle, yarı ölü yarı diri, dudaklarım kıpır kıpır, bacaklarım titriyor; suçluydum, suçluydum, kesinlikle suçluydum, vicdanım sızlıyordu, Fedosey Nikolaiç’ten af dilemeye bile hazırdım...”

“Ee, affetti mi bari?”

“Dilemedim ki... O an öyle hissettiğim için söyledim bunu; diyeceğim, hassas bir yüreğim vardır. Baktım, dosdoğru gözlerime bakıyor:

“‘Tanrıdan da korkmuyorsunuz, Osip Mihaylıç,’ dedi. Peki, ne yapayım! Edeplince davrandım, kollarımı açıp başımı yana eğdim: ‘Fedosey Nikolaiç,’ dedim, ‘Tanrıdan neden korkmayayım ki?...’ Ben edepli davranmış

olmak için böyle konuşuyorum ama neredeyse yerin dibine gireceğim.”

“Böyle uzun vakit aile dostumuz olun, diyebilirim ki oğlumuz olun –ve daha neler söylenebilir adaletle hakkınızda– sonra ansızın, ihbar etmeye kalkın beni, olacak iş mi!... Bundan böyle insanlar hakkında ne düşüneceğim, Osip Mihaylıç?”

“İşte böyle beyler, öyle bir nutuk attı ki! ‘Hayır,’ dedi, ‘söyleyin bana, Osip Mihaylıç, insanlar hakkında ne düşüneceğim bundan böyle?’ Düşün düşün düşünüyorum! Gırtlığıma da bir yumru takılmış, sesim titriyor, yaptığım rezilliği biliyorum; böylece şapkamı kaptım...”

“Nereye gidiyorsunuz, Osip Mihaylıç? Hem de böyle bir günün arifesinde... Gerçekten, böyle bir günde kin mi güdüyorsunuz bana; ne günah işledim size karşı?...’

“‘Fedosey Nikolaîç,’ dedim, ‘Fedosey Nikolaîç!’ Anlayacağınız, düpedüz eriyorum beyler, ballı şekerleme gibi eriyorum. Nereye! Devletlülerinin suretleri olan cebimdeki paket de sanki bağırlıyor: nankörsün sen, haydutsun, soyguncusun –resmen seksen kilo gülle var cebimde, öyle ağır çekiyor... (Hakikaten, tartılsa o kadar gelirdi!...)

“‘Görüyorum,’ dedi Fedosey Nikolaîç, ‘pişmanlığınıza görüyorum... biliyor musunuz, yarın...’

“‘Mısırlı Meryem günü...’³⁹

“‘Peki, ağlama,’ dedi Fedosey Nikolaîç, ‘yeter artık: günah işledin ve pişman oldun! Gidelim! Belki de,’ dedi, ‘tekrar hakikat yoluna çevirebilirim sizi... Belki de mütevazı mabutlarım’ (iyi hatırlıyorum, mabut diye ifade etti, haydut herif) ‘sizin o taşlaş... taşlaşmış demeyeyim de, hata işlemiş yüreğinizi ısıtır,’ dedi.⁴⁰

39 Mısırlı Meryem, tövbe eden kadınların koruyucusu sayılan Hıristiyanlık azizesi. Mısırlı Meryem günü Ortodoks kilisesinde 1 Nisan’da (yeni takvimle 13 Nisan) kutlanır.

40 Aslında “mabutlar” değil, bunun Latince si olan “*penates*” kullanılıyor. Roma’da *penates*, ev ve aile mabutlarıydı.

“Koluma girdi beyler ve hanesine götürdü beni. Sırtım buz kesmişti, titriyordum! Ne yüzle onların karşısına çıkacağımı düşünüyordum... Şunu da bilmeniz gerek ki, beyler, nasıl denir, bu arada çok hassas bir olay meydana gelmişti!”

“Bayan Polzunkova olmasın?”

“Marya Fedoseyevna –ne var ki kendisine verdiğiniz bu isme yazgılı değildi, bu onuru kazanamadı! Yalnız, görüyorsunuz ya, Fedosey Nikolaïç, evlerinde neredeyse erkek evlat sayıldığını söylerken haklıydı. Altı ay önce, emekli bir *junker*⁴¹ olan Mihaylo Maksimîç Dvigaylov henüz sağken başlamıştı bu mesele. Yalnız kendisi Tanrının takdiriyle ölüverdi, vasiyetnamesini de hazırlamış, uzun bir kutuda tutardı; yalnız bu vasiyet henüz hiçbir kutuda bulunamadı...”⁴²

“Uh!”

“Affedersiniz beyler, sürçü lisan ettim –kötü bir *calembour*, ama kötü olması da mesele değil; hani denir ya, dımdızlak ortada kaldığımda vaziyet bundan da kötüydü, çünkü emekli *junker*, evine girmeme müsaade etmemekle birlikte (hesapsız kitapsız yaşardı, her yerde de kolu vardı), belki de hakkaniyetli olarak, beni öz oğlu sayıyordu.”

“A-ha!”

“Evet, aynen öyle! Neyse, böyle olunca Fedosey Nikolaïç beni görmezden gelmeye başladı. Düşünüp taşındım, kendimi tuttum, tuttum; sonra ansızın, talihsizliğim bu ya (ama belki de talihimdir!) başına düşen kar tanesi gibi, atları teftiş eden bir süvari subayı bizim kazaya geldi. Aslında işi hafif, süvari usulü, tez elden bitiverecek bir iş, ama olacağı var ya, Fedosey Nikolaïç’e bir takıldı,

41 Rus ordusunda 1919’a kadar astsubayla kurmay subay arasında bir rütbe. (*Almancadan.*)

42 Çevrilmesi mümkün olmayan bir kelime oyunu yapıyor. Bir işi “uzun kutuda tutmak,” onu çıkmaz ayın son çarşambasına ertelemek diye çevrilebilir; yani aslında vasiyet filan yazılmadığı için, hiçbir yerden de çıkmamış. *Calembour*: kelime oyunu (*Fran.*).

kuşatmaya almış gibi ilgilenmeye başladı onunla! Bense dolambaçlı yoldan yaklaştım Fedosey Nikolaiç'e (öyle kötü bir huyum vardır): 'Böyleyken böyle, Fedosey Nikolaiç,' dedim, 'niye dert edesiniz ki! Ben de bir nevi oğlunuz sayılırım... Baba yarısı sayılırsınız, o gün geldiğinde de...' Neyse, bu bana cevap vermeye koyuldu! Yani diyeceğim, konuşmaya başladı ki, şiir gibi konuşuyor, bildiğin ilahi gibi şakıyor, hani dinliyorsun ya, dudaklarını yalayıp ellerini ovuşturuyorsun, yalnız tek kelime anladığım yok, yani dediği hiçbir şeyi ayırt edemiyorsun, anlamıyorsun, aptallaşmış, zihnin dumanlanmış gibi dikiliyorsun, yılanbalığı gibi kıvrır kıvrır kıvrılıyorsun, mest oluyorsun; ama adamda kabiliyet var, bildiğin kabiliyet, öyle bir Tanrı vergisi ki kendinden geçiyorsun! Bir o yana bir bu yana salınıp duruyorum! İçim aşk dolu, kıza şekerlemeler götürüyorum, *calembour*'lar beziyorum, ahlanıp vahlanıyorum, 'yüreğim ağrıyor,' diyorum, 'aşktan ağrıyor,' bir de gözyaşları, gizli ilanı aşklar! Erkekler aptal oluyor! Otuz yaşında olduğum da hiç aklıma gelmiyor... Hem de hiç! Kurnazlığa kalkışıyorum, ama ondan da bir şey çıkmıyor! Neyse, işlerim yürümedi, her yandan bir alay, bir istihza –diyeceğim, öyle bir hiddete kapıldım ki, gırtlığımı sıkıyorlar sanki– sıvıştım oradan, bir daha da adım atmadım; düşündüm, düşündüm, ihbar etmeye karar verdim! Ama dostumu ele vermek istiyordum ya, alçalmıştım düpedüz; itiraf edeyim, bir sürü de belge vardı elimde, hem de öyle belgeler ki, adamın kellesini götürür! Bu belgeleri devletlülerinin suretleriyle değiştirmek bin beş yüz gümüş sikke getirdi bana!"

"A, rüşvet yani!"

"Evet beyefendi, rüşvet; bana rüşvet olarak ödendi! (Hem günah değil ki, gerçekten, hiç değil!) Neyse, devam edeyim: hatırlayacağınız gibi, beni yarı ölü yarı diri sürüklemişti çaya; evdekiler karşıladılar: herkes sanki hakarete uğramış, yani hakaret de değil de, düpedüz dış biliyorlar sanki bana... Üzgün mü üzgün, kahrolmuşlar, ama yüzle-

ri asaletle ışıldıyor, bakışlarında babalarınınki gibi bir vakar... Asi çıkan oğulları eve dnmş gibi, aynen böyle! aya oturduk ya, benim göğsümde zaten koca bir semaver var kaynıyor, ayaklarım da buz kesmiş: küçüldükçe kldm, korkudan leceğim! Fedosey Nikolaiç kapı danışmanı (şimdi sivil danışman);⁴³ karısı Marya Fominişna, daha ilk sözlerinden başlayarak ‘sen’ diye konuşmaya başladı benimle: ‘Neyin var yavrum, çok zayıflamışsın,’ dedi. ‘Evet Marya Fominişna,’ dedim, ‘pek iyi değilim.’ Sesim nasıl titriyor! Yılan kadın, bu fırsatı kolluyormuş ki, atıldı: ‘Belli ki vicdan azabı,’ dedi, ‘ruhun bunca şeye katlanamadı demek, Osip Mihaylıç, yavrum! Aileden biri gibi yedirdiğimiz ekmekle tuz yaralamış olacak seni! Dktğm kanlı gözyaşları içine işlemiştir!’ Yemin olsun böyle dedi, doğruca vicdanıma seslendi; ne yaparsın! İnsanı lme gönderir de gözünü kırpmaz türden bir kadın! ylece oturmuş çay koyuyordu. ‘Ah hanım,’ diye düşünüyorum, ‘sen pazar yerine çıkıp karılara bağırsan ya!’ Bu anda, benim kadersizliğim, kızı Marya Fedoseyevna da bütün masumiyetiyle çıkıverdi, rengi solgun, gözleri kan çanağı, herhalde gözyaşlarından –ben de aptal gibi kalakaldım olduğum yerde. Ama sonra ortaya çıktı ki, süvari subayı için dökmüş gözyaşlarını, adam evine dönmüş, sıvışmış anlayacağınız, çünkü, anlarsınız ya, bunu temelli oltaya takmış, bu yüzden de gitme zamanı gelmiş! İşte böyle... Sevgili anne babacığı meseleyi neden sonra anlamış, olan biteni öğrenmişler, ama ne yapsınlar, ilerine gizlemişler, her şey evde kalmış!... Neyse, yapacak bir şey yok, ona şöyle bir baktım ya, kahroldum, resmen kahroldum; göz ucuyla şapkama baktım, kapıp bir an evvel sıvışmak geçiyor içimden; ama olacak iş değildi, şapkamı alıp

43 Kapı danışmanı (Надворный советник) Rus İmparatorluğu’nda yedinci kademedен devlet memuru; taşradaki bakanlık dairelerinin yöneticileri bu unvanı taşırdı. Askerlikte yarbaylığa denk düşüyordu. Sivil danışman (Коллежский советник) altıncı kademe devlet memuru, yüksek memur sınıfından. Orduda albaylığa denk düşer.

kaldırmışlardı... İtiraf edeyim, şapkasız sıvışmaya bile hazırdım, üstelik düşündüm bunu; ama kapının mandalını takmışlardı, dostça şakalar başlamıştı, göz kırpmalar, kaş göz işaretleri; acayip mahcup oldum, aşk hakkında bir şeyler saçmaladım; oysa, canımın içi, piyanonun arkasına oturdu ve insanın içine işleyen sesiyle tutunacak sadece kılıcı kalan bir hafif süvariyle ilgili şarkıya başladı –işte o vakit bittim!⁴⁴ ‘Neyse,’ dedi Fedosey Nikolaiç, ‘her şeyi unuttuk; buraya gel, buraya... sarıl bana!’ O bunu der demez yüzümü yeleğine yasladım. ‘Velinimetim, siz benim öz babamsınız!’ dedim, gözyaşlarım da pınar gibi akıyor! Ulu Tanrım, ne mübarek andı! O ağlıyor, karısı ağlıyor, Marya’cığım ağlıyor... Kafası saman sarısı bir kadın daha var, o da ağlıyor... Her köşeden çocuklar çıkıverdiler (Tanrı hepsine selamet versin), hüngür hüngür... Ne çok gözyaşı, yani tathlık, mutluluk; asi çıkmış evlatlarına kavuşmuşlar, sanki askermiş de memleketine dönmüş! İkramlarını yaptılar, fantı⁴⁵ oynadık: oh, ağlıyor! Nedir ağrıyan? Yüreğim; kimin yüzünden? Kızarıyor cancağım! İhtiyarla ben punç içtik –uzun sözün kisası beni yağlayıp balladılar, kazandılar...

“Babaanneme döndüm. Kafam allak bullaktı; bütün yolu kendi kendime gülerek yürümüştüm. Evde iki saat boyunca odada volta atıp durdum, ihtiyarı uyandırdım, bütün mutluluğumu anlattım ona. ‘Peki o haydut para filan verdi mi sana?’ –‘Verdi babaanne, verdi, verdi anacığım, şansımız döndü artık, bütün kapılar açıldı!’ –‘Peki, öyleyse evlen bari, evlenme zamanın geldi,’ dedi ihtiyar, ‘Tanrı dualarımı işitti!’ Sofron’u uyandırdım. ‘Sofron,’

44 Kastedilen şarkı, dönemin popüler şairlerinden K. N. Batyuşka’nın (1787-1855) 1812-1813 savaşıyla ilgili “Ayrılık” adlı şiirinden yapılmış aşk şarkısı olsa gerek. *Suç ve Ceza*’da Katerina İvanovna da bu şarkıyı anar.

45 Fantı, oyunculara ait ufak tefek eşyaların bir şapkanın içine ya da çuvala doldurulup rasgele çekilmesi ve eşyası çıkan kimseye ceza verilmesi şeklinde bir aile oyunu. Anlaşılan cezalar arasında oyuncuların duygularını ve birbirleri hakkındaki düşüncelerini söylemeye zorlanmaları da vardı.

dedim, ‘çizmelerimi çıkar.’ Sofron çizmelerimi çekip çıkardı. ‘Ee, Sofron! Şimdi de tebrik et beni, kutlamak için öp! Evleniyorum kardeş, evleniyorum, yarın gönlünce sarhoş ol, gönlünü eğlendir,’ dedim, ‘efendin evleniyor!’ Yüreğim neşeyle doluydu!... Uyumak için yattım; ama ne mümkün, ayaklarım üzerine dikildim gene, oturdum düşünüyorum; ansızın hatırladım: yarın 1 Nisan’dı, kutsal ve neşe dolu bir gün, ne yapacaktım? Ve aklıma bir fikir geldi! İşte böyle, beyler! Yataktan kalktım, bir mum yak-tım, onun ışığında yazı masasına oturdum; rahatlamış, gevşemiştım, yüreğim pır pır ediyordu –insanın yüreği pır pır edince ne olur, bilirsiniz beyler! Kafa üstü çamura çakıldım! Hani senden bir şey alırlar, sen de başka bir şey verirsın onlara, dersin ki: işte bunu da alın! Yanağına bir şamar indirirler, sen bahtiyarlıkla vursunlar diye sırtını dönersin. Sonra köpek gibi kuru bir ekmekle cezbederler seni, sense bütün yüreğin ve ruhunla, aptal patilerinle sarı-lırsın onlara, yalamaya başlarsın! İşte aynen böyle, beyler! Gülüşüyor, fısıldaşıyorsunuz, görüyorum! Size bütün hikâyemi anlattıktan sonra beni alaya almaya başlayacak-sınız, kovalamaya başlayacaksınız, ama söyleyeceğim size, söyleyeceğim, söyleyeceğim! Peki kim buyurdu bana öyle yapmamı! Kim zorladı öyle yapmam için! Kim o arkamda durup da durmadan fısıldayan: söyle, söyle, anlat, diye! Söylüyorum işte, anlatıyorum; benim kardeşlerim, sevgili dostlarımmış gibi memnun edeceğim sizi... E-heh!...”

Dört yandan ağır ağır yükselmeye başlayan kahkaha-lar, sonunda, hakikaten de coşkunluğa kapılmış olan hikâyecinin sesini bastırdı; durdu, gözlerini birkaç dakika etrafında toplananların üzerinde gezdirdi ve sonra ansızın, adeta kasırgaya yakalanmış gibi kollarını salladı, kahkaha-larla güldü gerçekten de gülünç buluyormuş gibi durum-u nu ve anlatmaya devam etti.

“O gece neredeyse hiç uyumadım, beyler; bütün gece bir şeyler karalayıp durdum; anlayacağınız, aklıma bir fikir gelmişti! Ah, beyler! Hatırladıkça vicdanım sızlıyor!

Bütün bu işler geceleyin olmasaydı, bu kadar kötü olmazdım belki de, kafayı bulabilirdim, kendimden geçebilirdim, saçmalayabilirdim, yalana vurabilirdim –ama heyhat! Sabah tan ağarırken uyandım, topu topu iki saatçik uyu-muştum, ama ne gam! Giyindim, elimi yüzümü yıkadım, tarandım, pudralandım, yeni frakımı çektim üzerime ve yazdığım kâğıdı şapkamın içine atıp doğruca Fedosey Nikolaïç'e, bayramlaşmaya gittim. Beni bizzat, kollarını açarak karşıladı ve gene yüz sürmem için yeleşine çağırdı! Bense kurumlanmışım, çünkü olanlar kafamda dolanı-yordu! Bir adım geri çekildim. 'Olmaz, Fedosey Nikola-ıç,' dedim, 'arzu ederseniz evvela şu kâğıdı okuyun,' ve arzuhali sundum ona; peki arzuhalde ne vardı, biliyor musunuz? Şu vardı: böyleyken böyle olmak mucibince Osip Mihaylıç nam zat istifasını arz etmektedir; arzuhalin altında da benim imzam! Tanrım, bula bula bunu bulmuş-tum! Daha akıllıca bir şey de aklıma gelmemişti! Bugün 1 Nisan'dı, şaka olsun diye, efendime söyleyeyim, üzüntüm geçmemiş, bütün gece etraflica düşünmüşüm de sonunda evvelkinden de çok üzüntüye kapılmışım gibi rol yapmış-tım; efendime söyleyeyim, candan velinimetim, ne sizinle ne kızınızla bir münasebetim olsun istemiyorum; çünkü paracıklar cebimde, halim vaktim yerinde, efendime söyle-yeyim, buyurun size istifa arzuhali. Fedosey Nikolaïç gibi bir amirin idaresinde hizmet etmek istemiyorum! Başka bir memuriyet istiyorum; orada da, göreceksiniz, gene ihbarda bulunacağım. Bildiğiniz namussuzun teki gibi davranmışım, onları korkutmak için uydurmuşum bunu! Nasıl? Güzel değil mi, beyler? Yani dünden beri yüreğim öyle yumuşamıştı ki onlara karşı, aile içinde küçük bir şaka yapayım da, Fedosey Nikolaïç'in babacan yüreğine takılayım bakalım, demiştim...

"Kâğıdı benden alıp açtı ya, yüzünün allak bullak olduğunu gördüm. 'Bu da nesi, Osip Mihaylıç?' Ben de budala gibi dedim ki: '1 Nisan! Mutlu bayramlar, Fedosey Nikolaïç!' Yani düpedüz, büyükannesinin koltuğunun

arkasına saklanıp da sonra ‘pöh!’ diye avazı çıktığıınca bağırarak ailesini korkutmayı akıl etmiş bir oğlan çocuğu gibi! Evet... Evet de, bunları anlatmak bile utanç veriyor, beyler! Ama yeter artık! Daha fazla anlatmayacağım!”

“Hayatta kabul etmeyiz, sonra ne oldu?”

“Olmaz, anlatın! Hayır, anlatın!” sesleri yükseldi dört yandan.

“Sevgili beyler, sonra konuşmalar, feryatlar, ahlamlar yükseldi! Ne maymundum ben, ne alaycıydım, nasıl da korkutmuştum onları, bu yüzden kendimden utanıyordum, yani insan korkuyla oturup düşünse, böyle bir günahkârı böyle kutsal bir yerde tutmak olacak iş mi, der kendi kendine! ‘Ah evladım,’ diye ciyaklamaya başlamıştı danışmanın karısı, ‘öyle bir korkuttun ki beni, o dakkadan beri ayaklarım titriyor, yerimde duramıyorum! Yarı yarıya aklımı yitirmiş gibi Maşa’ya koştum; Maşenka, dedim, neler gelecek başımıza! Baksana, nasıl biri çıktı seninki! Sana karşı kusur işledim evladım, affet bencileyin ihtiyarı, bir günah işledim! Dün sen bizden ayrıldıktan sonra, evine geç vakitte varıp düşünmeye başladığın aklıma geliyor, “bunu ayartmak için bilhassa peşine düşmüşüz sanmasın,” diyorum ya kendi kendime, buz kesiyorum! Yeter Maşenka, kaş göz edip durma bana, Osip Mihaylıç yabancı değil; ben senin annemim, fena bir şey söylemem! Tanrıya şükür, yirmi yaşında değilim, kırk beşimi geride bıraktım!...’

“İşte böyle, beyler! Neredeyse pat diye ayaklarının dibine atacağım kendimi! Gözyaşları gene birbirine karıştı, gene öpüşmeler! Şakalaşmalar başladı! Fedosey Nikola-ıç de lütfedip küçük bir 1 Nisan şakası yaptı! Dedi ki, efendime söyleyeyim, pırlanta gagalı bir Anka kuşu, gagasında mektupla uçup gelmiş! Tabii bize yutturmak istiyor –bir kakhaha, bir kakhaha! Öyle bir tatlılık! Of ki of! Anlatması bile edepsizlik.”

“İşte böyle, sevgili dostlarım, şimdi her şey geride kalmıştı! Bir gün öyle geçti, iki gün, üç, bir hafta öyle yaşadık; ben tam damat gibiyim! Yüzükler sipariş edildi,

gün tayin edildi, yalnız bir müddet duyurmak istemiyorlar, müfettişin teftişini bekliyorlar. Ben de müfettiş gelecek diye sabırsızlanıyorum, saadetim ona bağlı! Şu lanet olası müfettiş sırtımızdan düşse bir an evvel, diye düşünüyorum. Fedosey Nikolaiç ise bu heyecan ve mutluluk içinde bütün işi bana yıkmıştı: hesaplar, raporların yazılması, defterlerin kontrolü, bilançoların çıkartılması –bakıyorum korkunç bir düzensizlik, her şey atlanıyor, her yerde şaşkınlık ve dağınıklık! Olsun, diye düşünüyorum, kayınpederim için göreyim bütün bu işleri! O da durmadan rahatsızlanıyor, günden güne kötüleştğini görüyorum. Ben de kibrit çöpüne dönmüşüm, geceleri uyku uyuyamıyorum, kalkamam diye korkuyorum! Ne var ki bütün işleri layığınca bitirdim! Her şeyi tam zamanında teslim ettim! Ansızın bir haberci saldılar bana: ‘Çabuk gelin, Fedosey Nikolaiç fenalaştı!’ Deli gibi koştum, ne olmuştu acaba? Baktım: benim Fedosey Nikolaiç başı sirkeye batırılmış bezle sarılı, suratı asık, oflayıp inliyor: Of ki of! ‘Ah sevgili oğlum, tatlı oğlum,’ diyor, ‘ben ölüyorum,’ diyor, ‘kimlere bırakacağım sizi, minik civcivlerim!’ Karısı çocuklarını katar gibi arkasına almış, Maşenka gözyaşları içinde, ben de hüngür hüngür ağlamaya başladım! ‘Tanrı merhametlidir,’ dedi, ‘benim günahlarımı size yüklemez!’ Herkesi çıkardı, arkalarından kapıyı kapamalarını söyledi, ikimiz bir başımıza kaldık. ‘Senden bir ricam var.’ – ‘Buyurun?’ – ‘Böyleyken böyle. Ölüm döşeğinde bile huzur yok bana, fukaralığa düştüm!’ – ‘Nasıl yani?’ Ateş basmıştı sanki, dilim zor dönüyordu. ‘Kardeş, kendi hesabımdan hazinenin parasına ödeme yapmam gerek; yalnız kamuya şu kadarcık acımıyorum kardeş, kendime de acımıyorum ya! Aklına bir şey gelmesin! İftiracılar senin huzurunda bana kara çaldıkları için üzülüyorum... Sırf kederden kirlaştı şu saçlarım! Müfettiş tepemizde, Matveyev’in ise yedi bin ruble açığı var, ben sorumluyum... Başka kim var ki! Bana yükleyecekler; aklın neredeydi diyecekler. Matveyev’in nesini alacaklar ki! Zaten derdi başından aşkın;

zavallının mahvolmasına neden göz yummalı!’ Oy azizler, diye düşünüyorum, işte bir adalet timsali! İşte dürüst bir adam! ‘Evet,’ diyor, ‘kızımın drahomasını almak istemiyorum, kutsal bir para bu! Kendi param var, var da, başkalarında, ha demeye nasıl toplayacaksın!’ Çöküp dizlerine sarıldım. ‘Sen benim velinimetimsin,’ diye bağırıyorum, ‘seni incittim, gücendirdim, iftiracılar senin hakkında ihbar mektubu yazmışlardı; üzme kendini, al şu paranı geri!’ Bana bakıyor, gözlerinden yaşlar yuvarlanıyor. ‘Senden de bunu beklerdim oğlum; kalk ayağa; o zaman kızımın göz yaşları için affetmiştim seni! Şimdiyse yürekten affediyorum. Yaralarımı iyi ettin,’ diyor, ‘ebediyen takdis ediyorum seni!’ O beni takdis etti ya, beyler, bir koşu eve gittim, parayı aldım. ‘İşte babacığım, hepsi bu, yalnız elli ruble eksik!’ –‘Önemli değil,’ dedi, ‘ama şimdi her kuruşun değeri var; vakit sıkışık, bir arzuhal döşe de geçmiş tarihte, maaşından elli ruble avansa ihtiyacın olduğunu yaz. Ben de yukarıya, sana avans verildiğini gösteririm...’ İşte böyle, beyler! Ne dersiniz? Arzuhalı de döşedim.”

“Ee, nasıl bitti peki bütün bu işler?”

“Sevgili beyler, benim arzuhalimi yazmamla bitti. Ertesi gün sabah vakti resmi mühürlü bir paket geldi. Bak-tım: ne çıktı dersiniz? Azil yazım! İşlerini devret, hesapla-rını kapat, kendin de başının çaresine bak!...”

“Nasıl yani?”

“Evet, ben de avazım çıktığıınca bağırdım: nasıl yani? Beyler! Kendi sesimden kulaklarım çınladı! Bunun için bir sebep yok ki, diye düşündüm, müfettiş de işini bitirip dönmüştü. Yüreğim buz kesmişti! Bir sebebi olmalı, diye düşündüm. Hemen Fedosey Nikolaïç’e gittim. ‘Nedir bu?’ dedim. ‘Ne nedir?’ dedi. ‘İşte azil yazısı!’ –‘Ne azili?’ –‘İşte bu.’ –‘Evet, azil yazısı!’ –‘Ama nasıl olur, ben bunu istemedim ki?’ –‘Nasıl istemediniz; 1 Nisan’da arzuhal verdiniz ya!’ (Kâğıdı geri almamıştım.) –‘Fedosey Niko-laiç! Kulaklarıma, gözlerime inanamıyorum. Siz misiniz bu?’ –‘Benim, ne olmuş?’ –‘Tanrım, ulu Tanrım!’ – Ben de

üzgünüm beyefendi, çok üzgünüm, böyle erken yaşta memuriyetten ayrılmanızdan! Gençlerin hizmet etmesi gerek; sizinse, beyefendi, başınızda kavak yelleri esmeye başlamış. Çıkış yazınız hususunda içiniz rahat olsun: biz-zat ilgileneceğim. Bunu hak ettiniz!’ –‘Ama ben o zaman şaka yapmıştım, Fedosey Nikolaiç, azlimi istemiyordum ki, kâğıdı da öz babam gibi gördüğümünden vermiştim...’ –‘Öyle şaka mı olur, beyefendi! Kâğıtlarla öyle şaka yapılır mı? Böyle şakalar yüzünden Sibirya’ya bile gönderirler sizi. Şimdi bağışlayın, vaktim yok, müfettiş geldi, vazife her şeyden önce gelir; sizin keyfiniz yerinde, bizse işten başımızı kaldıramıyoruz. Ben çıkış yazınızı hallederim. Yeri gelmişken, Matveyev’in evini pazarlıkla aldım, birkaç güne kadar taşınıyoruz, umarım yeni meskenimizde sizi görme mutluluğuna erişmem. Yolunuz açık olsun!’ Eve koştum. ‘Mahvolduk, babaanne!’ Kadın feryat figan; o ara baktık, Fedosey Nikolaiç’in hizmetçisi kapıda, elinde bir pusulayla bir de kafes, kafeste de bir sığircık; yüreğim aşkla doluyken ben hediye etmişim bu konuşan sığircığı; pusulada da şöyle yazıyor: Varsa yoksa, 1 Nisan. İşte, beyler, ne diyorsunuz bu işe?”

“Ee, sonra ne oldu?”

“Ne olacak! Bir defa karşılaştım Fedosey Nikolaiç ile, namussuzun gözlerinin içine bakarak söylemek istedim ya...”

“Ee?”

“Her nasılsa söyleyemedim, beyler!”

Edebiyat eleştirmenleri genellikle, Dostoyevski'nin Petropavlovsk zindanında idamını beklediği 1849 yaz aylarının, onun hayatında ve sanatsal yaratıcılığında bir dönüm noktası olduğunu düşünürler; ancak ben, öykü ve romanlarındaki sürekliliğe bakarak, bunun abartıldığını düşünüyorum. Bu kitapta, tümü de o meşum 1849 yılından önce yazılmış dört öykü bulacaksınız. Öykülerden ikisi, "Dokuz Mektupta Bir Aşk Öyküsü" ile "Başkasının Karısı ve Karyolanın Altında Bir Koca," Petersburg sosyetesinden sadakatsizlik farısları. İlki, fazladan, Dostoyevski'nin 1866'da *Kumarbaz* ile döneceği kumar alışkanlığını da alay konusu yapacak: gözleri etraflarında olan bitenlere kapanmış iki kumarbazı, yalnızca alacak-verecek davaları değil, karılarının ortak sadakatsizliği de buluşturacak. İkincisi ise, pekâlâ bir hiciv şaheseri sayılabilir. Bu yanlışlıklar komedisi teatral havasıyla da kahkahalarla güldürecek sizi. "Bir Noel Çamı ve Bir Düğün" ise bu öykülerdeki hiciv ile taban tabana zıt. Dostoyevski burada, alçak bir servet avcısını yerini dibine sokmakla kalmayacak, çocukluğun saflığı ile gerçek hayatın merhametsizliği arasındaki keskin kontrastı da gözlerinizin önüne sererek. Hiçbir şey eklemeyen, sadece gördüklerini anlatarak; ama bu öykünün sadece yazarının hayal gücünden süzölmüş olmadığını, başka başka biçimlerde olsa bile, o zaman olduğu gibi bugün de rastlayabileceğiniz, hatta yaşadığından emin olduğunuz bir şey olduğunu hissedeceksiniz. "Polzunkov" da onlarla benzer bir kumaştan; kendi budalalıklarının sonucu hayattan yediği silleyi şaklaban gibi başkalarını güldürerek avutmaya çalışan bu "insancık," sizde de acı bir tebessüm bırakacak. Çevirmen olarak önerim, sevgili okur, bu öyküleri bir defa okumakla yetinmemeniz; alın ve sindirerek okuyun onları. O zaman, yazılmamış, ama sizin sezgilerinize bırakılmış ayrıntılar da bulacaksınız. *HY*

9 786055 819699

ISBN 978605581969-9

ÖYKÜ

21 - TL

